

ÖZNE

Kızıl Elma, Kanlı Elma

Avrasya'da Yaklaşan Felâket ve Türkiye

Sungur Savran'ın Önsözüyle

İşçi Mücadelesi Tartışma Defterleri 1

Kızıl Elma, Kanlı Elma:

Avrasya'da Yaklaşan Felâket ve Türkiye

İşçi Mücadelesi Tartışma Defterleri 1

Özne: 23
İşçi Mücadelesi Tartışma Defterleri 1

ISBN 975-8143-50-6

Kızıl Elma, Kanlı Elma
Avrasya'da Yaklaşan Felâket ve Türkiye

Özne, Nisan 2000

Editör: Kemal Ülker
Dizgi: Göçebe
Sayfa Düzeni ve Kapak Tasarımı: Volkan Akyıldırım

Baskı ve Cilt: Ceren Matbaası

Özne Yayınları, Göçebe Yayınları'nın bir yan kuruluşudur.

ÖZNE *Yayınları*

Göçebe Yayınları: Caferağa Mah., Fırıldak sok., 21/1
Moda - İstanbul 81300
Telefon / Fax: (0 216) 418 94 80 (Pbx.) - 338 49 48

Kızıl Elma, Kanlı Elma:

Avrasya'da Yaklaşan Felâket ve Türkiye

İşçi Mücadelesi Tartışma Defterleri 1

Editör: Kemal Ülker

ÖZNE

İÇİNDEKİLER

Önsöz 7
1. Giriş: Turan düşü yeniden doğuyor 12
2. Yeni Dünya Düzeni neyi amaçlıyor? 18
3. Yeni Dünya Düzeninde Kafkasya ve Orta Asya 22
4. Şeytan üçgeninde Türkiye 37
5. Türk sorunu: Pan-Türkizmin üç dalgası 48
6. Emperyalizm ve ulusal sorun 58
7. Yaklaşan fırtına 68
8. Uluslararası solun acınacak hali 75
9. Türk sorunu karşısında devrimci Marksist bir program 84

Önsöz

Bir Ağaç Gibi Tek ve Hür, Bir Orman Gibi Kardeşçesine Enternasyonalizm

Tarih Türkeş'i haklı mı çıkarttı? Türkiye'nin hâkim sınıf politikacılarına, yazarlarına ve devletin sözcülerine bakarsanız öyle demek zorundasınız. Burjuvazinin ve resmi toplumun sözcülerinin kapıldığı kolektif histeriye bakarsanız öyle demek zorundasınız. Türkiye Cumhuriyeti, "dünya Türklüğü"nün kurtarıcılığına soyunuyor. Türkiye Cumhuriyeti, bu topraklara özgü bir programı olan faşist hareketin tarihsel programını uygulamayı kendine yeni dış politika olarak seçti.

Türkiye'nin hâkim sınıflarının bu yeni yönelişinin önemi ne kadar vurgulansa azdır. Uluslararası politika açısından bu yöneliş, Türkiye'yi emperyalizmin bu bölgedeki temel müttefiklerinden biri haline getiriyor. Amerikan emperyalizminin Balkanlardan Orta Asya'ya kadar uzanan coğrafyada izlemekte olduğu stratejinin temel bir unsuru haline getiriyor. Kafkasya ve Orta Asya üzerinde İsrail ile ittifak içinde nüfuz ve hegemonya sağlama politikası, Türkiye'yi Balkanlar, Ortadoğu ve Türki dünyanın en temel karşı-devrimci güçlerinden biri haline getiriyor. Rusya ve İran'la artan çelişkiler, Türkiye'yi savaş tehlikesiyle karşı karşıya bırakıyor.

İç politika açısından bu yönelişin korkunç tehlikeler doğurduğunu mutlaka görmek gerekiyor. Dış politika ile iç politika birbirinden hiçbir zaman kopartılamaz. Bu dış politikanın Türkiye'nin iç politikasında kaçınılmaz olarak çok derin etkileri olacaktır. Elbette bunların başında faşizmin güçlenmesi geliyor. Bir hareketin tarihsel programı bir toplumda genel kabul görürse, bu o hareketin politik ve mo-

ral bakımdan büyük bir güç kazanmasına yol açar. Şovenizm bir ülkenin dış politikasının ana unsuru haline gelirse, en şoven parti kuşkusuz ötekiler karşısında büyük bir avantaja sahip olur. 90'lı yıllara küçük bir parti olarak giren MHP'nin bugün ülkenin (şimdilik) ikinci büyük partisi olarak hükümette olması, bir raslantı değildir. Başta Kürt sorunu olmak üzere bir dizi faktörün yanısıra, burjuvazinin bütününün benimsediği pan-Türkizmin en tutarlı savunucusu olmasının da bir sonucudur. Bu politika devam ettikçe de MHP güç kazanacaktır.

İkincisi, Türkiye Kafkasya ve Orta Asya'da, Balkanlar ve Orta Doğu'da ekonomik, politik, kültürel ve askeri nüfuz ve hegemonya peşinde koşacaksa, bu kaçınılmaz olarak militarizmin etkisinin toplumda yükselmesi demektir. Burada militarizmi solun büyük bölümünün 80'li yılların Demirelinden devralarak kullandığı anlamda, yani ordunun politikaya müdahalesi anlamında değil, klasik Marksizmde taşıdığı anlamıyla kullanıyorum. Bir toplumda ekonomik kaynakların dağılımından politikaya ve kültüre dek, askeri faaliyet ve kurumların ve savaş kültürünün ana eksenlerden biri haline gelmesi anlamında militarizm, Türkiye toplumunda artık elle tutulur bir gerçektir. 28 Şubat 1997'den bu yana ordunun ülkenin kurtarıcısı olarak rolünün yüceltilmesinden yoksul bir ülkede büyük silahlanma harcamalarının meşrulaşmasına kadar bir dizi faktör, zaten "asker millet" edebiyatıyla yetişmiş insanlar için ordunun toplumsal rolünün belirleyici hale gelmesi anlamını taşıyor. Militarizmin pan-Türkizm ile ilişkisi açık: emperyalizmin yedeğinde sürdürülen bu dış politika, Türkiye'yi artan ölçüde bu bölgenin (İsrail dışındaki) en güçlü ülkeleriyle, yani Rusya ve İran ile karşı karşıya getiriyor, bunlarla ya da daha küçük güçlerle savaş tehlikesini arttırıyor. Sonuçları açısından ise militarizm, sadece sınıf mücadelesinin ve her türden ilerici akımın geri plana düşmesine yol açmakla kalmayacaktır. Aynı zamanda, ekonomik kaynakların silahlanma ve ordunun modernizasyonu harcamalarına tahsis edilmesi, bu toprakların (neo-liberal, globalist, özelleştirmeci politikalarla zaten darbe üzerine darbe yiyen) işçi ve emekçilerinin daha da yoksullaşması anlamına gelecektir. Kadınlar ve gençler açısından daha ataerkil, daha disiplinci, daha baskı altında bir hayat anlamına gelecektir. Nihayet, geniş anlamda militarizmin, kelimenin bugün kazandığı anlamda da, yani ordunun politik hayata doğrudan müdahalesi anlamında da varolan eğilimleri güçlendirmesi beklenmelidir.

Üçüncü olarak, pan-Türkizmin ve hegemonyacı dış politikanın

kontrgerilla devletini güçlendirmesi hemen hemen kaçınılmazdır. Hangi devlet kendi sınırları dışında, başka ülkeler üzerinde nüfuz ve hegemonya kurmaya çalışırsa, o devletin sözkonusu ülkelerde örtülü operasyonlara kalkışması kaçınılmaz hale gelir. Bir bakıma, bir devletin yayılmacı bir politika izleyip izlemediğini anlamak için en temel göstergelerden biri, o devletin başka ülkelerde örtülü operasyonlara girişip girişmediğidir. Teşkilat-ı Mahsusa'dan kontrgerillaya kadar uzun ve köklü bir "derin devlet" geleneği olan Türkiye'nin, bu konuda, yayılmacı politika izleyen başka devletlerden geride kalacağını sanmak çocukluk olur. 1995'de Azerbaycan'da, 1999'da ise Özbekistan'da girişilen başarısız darbe teşebbüsleri, Türkiye'nin yeni politikası çerçevesinde kontrgerilla faaliyetlerinin sadece görünen yüzüdür. Bu durumda, Susurluk'un üzerinin kapatılmasını anlamamak mümkün mü?

Nihayet, Kafkasya ve Orta Asya üzerindeki hegemonya politikasının ideolojik planda şovenizmin ve İslamın etkisinin bütün gericiliğiyle topluma yayılmasına yol açmaması mümkün değildir. Eğer siz Boşnaklarla ya da Kosova Arnavutlarıyla dayanışmayı onların "Müslüman kardeşlerimiz" olmasına bağlıyorsanız, eğer siz Türki dünya ile kurulacak ilişkiyi onlarla aynı ırktan olmamıza bağlıyorsanız, şovenizmin ve dini ideolojinin bütün toplumu kanser gibi sarmasına engel olamazsınız. İstediğiniz kadar "biz Avrupalı oluyoruz" deyin, kafatası milliyetçiliği kendi gelişme yolunu açacaktır. İstediğiniz kadar laiklikten dem vurun, dinsel ideoloji toplumda ve politikada hâkim olacaktır. Refah'ı ya da Fazilet'i, Fethullah Gülen'i ya da bir başka "cemaat"i baskı altına alabilirsiniz. Ama şovenizmin ve dinin devlet politikasında ve dalga dalga toplumda yayılmasını engelleyemezsiniz.

Faşizm, militarizm, kontrgerilla devleti, şovenizm, İslamcılık...Emperyalizmin askeri haline gelmek, savaş tehdidiyle yaşamak...Bir ülkenin dış politikası, toplumu ve politikayı daha nasıl gericileştirebilir? Daha ne kadar büyük tehlikeler yaratabilir, daha çok nasıl zarar verebilir? Öyleyse, Türkiye'nin işçi sınıfı hareketinin ve sosyalistlerinin, her türlü kötülüğün anası olmaya aday bu dış politikaya, iç politikadaki ve kültür-ideoloji alanındaki bütün uzantılarıyla birlikte karşı çıkması hayati bir önceliktir. İster sendika bürokratı olsun, ister parti yöneticisi, her kim "yüksek ulusal çıkarlar" adına ya da "devlet politikası" olduğu için pan-Türkizme destek verir, o faşizmin, militarizmin, şovenizmin, kontrgerilla devletinin güçlenmesine destek oluyor demektir.

İşçi Mücadelesi kitap dizisinin ilki olarak yayınlanmakta olan ***Kızıl Elma, Kanlı Elma - Avrasya'da Yaklaşan Felâket ve Türkiye*** kitapçığı bu yüzden son derece önemli bir soruna tam zamanında parmak basıyor. Elinizdeki metnin önemi, sadece dünya politikasının temel eğilimlerini ve çelişkilerini bilimsel bir tahlile tabi tutarak Türkiye'nin içinde yer aldığı bölgenin patlamaya hazır bir barut fıçısı haline gelmiş olduğunu ortaya koymasından ve Türkiye'nin hâkim sınıflarının bu barut fıçısının üzerine ellerinde alev alev yanan bir meşaleyle yürümekte olduklarını saptamasından gelmiyor. Bu çalışmanın en önemli yanı, "Türk sorunu" olarak adlandırdığı zorlu meseleye enternasyonalist bir programatik çözüm önermesinden geliyor. Kısaca özetlenirse, bugün Türki dünya, başta Amerika olmak üzere emperyalizmin ulusal sorunları kendi hâkimiyetini sağlamak üzere kışkırtmaya hazırlandığı bir alandır. Bu yüzden bugün Türki dünyanın birliğini savunmak emperyalizmin paralelinde bir politika izlemek anlamına gelir. Buna karşılık, Kafkasya'nın ve Orta Asya'nın, daha da ötede Rusya Federasyonu'nun iç bölgelerinin Türki ve Müslüman halkları yüzlerce yıldır Rus hakimiyetinde yaşamış ezilen uluslar oldukları için ulusal hakları uğrundaki meşru çabalarını da görmezlikten gelmek mümkün değildir. ***Kızıl Elma, Kanlı Elma***, bu ikilemin aşılmasını mümkün kılacak bir programatik yaklaşımı Türkiye'nin ve bölgenin sosyalistlerinin tartışmasına açmak bakımından ciddi bir yenilik içermektedir. Sunulan programatik yaklaşımın doruk noktası proleter enternasyonalizmiyle bütünüyle tutarlıdır: ulusların kaynaşmasının yolunun ezilen ulusların kendi kaderlerini tayin hakkından geçtiği gerçeğini bütünüyle tanıyan bir yaklaşımla önerilen, Rusya, Kafkasya, Çin ve Türki devletlerin oluşturacağı, başka katılımlara açık bir Kuzey Asya Sosyalist Devletler Konfederasyonu.

Türkiye burjuvazisinin bütün sözcülerinin şoven milliyetçiliğine karşı sosyalist enternasyonalizmin cevabı! Şoven Türk milliyetçiliğine ve burjuvazinin Kızıl Elma ya da Turan hayallerine soldan katkıda bulunanlar, en başta sözde "sol" Kemalistler, bu kitapçıkta yapılan tahlillere ve öngörülere ve bunlara dayanılarak ileri sürülen politik önerilere karşı ne derler bilinmez. Ama kitapçığın metninde ayrıntısıyla gösterildiği gibi, onlar da Enver Paşa'ya ve Türkeş'e el uzatmışlardır. Kitapçık Türkeş'in ölümünden önce katıldığı son MHP kongresinde Nazım Hikmet'ten dizeler okuduğuna dikkat çekiyor:

Dört nala gelip uzak Asya'dan
Akdeniz'e doğru bir kısrak başı gibi uzanan
Bu memleket bizim!

Türkeş'in hayatı boyunca "vatan haini" olarak lânetlediği Nazım Hikmet'i ölümünden hemen önce kullanmaya çalışmasındaki hikmet, kitapçıkta da belirtildiği gibi, MHP'nin Kemalist "sol"dan kendisine uzatılan eli tutma çabasıdır. ***Kızıl Elma, Kanlı Elma,*** milliyetçi soldan farklı olarak Türkeş'lerin karşısına insanın insanı sömürmediği bir dünyada enternasyonalist bir çözümü getirip koyuyor. Böyle bir dünyada Türkeşlere, faşistlere ve şovenistlere elbette yer yok. Nazım'ın dünyası da böyle bir dünya. Nazım'ın o şiirinin geri kalan mısralarını hep birlikte okuyalım mı?

Kapansın el kapıları, bir daha açılmasın,
Yok edin insanın insana kulluğunu!
Bu davet bizim.

Yaşamak!
Bir ağaç gibi tek ve hür
Ve bir orman gibi kardeşçesine,
Bu hasret bizim!

Türkeşlerin yolu savaşın, katliamın, soykırımın yoludur. ***İşçi Mücadelesi*** dizisi ise insanlığa ve bölge halklarına, kardeşliğin, eşitliğin, enternasyonalizmin yolunu öneriyor. Bugünün Türkiyesinde herkes bu iki yoldan birini mutlaka seçmek zorunda kalacaktır.

Sungur Savran

Kızıl Elma, Kanlı Elma: Avrasya'da Yaklaşan Felâket ve Türkiye

1. Giriş: Turan düşü yeniden doğuyor

Tam on yıl oldu. 1990'da Dağlık Karabağ sorunu dolayısıyla Azeriler ile Ermeniler arasında çatışmalar yoğunlaşınca, Sovyet askeri birlikleri Azerbaycan'a girerek kalabalıkların üzerine ateş açıp çok sayıda insanın ölümüne neden olunca, Türkiye'yi tam bir şovenizm dalgası sardı. "Ordu Bakû'ye!" "Bozkurtlar Bakû'ye!" "Dünya Türkleri birleşmelidir!" "Türkistan doğuyor!" "Rehber Kur'an, hedef Azerbaycan!" "Ayıdan post, Moskoftan dost olmaz." Sloganlar böyleydi. "Dünya Türklüğü" meselesi ilk kez Türkiye'de bu denli büyük bir yankı buluyordu.

Sonra, on yıl boyunca, Sovyetler Birliği dağılalı beri, "Türk dünyası" hiç gündemden inmedi. "Dünya Türkleri"ni Türkiye'nin hegemonyası altında birleştirme, Türkiye'nin hâkim sınıflarının gerçek bir düşü haline geldi. Doğru, 1995'de Azerbaycan'daki darbe fiyaskosunun ardından bu düş bir ölçüde soluk yitirir gibi oldu. Ama 1997 Lüksemburg zirvesinde burjuvazinin Avrupa hayallerinin yediği darbe, 1998'den itibaren ABD'nin Rusya politikasında yaşanan dönemeçle birleşince, hâkim sınıfların ve devletin "Türkiler" damarı yeniden kabardı. Böylece, kısa bir duraklamanın dışında, "dış Türkler" 90'lı yıllar boyunca Türkiye'de artan ölçüde gündemin merkezine yerleşmiş oldu.

Perde daha 1990-91'de Turgut Özal'la açılmıştı. 21. yüzyıl "Türk yüzyılı" olacaktı. Bunun temelinde de, Özal'ın kendi ifadesiyle, "Balkanlar'dan Orta Asya'ya kadar Müslüman ve büyük bir kısmı Türk olan yeni devletlerle birlikte gücümüzü daha tesirli hale getirebileceğimiz" görüşü yatıyordu. Özal'ın bu şiarı, aslında 2. Cumhuriyet programının, Türkiye'yi ABD himayesinde yayılmacı ve hegemonyacı bir devlet haline getirmeyi hedefleyen yeni-Osmanlıcı dış politika

boyutunun bir alt başlığıydı. 1990-91'de muhalefette olan Süleyman Demirel'in, bu politika önerisine başta muhafazakâr bir tarzda karşı çıktığı biliniyor. Demirel, özellikle Özal'ın bu yeni-Osmanlıcı politikasının Ortadoğu ayağına, yani Irak'ın Kuzeyinde Türkiye himayesinde bir Kürt varlığı açılımına hiddet püskürüyor, bunu "gaflet, dalalet ve hıyanet" olarak adlandıracak kadar ileri gidiyordu. Ama 1991 sonunda yapılan seçimle iktidara gelir gelmez o da (en azından Türki dünya konusunda) Özal'ın ayak izinde yürümeye başlayacaktı. 1992 yılı içinde Kafkasya ve Orta Asya'da yeni bağımsızlaşmış Türki devletlere yaptığı ziyarette, bir "hesap adamı" olduğu halde bu yeni gerçeklik karşısında sarsıldığını kendi diliyle söyleyecekti: "Kafam karmakarışık oldu. Ben belirsizlik adamı değilim, ama heyecan doldum." "Adriyatik'ten Çin Seddine Türk dünyası" sloganı ile Demirel, Özal'ın "Türk yüzyılı" şiarına coğrafi boyutu katıyordu! 90'lı yıllar ilerledikçe, istisnasız bütün burjuva partileri bu politikayı benimsediler. Bugün, bazı ayrıntılar dışında, Türki halklar üzerinde nüfuz kurma politikasını benimsemeyen hiçbir hâkim sınıf partisi kalmamıştır.

Solda bazıları Türkiye'nin dış politikadaki bu yeni yönelişini sadece laftа kalan, propaganda amaçlı bir açılım gibi görerek küçümsüyor. Oysa 90'lı yılların başından itibaren Türkiye burjuvazisi ve devleti ulusal ve uluslararası politikada, ekonomide, kültürde, ideolojik ve askeri alanlarda Türki dünyaya uzanmak ve bu dünya üzerinde bir nüfuz elde etmek amacıyla çok somut, elle tutulur adımlar atıyor, kurumlar yaratıyor.

Herşeyden önce, Türkiye'nin Türki cumhuriyetlerin bağımsızlığını en erken tanıyan ülkelerden biri olduğunu vurgulamak gerekir. Türkiye, cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren temelleri atılan geleneksel dış politikası çerçevesinde, Sovyetler Birliği'nin iç işlerine karışmak ve Birliğin bazı cumhuriyetlerini kışkırtmak anlamına gelebilecek bir Türkiler politikasından (II. Dünya Savaşı dönemindeki pan-Türkizm parantezi bir kenara bırakılırsa) özenle kaçınmıştı. Ancak Gorbaçov döneminde (1985-91), Sovyet devleti uluslararası politikada giderek Amerika'nın dümen suyuna girmeye başladığı için, Türkiye bu politikasını adım adım değiştirmeye başlıyordu. Dönüm noktası 1990 Azerbaycan olaylarıyla geldi. Bu olayın Körfez Savaşı ile aynı döneme denk geldiği hatırlanmalıdır. ABD ile Irak arasında 1990 Ağustosunda başlayan gerilim, 1991 Ocağında açık savaşa dönüşecektir. Körfez Savaşı ile birlikte Özal'ın savunduğu yeni dış politikaya doğru bir adım atan Türkiye (o dönemde bu politika "bir koyup üç almak" formülüyle anılıyordu), buna paralel olarak Sovyetler

Birliği'nin Türki halklarına karşı politikasını da gözden geçirmeye başlıyordu. Bu ilk adım çelişkilerle ve tereddütlerle atılmıştı. O aşamada ANAP dışındaki politik güçler ve TSK bu yeni politik yönelişe henüz adapte olmamıştı. Ama başlangıç noktası buradadır.

Henüz Sovyetler Birliği dağılmadan önce, 1991 Ağustosunda Sovyet ordusunun bazı kanatlarınca düzenlenen başarısız darbe girişiminin hemen ardından Eylül ayında Türkiye bir dışişleri heyetini Türki cumhuriyetlerin geleceği konusunda daha derin bilgi edinmek amacıyla Sovyetler Birliği'ne yolluyordu. Bu bilgi toplama gezisini, Kasım 1991'de, daha Sovyetler Birliği dağılmadan, Azerbaycan'ın bağımsızlığının tanınması izledi. Bunun hemen ardından Aralık ayında Birlik dağılınca Türkiye öteki Türki cumhuriyetlerin bağımsızlığını da tanıyacaktı. Tam bu sıralarda başbakan olan Demirel de 1992 yılında bütün Türki cumhuriyetleri kapsayan bir geziye çıkarak konunun önceliğini devletin en üst kademelerinden ilan etmiş oluyordu.

Gerek bu cumhuriyetlerin bağımsızlığını tanıma konusundaki acele, gerekse Türkiye'nin Kafkasya ve Orta Asya'ya yönelik somut bazı adımlarının Sovyetler Birliği'nin dağılmasının neredeyse ertesi günü atılması, devletin Türki politikasının, ABD'nin teşvik ve katkılarıyla, perestroyka döneminin ilerleyen aşamaları boyunca hazırlanmakta olduğunu düşündürüyor. Şu tarihlere bir bakar mısınız? Burjuvazinin temsilcilerini yarı resmi bir kuruluş bünyesinde bir araya getiren DEİK (Türk Dış Ekonomik İlişkiler Konseyi) ile Türki cumhuriyetler arasında İş Konseyleri Aralık 1991'de (yani Birliğin dağılmasıyla eşzamanlı olarak) kuruluyor. Dışişleri Bakanlığı bünyesinde Türki dünyayla ilgili faaliyet göstermek üzere kurulan bir daireye bağlı olarak çalışması öngörülen Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (TİKA) hemen ertesi ay (Ocak 1992) oluşturuluyor. Geçmişte Türkiye, İran ve Pakistan'ı bir araya getiren ama son döneminde bitkisel bir hayat yaşamakta olan ECO adlı uluslararası örgüt Şubat 1992'de kapılarını Türki cumhuriyetlere açarak canlandırılıyor. THY, uzun kârlılık hesapları sonucu verilmesi gereken kararları hızla alarak, 1992 yılı içinde Kazakistan'ın başkenti Almati'ye, Azerbaycan'ın başkenti Bakû'ye ve Özbekistan'ın başkenti Taşkent'e tarifeli seferler başlatıyor. Ve ancak uzun planlama ve hazırlıkların ürünü olarak düzenlenebilecek Birinci Türki Devletler Zirvesi, Özal'ın girişimiyle, 1992 Ekim ayında İstanbul'da toplanıyor. Yani Sovyetler Birliği'nin dağılmasının yıldönümü yaşanmadan Türkiye ile eski Sovyet Türki cumhuriyetleri arasında yepyeni bir ilişkiler ağı kurulmuş oluyor.

Zamanlama konusunu bir yana bırakırsak, Türkiye'nin Türki cumhuriyetlere yönelik nüfuz ve hegemonya politikasını uygulamaya koymak amacıyla 90'lı yıllarda atmış olduğu somut adımları kısaca şöyle özetleyebiliriz:

- İlki 1992 yılında toplanan Türki Devletler Zirvesi, beş kez düzenlenmiştir. Altıncı zirve Nisan 2000 için planlanmıştır.
- Türkiye burjuvazisinin ırkçı enternasyonali Dünya Türk İşadamları Kurultayı ilk kez 1996'da düzenlenmiş, bunu 1998'deki ikinci kurultay izlemiştir. Üçüncü toplantı yine 2000 Nisanı için planlanmıştır. Bu kurultay burjuvazinin belirli örgütleri (en başta Dünya Türk İş Adamları Vakfı ve Türk Dış Ticaret Vakfı) tarafından düzenlenmekte, devlet tarafından desteklenmektedir. İlk toplantıya 34 ülkeden yaklaşık bin, ikincisine 42 ülkeden yaklaşık bin beş yüz kişi katılmıştır. 2000 toplantısına ise 50 ülkeden yaklaşık iki bin kişi beklendiği ileri sürülüyor. 2000 toplantısı Demirel'in himayesinde toplanmaktadır. Kurultay başkanı gayet anlamlı biçimde Sakıp Sabancı'dır. Sabancı, kurultay vesilesiyle *Hürriyet* gazetesine verdiği demeçte Türkiye burjuvazisinin emellerini açıklıkla belirtmiştir: "Elele Türkiye'yi 2000'lerde lider ülke yapalım."
- Türkiye ile Türki cumhuriyetler arasındaki İş Konseyleri 1991'de kurulmuş, 1993'ten itibaren faal hale gelmiştir. Avrasya Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği 1993'te oluşturulmuştur. 1992'de canlandırılan ECO, çok faal olmamakla birlikte, bir dizi uluslararası toplantı düzenlemiştir. (Karadeniz Ekonomik İşbirliği - KEİB Türki cumhuriyetlerden çok Karadenize kıyısı olan ülkelerle Balkan ülkelerini bir araya getirdiği için, aynı yayılmacı politikanın çerçevesinde yer alsa bile, farklı amaçlara hizmeti hedeflemektedir.)
- Türkiye'nin bir dizi kurumu doğrudan doğruya Türki devletleri hedefleyen yeni hizmetler geliştirmektedir. Bunlar arasında THY'nin yeni tarifeli seferleri, TRT'nin (Türksat-1'in fırlatılmasından sonra güç kazanan) Avrasya kanalı, Eximbank'ın Türkiye sermayesinin bu ülkelere yapacağı ihracatı desteklemeyi hedefleyen kredi programı, İstanbul Borsası'nın Türki cumhuriyetlerde menkul kıymetler borsalarının geliştirilmesi yolundaki faaliyetleri, telekomunikasyon alanında Netaş ve Alcatel-Teletaş'ın Türki cumhuriyetlerde dijital santrallere geçilmesinde oynadığı rol, Türkiye üniversitelerinde çok sayıda Orta Asyalı ve Azeri öğrencinin eğitim görmesi, Fethullah Gülen'in bu coğrafyada kurduğu okullar, Türki cumhuriyetlerin Latin alfabesine geçmesine verilen destek vb. bu tür çabaların

sadece örnekleridir. İlginç bir başka örnek de şudur: TÜBİTAK, 2001 yılında uygulamaya girecek "alçak irtifa mikro mini uydu" projesinin algılama alanı olarak Türkiye'nin yanısıra "Orta Asya Türk Cumhuriyetleri"ni seçmiştir.

- Ekonominin düzenlenmesi alanında, Türkiye bu ülkelerde kapitalizmin restorasyonu yönünde yaşanan süreç çerçevesinde "piyasa kurumları"nın oluşturulabilmesi açısından destek sunmakta, gümrük sistemlerinin, kambiyo rejiminin, serbest bölge düzenlemesinin, bankacılığın kapitalizmin restorasyonu süreci ile uyumlu hale getirilmesi için katkılarda bulunmaktadır.
- Devletin ve yarı-resmi kurumların bu faaliyetlerinin yanısıra, burjuvazi de Türki cumhuriyetler alanına adımını atmıştır. Türkiye sermayesinin bu ülkelerdeki yatırımları milyarlarca dolar tutmaktadır. Bu yatırımlar içinde küçük ve orta boy sermaye hâkim konumdadır. Gıda, tekstil ve konfeksiyon, deri, cam, ambalaj vb. sınai sektörlerin yanısıra, küçük hizmet sektöründe de faaliyet yürütülmektedir. Yurtdışı müteahhitlik sektöründe de Türk şirketleri milyarlarca dolarlık ihaleler üstlenmiş durumdadır. Ancak, Türki cumhuriyetler alanı sözkonusu olduğunda, "ticaret bayrağı izlemekte"dir. Yani yatırım, finans ve dış ticaret alanlarındaki faaliyetler, devlet düzeyindeki kurumlaşmanın bir adım gerisinden gelmektedir.
- Türkiye hâkim sınıflarının bu aşamada bu ülkelerden esas ekonomik beklentisi, enerji alanındadır. Hazar havzası petrol ve doğal gazının sevkiyatı açısından Türkiye 90'lı yılların ilk yarısından başlayan bir çabayla kavşak ülke olmaya çalışıyor. 1999 Kasımında AGİT toplantısı sırasında imzalanan Bakû-Ceyhan boru hattı protokolü, bu çabanın semerelerini vermeye başladığını gösteriyor.
- Askeri alanda, Türk Silahlı Kuvvetleri, Türki cumhuriyetlerin ordularının eğitimi ve Batı askeri sistemlerine uyumu açısından giderek artan bir rol üstlenmeye başlamıştır.
- Nihayet, Türkiye'nin gizli servisleri bu coğrafyada gittikçe açığa çıkan yoğun bir faaliyet içindedir. Çeşitli ülkelerdeki darbe girişimlerinde ve savaşlarda MİT'in ve daha genel olarak kontrgerillanın oynadığı role aşağıda döneceğiz.

Bütün bu gelişmeler göz önüne alındığında, burjuvazinin ve devletinin Türki dünya üzerinde emellere sahip olduğu konusunda hiçbir kuşkuya yer yoktur. Türki dünya ya da "dış Türkler" meselesi, hiçbir biçimde salt propaganda amacıyla ileri sürülen, medyanın şişirdiği bir konu olarak görülemez. Elbette propaganda ve ideolojik amaçlar

da bu konuda bir rol oynuyor. Elbette, Türkiye bu âlemde burjuvazinin sözcülerince şişirildiği kadar güçlü bir konuma sahip değildir. Ama Türkiye burjuvazisinin ve devletinin Türki âlem üzerinde belirgin biçimde tanımlanmış amaçları vardır ve bu amaçlar Türkiye'nin dış politikası ve genel olarak dünya sistemiyle ilişkileri üzerinde belirleyici bir etki yapmaktadır.

Daha da öteye gidelim. Türkiye burjuvazisinin sözcüleri ve politik temsilcileri, sağcısıyla ve sözde solcusuyla, yeniden bir Turan sıtmasına yakalanmışlardır. "Kızıl Elma"nın düşsel ülkesi hâkim sınıfların düşlerini süslüyor. Geçmişte Türkiye'ye, özellikle de emekçi sınıflara büyük bedellere mal olmuş olan pan-Türkizm, hortlamıştır. Aslında sol bu yeni yönelişi keşfetmekte geç bile kalmıştır. Şimdi keşfettiğinde ise bir dizi yanlış tahlilden bir dizi yanlış sonuç çıkarmaktadır.

Türkiye hâkim sınıflarının bu yeni yönelişini doğru biçimde kavrayabilmek, amaçlarını ve özellikle işçi sınıfı ve emekçiler açısından sonuçlarını doğru değerlendirebilmek ve bütün bunlardan hareketle doğru bir politik sonuca ulaşmak, Türkiye sosyalistleri için yakıcı bir aciliyet taşıyor. Çünkü dünyanın ve Türkiye'nin içine girdiği bu yeni dönemde, uluslararası politika (ya da tekil ülke açısından bakıldığında onunla aynı anlama gelen dış politika) belirleyici bir önem kazanıyor. Türkiye'de bugün gündemde olan bütün yakıcı sorunlar (neoliberalizm ve sınıf mücadelesi, Kürt sorunu ve barış, İslamcılık ve laiklik) büyük ölçüde Türkiye'nin uluslararası ilişkilerinin gelişiminin belirlediği bir çerçevede çözüme ulaşacaktır. Bu konularda doğru bir politik hat belirleyemeyen hareketler, yakın gelecekte toplumun politik gündeminin dışında kalmaya ya da gerici politikalara sürüklenmeye mahkûmdur.

Öyleyse işe önce, Türkiye'nin yeni dış politika yönelişinin dünya çapında hangi bağlama yerleştiğini araştırarak başlayalım.

2. Yeni Dünya Düzeni neyi amaçlıyor?

Yeni Dünya Düzeni (YDD), emperyalizmin 1990-91 Körfez Savaşı'ndan ve Sovyetler Birliği'nin çözülüşünden itibaren dünyaya vermeye çalıştığı yeni biçimlenmenin adı. Ayrıntılı bir tahlile girişmeden temel boyutları birkaç başlık altında özetlenebilir:

- YDD, uluslararası tekelci sermayenin yeni ekonomik stratejisi olan yeni-liberal "küreselleşme" politikasının üst yapısıdır. "Küreselleşme" sermayenin dünya çapında hiçbir engelle karşılaşmaksızın serbestçe dolaşımını sağlamak üzere, büyük emperyalist devletler dışında kalan bütün devletlerin ve "serbest" piyasa önündeki öteki engellerin (en başta sendikaların) güçsüzleştirilmesini sağlamayı hedefleyen stratejinin adıdır. Öyleyse, YDD, herşeyden önce, emperyalist güçlerin (ya da kibar takma adıyla "uluslararası topluluğun"), kendi amaçları açısından pürüzler çıkartan ülkeleri çeşitli gerekçelerle cezalandırdığı ve ulusal egemenliğin çiğnenmesini bir hukuk normu haline getirmeye çalışan düzendir.
- YDD'nin ardındaki ikinci temel dinamik, 1989-91 aralığında Sovyetler Birliği'nin çözülmesi ve Doğu Avrupa'daki bütün bürokratik işçi devletlerinin çökmesidir. Soğuk Savaş'ın iki kutbundan birinin böylece tarih sahnesinden çekilmesi, bir yandan emperyalizme 1917 Ekim devriminden bu yana ilk kez dünya sistemi üzerinde tek-yanlı bir hâkimiyet elde etme olanağını vermiştir. Öte yandan ise, çözülen sosyalizme geçiş toplumlarında kapitalizmin restorasyonunu emperyalizmin temel önceliklerinden biri haline getirmiştir.
- YDD, aynı zamanda, gerek Doğu Avrupa ve eski Sovyetler Birliği coğrafyasının, gerekse Sovyetler Birliği'nin bir güç olarak gerilemesi sonucunda bir iktidar boşluğunun doğmuş olduğu belirli bölgelerin (Ortadoğu, Güney Afrika, Orta Amerika vb.) emperyalistler arasında yeniden paylaşımı için verilen mücadelenin adıdır. Bu mü-

cadeleye elbette ezici politik ve askeri gücüyle ABD önde girmiş bulunuyor. Bu yüzden de YDD herşeyden önce ABD'nin dünyayı biçimlendirme çabasının (ve AB ve kısmen Japonya'nın kendi çıkarları uğruna bu çabaya karşı mücadele vermelerinin) adıdır.

- YDD, Soğuk Savaş döneminin bütün dengelerini altüst ettiği için aynı zamanda bölgesel güçlerin, küçük devletlerin, hatta henüz devleti olmayan ulusal bir dizi grubun yeni kurulmakta olan güç dengelerinden mümkün olan en büyük payı alabilmek için mücadele içine girdiği, dolayısıyla şovenizmin yükseldiği, ulusların birbirlerinin boğazına sarıldığı, klasik ulusal kurtuluş hareketlerinin ötesinde gerici bir milliyetçiliğin yayıldığı bir düzen olarak belirmektedir.

Uluslararası sistemin bu yeni evresinde, Ekim devrimi sonrasında aşama aşama kurulmuş olan, ama bugün kapitalist restorasyonun pençesine düşen eski bürokratik işçi devletlerinin çok özel bir konumu vardır. Bu alanda emperyalizmin amacı ikilidir: kapitalist restorasyon sürecini güvence altına alarak sürecin yarı yolda kalmasına engel olmak ve bu ülkeleri gerek ekonomik olarak, gerekse politik bakımdan emperyalist dünya sisteminin kopmaz bir parçası haline getirmek. Bir bütün olarak bakıldığında, emperyalizmin bu hedeflerinde on yıl boyunca önemli bir mesafe kat ettiğini teslim etmek gerekiyor. Kapitalist restorasyon süreci, bütün bu ülkelerde (hatta hâlâ bir bürokratik işçi devleti olan Çin'de), farklı tempolarda olmakla birlikte derinleşiyor. Öte yandan, Doğu Avrupa'nın AB, NATO, IMF ve DTÖ (Dünya Ticaret Örgütü) aracılığıyla emperyalist sistemle bütünleştirilmesi hedefinde de belirgin bir ilerleme var. (NATO, Barış İçin Ortaklık - BİO adlı kuruluş sayesinde Asya'nın bir dizi ülkesini de kendi yörüngesine çekmeyi başarmış durumda.) Bütün bunlar, geçmişte Sovyetler Birliği'ni sosyalizmin kusursuz modeli gibi gördükten sonra, çözülüşün ertesinde sol liberal konumlara kayanları sürece tek yanlı olarak bakmaya itiyor. Berlin'den Çin Denizi'ne uzanan bu engin coğrafyanın ne kadar patlayıcı çelişkilerle dolu olduğunu göremememelerine yol açıyor.

Oysa emperyalistler bu moralsiz solculara göre çok daha gerçekçi. Kapitalizmin yetmiş ya da kırk yıl boyunca ilga edilmiş olduğu toplumlarda, üstelik dünya çapında bir ekonomik krizin hüküm sürdüğü bir tarih diliminde, kapitalist restorasyonun hiç de basit ve pürüzsüz ilerleyebilecek bir süreç olmadığının farkındalar. Yeni-liberalizm "piyasa reformları" olarak anılan kapitalist restorasyon sürecine büyük övgüler düzedursun, emperyalist politik ve askeri odaklar

Avrasya neresi ?

"Avrasya" kelimesi son yıllarda Türkçede yaygın olarak kullanılıyor. Solun iddialı tahlillerinde de, 1996'da kaçırılan feribotun ya da olmadık yerde karşımıza çıkan "Avrasya Restaurant"ın adında da, Türkiyeli insanın hayal dünyası bu kelimeyle süsleniyor. Peki bu coğrafi terim hangi bölgeleri kapsıyor?

"Avrasya" aslında kelimenin yapısının da ortaya koyduğu gibi, Avrupa ve Asya kıtalarının oluşturduğu tek ve birleşik kara parçasına verilen addır. "Tek ve birleşik" dedik, çünkü dikkat edilirse, bu iki kıtayı, İstanbul ve Çanakkale boğazları dışında hiçbir deniz ya da okyanus ayırmamaktadır. Bu yüzden Avrupa ile Asya arasındaki sınırın nerede başlayıp nerede bittiği genellikle belirsizdir. Örneğin hepimizin genellikle "Asya" olarak algıladığımız Kafkas ülkeleri şimdi Avrupa Konseyi'ne üye ya da aday olmaktadır.

Kelime en azından Batı dillerinde bu iki kıtayı birden anmak için kullanılıyor. Bir bakıma "Yeni Dünya" olarak anılan Amerika'ya karşıt olarak "Eski Dünya"yı kapsıyor. Örneğin günümüzün en popüler kitaplarından biri haline gelmiş olan *Büyük Satranç Tahtası*'nda Zbigniew Brzezinski'nin kavrama verdiği içerik tam da bu. (Tabii bu kavramların Batı merkezci, hatta örneğin Afrika'yı ne "yeni"sine, ne de "eski"sine sığdıramayan yaklaşımıyla ırkçı olduğunu unutmamak gerekiyor.)

bu ülkelerde ciddi çelişkilerin birikmekte olduğunun farkındalar. Kapitalist restorasyonun dümen suyunda bu toplumlara uzun onyıllar boyu tanımadıkları illetler girmiş durumda: işsizlik, açlık, evsizlik, güvencesizlik, fuhuş, mafya, sıradan günlük şiddet, ulusal boğazlaşma ve benzerleri, bu toplumlarda insanların yaşamını saran birer cendere haline geliyor. 1997 baharında Arnavutluk'ta patlak veren önderliksiz devrimden Yugoslavya savaşlarına, Rusya Federasyonu'nda kitlelerin hareketliliğinden (kendilerini yeni duruma uyarlasalar da hâlâ aynı adı taşıyan) komünistlerin yeniden en örgütlü güç haline gelmesine kadar bir dizi sorun, emperyalizme bu coğrafyada kapitalist istikrarın sağlanmasının kolay başa çıkılamaz bir sorun olduğunu gösteriyor.

Bu coğrafyanın en sorunlu bölgeleri hiç kuşkusuz bir yandan Balkanlar, bir yandan da Kafkasya ve Orta Asya'nın oluşturduğu bütünsel bölge. Doğu Avrupa'da (anlaşılır tarihsel nedenlerle) Rusya'da olduğundan çok daha hızlı bir atılım yapan emperyalizm, bu bölge-

Türkiye'de son dönemde ise kelime farklı bir coğrafi bölgeyi nitelemek için kullanılmaya başlandı. Avrasya denince, popüler tahayyülde ilk akla gelen, Kafkasya ve Orta Asya'dan oluşan coğrafya. Kimi bunun içine Rusya'yı ve Türkiye'yi de katıyor elbette. Ama daha arı anlamda politik söylemde, hiç olmazsa solda, Avrasya Balkanlardan başlayarak Doğu Avrupa'nın bir kısmını da içine almak kaydıyla Rusya üzerinden ve güneyde Kafkasların ötesinde Orta Asya'yı da kapsayan bir biçimde kullanılıyor. Bunlara çoğu zaman geleneksel Ortadoğu bölgesi de dahil ediliyor. ("Ortadoğu" kavramının da tümüyle Batı merkezci olduğuna işaret etmeye bile gerek var mı? Kime göre Doğu'nun ortası? Bu bölgeye verilebilecek daha az ideoloji yüklü bir ad kuşkusuz "Güneybatı Asya" olurdu. Ama artık biraz geç!)

Kısacası, bugün Avrasya Türkiye'de "Adriyatik'ten Çin Seddi'ne kadar" uzanan coğrafyayı temsil ediyor. Bu içeriği bir "galat-ı meşhur" (yani dil bakımından aslen yanlış olmakla birlikte yaygın kullanım dolayısıyla geçerli olan kullanım) olarak kabul etmek gerekir. Biz de bu broşürde terimi zaman zaman bu dar anlamıyla kullanacağız. Yine de kavramın içeriğinin büyük ölçüde Demirel'in tanımladığı "Türk dünyası"na denk düştüğünü gözden kaçırmamak gerekiyor. Yves Lacoste adlı Fransız coğrafyacının bir kitabına koyduğu adla, ne de olsa, "coğrafya savaş yapmak içindir"!

nin istikrarını sağlamak ve Rusya'nın Balkanlardaki potansiyel müttefiki Yugoslavya'yı güçten düşürmek için, 90'lı yıllar boyunca bu ülkenin parçalanması amacını güttü. Bosna ve Kosova savaşları (Yugoslavya'nın kendi iç çelişkilerinin yanısıra) büyük ölçüde bu politikanın bir ürünü ve ifadesidir. Her ne kadar Kosova hâlâ patlamaya hazır bir barut fıçısı görünümünü veriyorsa da, ayrıca Karadağ ve Voyvodina da Sırbistan'dan koparılacak yeni adaylar olarak görülebilirse de, emperyalizmin Balkanlardaki hâkimiyeti büyük ölçüde sağlanmış görünüyor. Şimdi sıra eski Sovyet cumhuriyetlerinin oluşturduğu dev coğrafyaya gelmiştir. 1990'lı yıllarda Balkanlar (kısmen Ortadoğu ile birlikte) YDD'nin kuruluşunun merkeziydi. 2000'li yılların ilk on yılı muhtemelen emperyalist düzenin Rusya ve onun doğusunda yer alan eski Sovyet cumhuriyetleri alanında yerleştirilmesine sahne olacaktır.

3. Yeni Dünya Düzeninde Kafkasya ve Orta Asya

YDD'nin temel unsurları açısından ele alındığında Orta Asya ve ona açılan kapı olarak düşünülmesi gereken Kafkasya çok büyük önem taşıyor. Gerek dünyanın emperyalistler arasında yeniden paylaşımı ve sermayenin engelsiz dolaşımı, gerekse emperyalizmin çıkarlarıyla kısmi olarak da olsa çelişki içinde olan ulusal devletlerin yola getirilmesi açısından Orta Asya (ve dolayısıyla Kafkasya) çeşitli bakımlardan kilit rolü oynuyor.

Konuyu tartışmaya hem son dönemde dünya çapında yankı uyandırmış olduğu için, hem de aşağıda göreceğimiz gibi Türkiye solunu derinden etkilediği için, ABD emperyalizminin önde gelen stratejistlerinden Zbigniew Brzezinski'nin Orta Asya'ya atfettiği önemi tartışarak başlayabiliriz. Brzezinski'nin kitabının (*Büyük Satranç Tahtası*) konusu, aslında sadece dar anlamda (yani Balkanlardan Çin'e kadar) Avrasya değil. Brzezinski, bir bütün olarak Avrasya'nın (yani Avrupa ve Asya kıtalarının) YDD içindeki yerini ve geleceğini ele alıyor. Yazar sorunlara bütünüyle ABD emperyalizminin gözlüğüyle bakıyor. Hareket noktası, ABD'nin tarihte ilk kez tek başına bütün uluslararası sistem üzerinde hegemonya sağlayan bir "küresel süpergüç" haline gelmiş olduğu. Cevap vermeye çalıştığı soru ise oldukça yalın biçimde ifade edilebilir: ABD kendisine dünya çapında rakip hale gelecek bir gücün ortaya çıkmasını nasıl engelleyebilir? Brzezinski bu soruya cevap ararken, Avrasya'nın ekonomik, nüfus, coğrafya vb. faktörler açısından öteki bütün kıtalardan kat kat daha önemli olduğu gerçeğinden hareketle, bu coğrafya üzerinde odaklaşıyor. Bir dizi tahlil temelinde ABD yöneticilerine, Batı Avrupa'dan Japonya'ya kadar uzanan bölgede izlemesi gerektiğini düşündüğü taktikler öneriyor.

Orta Asya, Brzezinski'nin kitabında özel bir yer tutuyor. Bunun nedeni, yazarın yüzyıl başında İngiliz emperyalizminin stratejistle-

rinden olan Harold Mackinder'ın görüşlerine atfettiği değer. Mackinder, "dünya adası" olarak andığı Avrasya'ya (Avrupa+Asya) hâkim olanın dünyaya hükmedeceğini, "dünya adası" üzerindeki hâkimiyetin kilidinin orta ve doğu Avrupa'da yattığını, ama Orta Asya ve Sibirya'nın da bir "eksen bölge" olduğunu ileri sürüyor. Dolayısıyla, Brzezinski'ye göre, Orta Asya dünyaya hâkim olmak isteyen bir süpergüç açısından büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, Brzezinski için, Türkiye'de Avrasya olarak anılan bölge, yani Balkanlardan Orta Asya'ya uzanan, Ortadoğu'yu da kapsayan bölge, günümüzde "küresel istikrarsızlığın merkezi alanı"dır. Bunun nedeni, bölgenin bir "iktidar boşluğu" yaşıyor olmasıdır. Amerika'nın bu bölgedeki çıkarı, bölgeye ekonomik olarak bütün dünyanın nüfuz edebilmesi ve hiçbir bölgesel gücün burada tek başına hâkimiyet sağlamamasıdır.

Görüldüğü gibi, bütün sorunları ABD'nin çıkarlarının bakış açısından pragmatik tarzda ele alan Brzezinski'nin Orta Asya konusundaki görüşleri, iki temel öğeye dayanıyor: güncel politik durumun tahlili ("iktidar boşluğu") ve Orta Asya'nın "dünya adası"na hâkim olmak bakımından önemi. İlk öğeyi ciddiye almak gerekir. Ancak ikinci öğe, tümüyle coğrafi determinizme dayanan, bütün tarih boyunca değişmeden aynı kalmış olduğu ileri sürülen bir faktöre dayanmaktadır. Kara savaşlarının neredeyse tek savaş türü olduğu geçmiş çağlardan farklı olarak hava savaşlarının ve nükleer, kimyasal, biyolojik türü kitle imha silahlarının askeri gücün çekirdeğini oluşturduğu günümüzde, geçmişin jeostratejik dengelerinin aynen geçerli olacağını ileri sürmek çok inandırıcı değildir.

Yine de Brzezinski'nin kitabının Orta Asya konusunda istikrarsızlığı vurgulama bakımından önemli bir işlev taşıdığını teslim etmek gerekir. Yazar "Avrasya Balkanları" olarak nitelediği bu bölgenin "temel bir savaş alam olmasının muhtemel olduğu"nu, ABD ve "uluslararası topluluğun" "burada, eski Yugoslavya'da yakın dönemde yaşanmış olan krizi vak'ayi adiyeden saydıracak zorlu bir sorunla karşı karşıya kalabileceği"ni ileri sürer. Bu öngörüler doğrudur. Öyleyse, Brzezinski'yi şimdilik bir kenara bırakarak, bu durumun nedenlerine biraz daha yakından bakmaya çalışalım.

Orta Asya'yı ve Kafkasya'yı dünya politikası açısından yaşamsal önemde bir bölge haline getiren faktörler coğrafi olmaktan çok ekonomik ve politik faktörlerdir. Ekonomik bakımdan Orta Asya'nın bütün dünyanın ilgisini çeken temel yönü doğal kaynaklarıdır. Bunların arasında da altının yanısıra en önemli yeri enerji kaynakları, yani petrol ve doğal gaz tutar. Özellikle Hazar Denizi havzasının pet-

rol ve doğal gaz yatakları, bu bölgeyi küçük ölçekli bir Ortadoğu haline getirmektedir.

● Hazar havzasının petrol rezervleri 90'lı yıllar boyunca epeyce tartışma konusu olmuştur. Ancak günümüzde en güvenilir çalışmalar, kanıtlanmış ve muhtemel rezervlerin toplamını 200 milyar varil civarında tahmin etmektedir. Bölgede petrol üretiminin tedrici biçimde artmasıyla 2010 yılında Hazar havzası petrol üretiminin günde 4 milyon varille dünya üretiminin yaklaşık % 4'üne ulaşması beklenmektedir. Doğal gaz kanıtlanmış ve muhtemel rezervlerinin toplam miktarı ise 17 trilyon metre küptür. Bu miktar dünya rezervlerinin % 6'sına denk düşmektedir. Bu rakamların gerek dünya toplam enerji üretim ve rezervleriyle, gerekse örneğin Ortadoğu ile karşılaştırıldığında alçakgönüllü rakamlar olduğu ortadadır. Bu, Orta Asya ve Kafkasya konusunda dar anlamda ekonomik bir tahlilin sakıncalarını bize hatırlatmalıdır. Ancak petrol gibi kârlı ve stratejik değeri çok yüksek bir üründe % 4'lük bir pay bile çok önemlidir. Bir yandan, bu tür kaynaklar emperyalistlere, farklı bölgeleri birbirine karşı oynama yoluyla her bölgeyi uysallaştırmada paha biçilmez bir silah sunar. Öte yandan, bu petrol kaynaklarına hükmeden emperyalist güç öteki emperyalist güçlere karşı bir avantaj sahibi olacaktır. Hele bugün olduğu gibi, Amerika gibi bir güç hem Ortadoğu petrolleri, hem de Hazar havzası petrolleri üzerinde hâkim konuma sahipse, ayrıca kendisinin de petrolü varsa, bunun petrol yoksulu Avrupalı ve Japon emperyalistler açısından ne anlama geleceği açıktır. Dolayısıyla, petrol ve doğal gaz aynı zamanda emperyalistler arası paylaşım mücadelesini kışkırtan bir faktördür. Nihayet, bu enerji kaynakları son 150-200 yıldır Türki devletler üzerindeki hâkimiyeti dolayısıyla bölgenin büyük gücü olan Rusya'nın çıkarlarına hizmet edebileceği için, ABD emperyalizminin bu petrolü, her zaman kendisine potansiyel bir rakip olarak gördüğü Rusya'nın hâkimiyet alanı dışında tutmakta büyük çıkarı vardır.

● Orta Asya ve Kafkasya'nın (ya da Türki dünyanın) günümüzdeki önemini belirleyen ikinci faktör tarihsel-politiktir. Bu coğrafyada yaşayan Türki halklar bir yandan Rusya'nın, bir yandan da Çin'in hâkimiyeti (Sinkiang ya da Doğu Türkistan) altında yaşamaktadırlar. Bu coğrafi bir faktör değil, doğrudan doğruya politik bir faktördür. Bu çifte hâkimiyet/tabiiyet ilişkisi, bölgeyi ABD açısından, potansiyel süpergüçler olan Rusya ve Çin'e karşı mücadelesinde çok önemli hale getirmektedir. İster eski Sovyet cumhuriyetlerinde, ister-

se eski Türkistan'ın Çin toprakları içinde kalan doğusunda, uzun yüzyıllar boyu ezilmiş olan Türki halklar nezdinde yapılacak kışkırtıcı bir propaganda (Çin'in durumunda Sinkiang eyaletiyle komşu olan Tibet'in kışkırtılmasıyla birleştiğinde) her iki büyük devlet açısından da çıkarlarına ağır bir darbe vuracak bir durum yaratabilir. Yani Orta Asya ve Kafkasya sadece ekonomik değil, aynı zamanda politik nedenlerle de bir yanda ABD'nin, öteki yanda Rusya ve Çin'in arasında bir rekabet konusudur.

● Orta Asya'yı uluslararası mücadeleler açısından önemli kılan bir başka faktör jeostratejik bir noktadır. Asya kıtası, dünyanın en büyük nüfusa sahip ilk dört ülkesinden üçünü (sırasıyla birinci Çin, ikinci Hindistan, dördüncü ise —ABD'nin ardından— Endonezya), dört büyük nükleer gücünü (Rusya, Çin, Hindistan, Pakistan), en geniş topraklara sahip ülkesini (Rusya) ve ikinci en büyük ekonomisini (Japonya) barındırmaktadır. Orta Asya bu kıtanın ortasında jeostratejik bakımdan her yöne açılmaya müsait bir bölgedir. Ama bu bölgeye bugün bu kadar önem kazandıran, arı anlamda coğrafi konumu değil, büyük devlerin hâkim olduğu bir kıtada, Batısında ve Kuzeyinde Rusya, Doğusunda ve Güneydoğusunda Çin, güneyinde ise Hindistan ve Pakistan'ın kolay başa çıkılamayacak güçler olarak yer aldıkları bu kıtada, üzerinde dış güçler ya da bölgesel güçler tarafından nüfuz ya da hegemonya kurulabilecek, göreli olarak zayıf politik birimlerden oluşmasıdır. Orta Asya hâkimiyeti, Asya kıtası üzerindeki güç mücadelesinde, bölgesel güçlerden birine ya da bölge dışından bir (ya da birkaç) emperyalist güce, öteki güçlere karşı önemli bir avantaj sağlayacaktır.

● Kafkasya'ya önem kazandıran şey ise, Azerbaycan'ın petrolünün dışında, bugünkü somut politik güçler dizilişinde, emperyalizme Orta Asya'ya nüfuz açısından tek güvenilir kapıyı sunmasıdır. Asya haritası doğudan batıya gözden geçirildiğinde Çin, Hindistan, Taliban Afganistanı ve Rusya'nın emperyalizm için 2000'li yılların başında hiç de güven verici olmadığı hatırlanırsa (bunlar arasında Hindistan'ın geleneksel olarak ABD'ye uzak duran politikasını değiştirmesi ya da Taliban'la ABD yönetiminin bir anlaşmaya varmaları ihtimali vardır ama uzaktır), Kafkasya'nın, daha doğrusu Azerbaycan'ın emperyalizm için Orta Asya'ya açılan kapı olarak büyük bir önem kazanmakta olduğu kolayca anlaşılabilir.

Orta Asya'ya uluslararası mücadelelerde önem kazandıran bu faktörlerin yanısıra bölgeyi ciddi bir istikrarsızlık odağı haline getiren, bir patlamayı muhtemel kılan üç faktöre de değinmek gerekiyor.

● Bunlardan birincisi, Brzezinski'nin de değindiği politik faktördür: iktidar boşluğu. Elbette buradaki "boşluk" kavramı, tekil ulus devletler olarak ele alındıklarında Orta Asya ve Kafkasya devletlerinin dayanaklı bir iktidar yapısına sahip olmadıkları anlamına gelmiyor. Hatta denebilir ki, bu ülkelerin bazıları, ülke ölçeğinde düşünüldüğünde, bir büyük federal devletin çözülmesinden sonra ortaya çıkmış küçük devletler için fazlasıyla istikrarlı iktidar yapılarına sahiptirler: Kazakistan'da Nursultan Nazarbayev, Kırgızistan'da Asker Akayev, Özbekistan'da İslam Kerimov ve Türkmenistan'da Saparmurat Niyazov yönetimleri, şaşırtıcı bir süreklilik içinde, 1991'deki çözülmeden bugüne kadar kendi ülkelerinde iktidarı korumayı başarmışlardır. Orta Asya'da iç politikası açısından istikrarsız bir siyasi tablo çizen tek ülke Sovyet Orta Asyasının doğu ucundaki Tacikistan'dır. Türki bir çoğunluğa sahip olan öteki Orta Asya ülkelerinden farklı olarak Farısi (İrani) bir tarihsel kökenden gelen Tacikistan'da, köktendinci İslam'ın güçlü atılımı ülkenin 90'lı yılları savaş ve darbelerle geçirmesine yol açmıştır. Kafkasya'da ise istikrarsızlık kuraldır. Azerbaycan başta olmak üzere, üç bağımsız Kafkas devleti açısından (ötekiler Gürcistan ve Ermenistan), 90'lı yıllar darbelere, iç ve dış savaşlara ve suikastlere sahne olmuştur. Ne var ki, "iktidar boşluğu"ndan söz edilirken kastedilen, tekil ülkeler ölçeğinde ortaya çıkan bu katışık tablo değil, Orta Asya'nın (ve Kafkasya'nın) uluslararası politik mücadeleler ölçeğinde ve üzerinde etkili olmaya çalışan aktörlerle karşılaştırıldığında güçsüzlüğüdür. Yukarıda da belirtildiği gibi, Orta Asya, Asya'nın devleriyle çevrilmiş bir Liliput ülkesi gibidir; yani onlarla göreli olarak ele alındığında son derece zayıf kalmaktadır. Bu yüzden de özellikle ABD ile Rusya, ikinci bir düzeyde AB ile Çin, üçüncü bir düzeyde ise Türkiye, İran, Suudi Arabistan ve Pakistan gibi bölgesel güçler arasında bir nüfuz veya hegemonya rekabetine konu olması neredeyse kaçınılmazdır. Burada yine tek başına coğrafya değil politika belirleyicidir. Çünkü Asya'da kapitalizmin gelişmeye başladığı 19. yüzyılın son çeyreğinden bugüne Rus (ve kısmen Çin) hakimiyetinde yaşamış olan Orta Asya, bugün, 20. yüzyılın sonunda modern çağda ilk kez bağımsız devletlerden oluşan bir tablo çizmektedir. Yani ilk kez nüfuz mücadelesine açık bir bölge haline gelmiştir.

● Patlayıcı bir ortam yaratan ikinci faktör, tam da bu "iktidar boşluğu"nu doldurmaya aday iki temel güç arasında artan ölçüde bir sürtüşmenin yaşanmakta oluşudur. Bilindiği gibi, Sovyetler Birliği'nin 1991'de dağılması, her ne kadar uluslararası güç dengeleri açısından

emperyalizm açısından büyük bir kazanım olarak ortaya çıkmış olsa da, aslında Sovyetler Birliği'nin iç çelişkilerinin olgunlaşmasının bir ürünüydü. Bürokrasinin rejimi kendi çelişkilerinin ağırlığı altında büyük bir gürültüyle çöküyordu. Oysa emperyalizm hem dağılmadan hemen önce, hem de dağılmanın ardından bir süre boyunca, bu coğrafyanın politik bütünlüğünü hiç sorgulamayan, hatta önce Sovyetler Birliği'nin bütünlüğünü, sonra da Rusya'nın birliğini ve en azından doğusundaki eski Sovyet cumhuriyetleriyle yakın ilişkilerinin devamını destekleyen bir politika izlemişti. Bunun çok açık bir nedeni vardı: gerek Sovyetler Birliği'nin son lideri Gorbaçov, gerekse dağılmadan sonra Rusya Federasyonu'nu bütün 90'lı yıllar boyunca yöneten Yeltsin, emperyalizmin güvenini bütünüyle kazanmışlardı. İlkinin kapitalist restorasyona giden yolun taşlarını döşeyen perestroyka politikası ve "Yeni Düşünüş" adı altında uluslararası politika alanında emperyalizmin dümen suyuna girmesi (emperyalizmin Irak'a saldırdığı Körfez Savaşı'nın Gorbaçov iktidarda iken yaşandığı hatırlansın), emperyalizmin bütün Sovyet coğrafyasının kapitalizme düzenli ve birlik içinde geçmesi amacıyla Gorbaçov'u desteklemesine yol açtı. (Sovyet ordusu, 1989-90'da Gürcistan ve Azerbaycan'da Sovyetler Birliği'nin bütünlüğünü korumak adına kan döktüğünde Batı suskun kaldıysa, bunun ardında bu mantık yatıyordu.) Aynı şey, Gorbaçov'dan farklı olarak kapitalist restorasyonu açıkça savunan Yeltsin için daha da geçerliydi. Sovyetler Birliği'nin dağılmasını izleyen ilk dönem, ABD'nin (Dışişleri Bakan Yardımcısı Strobe Talbott'un adıyla özdeşleşen) "Önce Rusya" politikası dönemiydi. Ama bütün bu dönem boyunca daha derinden derine ABD ikinci bir planı hazırlıyor ve geleceğe bir ön hazırlık amacıyla bu planın kısmi bazı öğelerini uygulamaya koyuyordu. Birincisi, ABD Sovyetler Birliği'nin yerine (Baltık ülkeleri dışındaki 12 cumhuriyeti içine alır biçimde kurulan) Bağımsız Devletler Topluluğu'nun (BDT) varlığını sorgulamamakla birlikte, Rusya dışındaki öteki cumhuriyetlerin yeni kazanılmış bağımsızlığını ortadan kaldıracak herhangi bir çözüme mesafeli duruyordu: yani çözülmeden önceki satükoya dönüşe karşı açık bir tavrı vardı, öteki cumhuriyetlerin bağımsızlığını savunuyordu. İkincisi, NATO'nun doğuya doğru genişlemesi, Rusya Federasyonu'nu politik ve askeri olarak yalıtmanın oldukça açık bir yöntemiydi ve emperyalizmin gelecekte Rusya Federasyonu ile gerginlikleri muhtemel gördüğünü bütün dünyaya ilan ediyordu. Üçüncüsü, ABD zamanla Rusya Federasyonu'nu batısında yalıtmanın yanısıra güneyinden de kuşatacak yeni bir ittifakı oluşturmaya yöneldi. 1996 yılında

Gürcistan, Ukrayna ve Azerbaycan'ın bir araya gelmesiyle ilk adımı atılan bu ittifak, 1997'de Moldova'nın katılımıyla (üye ülkelerin baş harflerinden hareketle) GUAM adını alacak, 1999'da ise Özbekistan'ın katılımıyla (İngilizce baş harflerle) GUUAM diye anılmaya başlayacaktı. Brzezinski bu ittifakı açıkça savunmakla kalmamış, Polonya, Romanya ve Türkiye'nin katılımıyla bir güvenlik ittifakına dönüştürülmesini savunmuştur. Bu tür bir güvenlik ittifakı kurulacak olursa, hedefi ikirciksiz biçimde Rusya olacaktır. Üçüncüsü, daha ilk aşamada bile ABD bazı müttefiklerini Kafkasya ve Orta Asya'nın Türki (ve olduğu kadarıyla Müslüman) cumhuriyetlerine nüfuz etmeleri için teşvik ediyordu. Bu iki yanlı bir projeydi: ABD hem Suudi Arabistan'ın Vahhabi köktendinciliğini, hem de İsrail'le derinleşen bir ittifak içine giren Türkiye'nin sözde laik ve demokratik modelini kendi etkisini arttırmanın alternatif yöntemleri olarak destekliyordu. Nihayet, ABD erken bir aşamadan itibaren Hazar havzasının petrollerini Rusya'nın hâkimiyeti dışına çıkartmak ve kendi müttefiki Türkiye'nin denetimine aktarmak için ciddi bir çaba göstermeye başlamıştı. Bu son nokta bizi yakından ilgilendirdiği için üzerinde biraz daha ayrıntılı olarak durmak yararlı olacaktır.

● Hazar Denizi havzasının zengin petrol ve doğal gaz yataklarının büyük petrol şirketlerinin iştahını kabartacağı ve gerek emperyalist güçleri, gerekse bölgesel güçleri hem kendi şirketlerine destek olmak için, hem de stratejik ve askeri amaçlarla müdahaleye teşvik edeceği ortadadır. Petrol arama ve çıkarma faaliyeti açısından konu büyük ölçüde bağlanmıştır. Bölgenin şimdilik en zengin kanıtlanmış yataklarına sahip olan Kazakistan'ın Tengiz petrollerinin üretimini, ABD'nin Chevron şirketinin öncülüğünde, Mobil, Kazakhoil ve Lukoil-Arco (Lukoil Rusya'nın en büyük petrol şirketidir) gibi şirketlerin de içinde yer aldığı bir konsorsiyum (Hazar Boru Hattı Konsorsiyumu - İngilizce adıyla CPC) üstlenmiştir. Azeri petrolünün üretimi ise BP-Amoco'nun hakimiyetinde, bir dizi başka şirketin (ve bu arada TPAO ile Lukoil'un) azınlık hisselerine sahip olduğu Azerbaycan Uluslararası Petrol Şirketi (İngilizce kısaltmasıyla AIOC) adını taşıyan bir başka konsorsiyuma verilmiştir. Üretim konusunda ulaşılan bu sonuçların benzerini dağıtım ve sevkiyat alanlarında, yani boru hatları konusunda görmek mümkün değildir. Burada, ABD'nin politikası doğrudan doğruya Rusya'nın çıkarlarını tehdit etmektedir. ABD zaman içinde "çok sayıda boru hattı" olarak tanımlanan bir politikadan Bakû-Ceyhan'ı tavizsiz biçimde tek alternatif olarak sunan bir politikaya geçmiştir. Bu politikayla ABD hem Rusya'ya, hem de İran'a

karşı tavır almış olmakta, buna karşılık ağırlığını "Doğu-Batı enerji koridoru" haline gelmeyi planlayan Türkiye'nin yanından koymaktadır. Bu ABD politikası, aynı zamanda AIOC'un çıkarlarıyla da çelişki içindedir. Çünkü Azeri petrolünün dünya piyasalarına açılması bakımından başvurulması mümkün olan birçok yol arasında Bakû-Ceyhan en pahalısıdır! En ucuz yöntem, İran'la takas yöntemidir: buna göre, Azerbaycan (yani AIOC) petrolünü İran'a satacak, İran bu petrolü ülkenin petrol bakımından yoksul olan kuzey bölgesinde kullanırken, güneyin zengin yataklarından çıkan petrolünün bir bölümünü Azeriler adına Körfez'den ucuzca dünya piyasasına sevkedecektir. Taşıma masraflarını neredeyse sıfıra indiren, petrol boru hattı inşası için büyük sermaye yatırımlarını gereksiz kılan ve boru hatlarının güvensizliği sorununu da ortadan kaldıran bu çözüm, ABD'nin İran'a karşı izlemekte olduğu ambargo politikası nedeniyle uygulanamamaktadır. Bu yöntemin dışında alternatif boru hattı yolları arasında da Bakû-Ceyhan en yüksek maliyete sahiptir. Botaş'ın 2,4 milyar dolar olarak hesapladığı inşa maliyeti, başka kaynaklarca 2,9-3,5 milyar arasında tahmin edilmektedir. Buna karşılık, Bakû ile Karadenizdeki Rus limanı arasında bir boru hattının maliyeti 2 milyar dolar, Gürcistan'ın Supsa limanına uzanacak bir hattınki ise sadece 1,5 milyar dolardır. İşte petrol üzerinde yürüyen bu mücadele ve stratejik kaygılar, ABD ile Rusya'yı artan ölçüde karşı karşıya getirmektedir. 1998 Ağustosunda Rusya ekonomisinin iflası ile birlikte ABD'nin politikası değişmiş, Rusya'nın çıkarlarına karşı açıkça tavır alan bir politika giderek hâkim olmaya başlamıştır. Buna paralel biçimde Rusya'da da Batı yanlısı rüzgâr tersine dönüyor. Bu karşılıklı tırmanan gerilim, en açık ifadesini Kafkasya ile Orta Asya üzerinde iki tarafın pozisyonlarının mutlak bir çelişki içinde olmasında bulmaktadır. Rusya 90'lı yılların ortasından itibaren "yakın çevre" olarak adlandırdığı BDT üyesi ülkelerle daha sıkı bir bütünleşmeyi gündemine almış, eski Sovyet cumhuriyetleri, özellikle de Müslüman halkların yaşadığı cumhuriyetler üzerindeki nüfuzunu terketmeyeceğini ilan etmiştir. Ne var ki, ABD de son zamanlarda Hazar Denizi havzasını "ulusal çıkar bölgesi" ilan etmiştir. Bu iki politikadan biri değişmediği sürece, Rusya ile ABD'nin bu bölgede, biçimleri önceden zor kestirilecek tarzda da olsa, karşı karşıya gelmeleri kaçınılmazdır.

- Nihayet, Orta Asya ve Kafkasya'yı patlamaya hazır bir barut fıçısı haline getiren bir de tarihsel bir faktör vardır. Balkanlardan Çin'in sınırlarına kadar uzanan devasa coğrafyada, (etkileri zamanla azalan İranlılar bir yana bırakılırsa) tarih boyunca iki ana etnik aile (Slavlar

ve Türkiler) ve iki din (Ortodoks Hırsitiyanlık ve İslam) sürekli bir mücadele içinde olmuştur. Kafkasya, hem Rusya Federasyonu içinde kalan kuzeyiyle, hem de bağımsız devletlerin yer aldığı güneyiyle, Balkanları gölgede bırakacak bir etnik karmaşanın sahnesidir. Araplar bu yüzden Kafkasya'ya "Cebel-ul Elsine", yani "Diller Dağı" adını takmışlardır! Burada yaşayan onlarca minik etnik grup, tarihsel belleğin de sömürülmesiyle, her an birbirinin boğazına sarılabilecek bir ruh durumu içinde bir arada yaşamaktadır. Kafkasya aynı zamanda 19. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren iki yüzyıla yakın bir süre Rus (ve daha sonra farklı bir biçimde Sovyet) hakimiyeti altında yaşamıştır. Bu son nokta, 19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren Orta Asya'nın Türki cumhuriyetleri (ve Farisi Tacikistan) için de geçerli olmuştur. Çoğu yerde olduğu gibi, güncel çıkarların güdülediği milliyetçilikler, muhtemelen, tarihin unutulmuş sayfalarına gömülmüş, ama her an canlanmaya hazır bekleyen milliyet düşmanlıklarını kasıtlı ve sistematik biçimde kışkırtarak Balkanlarda yaşananın da ötesinde katliamlara ortam hazırlayacaktır.

İşte ABD ve genel olarak emperyalizm bu derece tehlikeli bir dinamit fıçısına ellerinde ateşle yaklaşmaktadır. Bu durum, bütün bölgenin geleceğini ağır bir tehdit altına sokuyor. Türkiye burjuvazisinin "Türkiler" ya da "dış Türkler" politikası böyle bir ortamda geliştiriliyor, kabus gibi bir dünyanın içinde Turan ya da Kızıl Elma düşleri görülüyor. Şimdi Türkiye'ye dönerek, burjuvazinin ve devletinin yeni dış politikasını, dünya politikasının bu arka planını göz önünde tutarak inceleyelim.

Türkiye solu Avrasya'yı (nihayet) keşfediyor: rehberimiz Brzezinski!

Türkiyeli devrimci Marksistler Avrasya'nın ve "dış Türkler"in önemini, 1989'da Doğu Avrupa rejimleri çökünce, daha Sovyetler Birliği dağılmadan önce, Türkiye'nin uluslararası sistem içindeki yeri ve dış politikası henüz yeniden tanımlanma aşamasındayken kavradılar ve Türkiye soluna ve işçi sınıfına bu değişimin önemini anlatmaya çalıştılar. Aşağıdaki satırlar, 1990 yılının Ağustos ayında yazılmıştır. Yani tam 10 yıl önce!

"Merkezi Berlin'de, Prag'da, Bükreş'te olan depremin yer sarsıntısı nihayet Türkiye topraklarından duyulunca, partileriyle, Dışişleriyle, Genel Kurmayıyla, basınıyla, burjuva dünyasının temsilcileri kırılan düşlerinin parçalarını bitiştirip yeni, farklı bir düş yaratmak için kolları sıvadılar. AT'nin [AB'nin o dönemdeki adı] Türkiye'ye karşı ilgisi her geçen gün azalıyordu. NATO'nun rolü değişiyordu. Öyleyse, TC devletinin dış politikası gözden geçirilmeliydi. Şimdi bu süreç başlıyor (...)

"Ama dikkat! NATO ortadan kalkmıyor, işlevi değişiyor Özal'a göre. NATO'nun yeni taktik yönelişi Türkiye'ye yeni görevler yükleyecektir. Bunlar iki başlıkta toplanabilir: Birincisi, Ortadoğu ülkeleri için "model", bu işlemedi mi jandarma olmak; ikincisi, Balkanlar'da ve Sovyetler Birliği'nde yaşayan ve 'dış' Türkler diye anılan halklar üzerinde politik ve kültürel bir etki yapmak. İşte size mükemmel bir Türk-İslam sentezi! (...)

"Sovyetler Birliği'nde 50 milyona yakın 'dış' Türk yaşıyor. Bu halklara yaklaşımda şimdilik ekonomik kaygılar ağır basıyor (...) Ama unutulmamalı ki bugün emperyalizm Gorbaçov'la bir balayı yaşıyor. Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'da kapitalizme dönüşün istikrarı uğruna emperyalizm, Litvanya ve Azerbaycan olaylarında görüldüğü gibi Sovyetler'in bütünlüğünü savunuyor. Yarın istikrar her şeye rağmen bozulduğunda, ABD ve NATO Sovyet Orta Asyası'nı kendine çekebilmek için her türlü oyuna başvuracaktır. İşte o noktada Türkiye'ye 'dış' Türkleri anti-komünist bir seferberliğe kışkırtmak için kirli bir görev düşecektir. Böyle bir gelişmenin, bu yıl başında Azerbaycan olaylarında görüldüğü gibi, Türkiye'de gerici, hatta faşist bir dalganın kabarmasına uygun bir ortam oluşturacağı açıktır. Şovenizm ve militarizm, bu yönelişin kaçınılmaz ürünleri olacaktır." (*Patronsuz, Generalsiz, Bürokratsız Sosyalizm* gazetesi, sayı 3, Ağustos 1990, s. 2).

On yıl sonra geriye doğru bakıldığında, bu satırlarda ifade edilen ana fikrin şaşırtıcı bir dakiklikle doğrulanmış olduğunu görmek mümkündür. Devrimci Marksistler bu tahlili bütün 90'lı yıllar boyunca ısrarla işlediler, derinleştirdiler, somutlaştırdılar.

Türkiye solunun önemli bir bölümü ise Avrasya ve Turan düşleri sorununu ancak yeni yeni kavrıyor. Yani bu meselelerin burjuvazinin gündemine gelmesinden on yıl, Demirel ve Erdal İnönü'nün 1992'de düzenlenen "alternatif Nevruz" töreninde Türkeş ile birlikte demir dövmesinden sekiz yıl, Türkiye gizli servislerinin Azerbaycan'da düzenledikleri darbeyi yüzlerine gözlerine bulaştırmasından beş yıl sonra! (Kimi de, *Sosyalist İşçi* misali, meselenin önemini hâlâ kavrayamamış durumda. Buna aşağıda değineceğiz.) İşin acıklı yanı, meseleyi bu kadar geç farkedenlerden bazılarının, hep "yenilik" peşinde koşan, devrimci Marksistleri eski döne-

me saplanıp kalmakla suçlayan akımlar olması!

Ama bugün meseleyi farkedenlerin çoğu, bu sefer de kendi bağımsız kafalarıyla düşüneceklerine, herşeyi ABD'nin önde gelen stratejistlerinden Brzezinski'nin bakış açısıyla kavramaya çalışıyorlar! Bu yaklaşıma en iyi örnek *Bir Adım* dergisinin sayfalarından verilebilir. Önce eğlenceli bir not. Derginin yazarlarından biri, Avrasya'nın önemini geç kavramanın sıkıntısıyla olacak, şöyle yazıyor: "ABD tüm dünyayı Pax-Amerikana'nın bir kümesi haline dönüştürmenin yolunun Avrasya egemenliğinden geçtiğini artık biliyor." Burada ilginç olan "artık" kelimesi. Anlaşılan ABD Avrasya'nın önemini daha yeni keşfetti. Bu tez karşısında yazarın kendisinin bu gerçeği ne zaman farketmiş olduğunu merak etmeden duramıyor insan. Ama ana fikrin formüle ediliş tarzı, aslında keşfin zamanını dakik biçimde tahmin etme olanağını yaratıyor: yazar bu gerçeği Brzezinski'yi okuduğunda keşfetmiştir! Çünkü Avrasya'nın öneminin bu şekilde formülasyonu, Brzezinski'nin fikrinin (biraz yanlış biçimde de olsa) ifadesinden başka birşey değildir.

Ama Breziznski'yi rehber alma konusunda asıl tipik örnek, derginin bir başka yazarının çalışmasında görülüyor. Bu yazar iki sayfa boyunca Brzezinski'ye hiç atıf yapmaksızın, sanki kendi gözlem ve saptamalarını anlatıyormuş gibi, Brzezinski'nin fikirlerini özetliyor. Soğuk Savaş sonrasında "dünyada ilk kez bir ülkenin, ABD'nin tek gerçek küresel güç haline gelmesi", bu gücün "dünyanın bütün okyanuslarını ve denizlerini kontrol eden" bir güç olması, ABD'nin gücünün kaynakları vb. türünden fikirler neredeyse kelimesi kelimesine Brzezinski'den alınmış. Yazar, neden sonra, Brzezinski'ye referans yapmaya başlıyor. Ardından, "Büyük Satranç Tahtası: Avrasya" alt başlığı altında bu kez ABD stratejistinin fikirlerini kaynak belirterek özetliyor. Ama yaklaşım öyle ki, okuyucu yazarın Brzezinski'nin her söylediğinin doğru olduğuna inandığını anlıyor. Biraz safsa kendisi de inanacak. "Eski bir güç kaynağı: coğrafi konum" altbaşlığı ise, yazarın Brzezinski'nin temel yöntemsel yanlışı olan coğrafi determinizmi paylaştığını düşündürüyor. (Devrimci Marksistlerin geçmişe takılıp kaldıklarının pek kanıtı yok ama *Bir Adım* yazarı Brzezinski ile birlikte "eski"ye takılıyor!)

Yazarımız Amerikan emperyalizminin baş stratejistlerinden birinin fikirleriyle durumun Marksist (!) bir tahlilini yaptıktan sonra, ikinci bir adım atarak Brzezinski'nin fikirlerini ve politika önerilerini ABD emperyalizmin gerçek hayattaki politikalarıyla özdeşleştiriyor: "Brzezinski (siz onu ABD diye okuyun)..." Biraz daha aşağıda, Brzezinski'nin Türkiye konusundaki bir fikri şöyle ifade ediliyor: "ABD'nin Türkiye'yi birinci derecede önemli bir jeopolitik mihver olarak görmesi..." Belki yazar

Brzezinski'nin kitabını Pentagon'un bir raporu zannediyor ve fikirlerini ABD'ye atfediyor!

Yazının bundan sonrası bir dizi burjuva akademisyenin Türkiye'nin 90'lı yıllardaki dış politikasını incelediği bir kitabın özeti olarak devam ediyor. Dünyanın durumunu Amerikan emperyalizminin startejistinin fikirleriyle kavrayan yazar, Türkiye'yi de bu burjuva akademisyenlerinin fikirleri temelinde Marksist bir tahlile tabi tutmuş oluyor! Bunda o kadar ileri gidiyor ki, onların dilini bile o kadar seviyor ki, alıntı falan yapmadığı, kendi fikirlerini ifade ettiği bölümlerde, Türkiye'nin "dinamik diplomatik tepkiler" vermeye başladığını, ordunun "düşünsel dönüşüm" geçirerek "deneyimli ve özgüvenli bir askeri güç" haline geldiğini yazabiliyor!

Brzezinski'nin fikirlerini olduğu gibi kopya etmenin ve onun kişisel fikirlerini ABD'nin saptanmış politikasıyla özdeş görmenin ağır faturası yazının sonunda ortaya çıkıyor. Yazarımız ABD'yi de, Türkiye'yi de barışçı ve yumuşak güçler olarak sunacak bir iddiayla tahlilini doruğa ulaştırıyor. Okuyalım:

"ABD'nin Avrasya politikası dikkatle incelendiğinde ABD'nin politikasının temelini Rusya ya da Çin'le bir rekabet oluşturmak, bir kamplaşmaya gitmek olmadığı görülür. Meselenin temelinde ABD'nin, kendine küresel bir rakibin çıkabileceği tek coğrafya olan Avrasya'da muhtemel adayların önünü kesmeye çalışması yatmaktadır (...) Bu adaylardan Rusya, Azerbaycan ve Orta Asya cumhuriyetlerinin sahip olduğu dev enerji kaynaklarını denetimi altına alamadığı koşullarda bu şansını kaybeder. Dolayısıyla ABD'nin ve ona bağlı olarak Türkiye'nin Rusya'yla bir çatışma ortamı yaratmak istemedikleri, böyle bir kurguya sahip olmadıkları açıktır."

Böyle birşey hiç de "açık" değildir. Bu sonuca "ABD'nin Avrasya politikası dikkatle incelendiğinde" değil, Brzezinski'nin kitabı dikkatle incelendiğinde ulaşılabilir ancak. Çünkü Brzezinski ABD değildir. ABD'nin sadece Rusya'nın ve Çin'in rakip bir dünya gücü olarak yükselmesini önlemesi gerektiği fikri, "ABD'nin fikri" değil ("ABD'nin fikri" ne demekse!), Brzezinski'nin fikridir. Çünkü Brzezinski'nin bütün kitabına sinen yaklaşım, ABD'nin bölgesel güçlerin süpergüç olmasını engellemesine dayanır. Oysa ABD bugün Brzezinski'nin önerilerinden çok daha ileri gitmiştir: nihai olarak Rusya Federasyonu'nu Türki dünyadan koparacak, hatta parçalayacak politikaları uygulamaya koymaya hazırlanıyor.

Özetleyecek olursak, *Bir Adım* yazarı, ABD ve Türkiye'nin izlediği politikanın içerdiği potansiyel savaş tehlikesini kavrayamıyor. Bunun sonucu da, geleceği yumuşak ve pürüzsüz görerek, AB'ye ("girelim-girmeyelim ikilemi"ni reddetme kılığında) örtülü biçimde evet demek. Sonra da

"demokratik bir yaşamın karşılığını örmek sosyalizme doğru yürümektir" türünden sonuçlara ulaşmak. Bu yaklaşıma baktığında insanın içinden "Türk solu Avrasya'yı (nihayet) keşfediyor" demek yerine "Türk solu Avrasya'yı bir türlü keşfedemiyor" demek geliyor!

Son dönemde Avrasya bölgesi üzerine tartışma açmayı hedefleyen bir de broşür yayınlandı: Devrimci Sosyalist Yön imzasını taşıyan bu broşürün başlığı *Küreselleşmenin Aşil Topuğu: Avrasya*. Broşür genel perspektif olarak *Bir Adım*'da yer alan yaklaşımdan oldukça farklı. Daha devrimci bir ruh durumuyla kaleme alınmış. Ayrıca, Sovyetler Birliği ve benzeri ülkelerin sosyalizm inşa deneyimini, sonunda vardığı yer farklı olsa da, devrimci Marksist bürokratik olarak yozlaşmış işçi devleti tahliline yakın terimlerle eleştiriyor. Ama bu olumlu noktalar, broşürün Türkiye soluna Avrasya konusunda sunduğu tahlil ve önerilerdeki çok ciddi eksiklikleri ortadan kaldırmıyor.

● Herşeyden önce broşürün, aynen *Bir Adım* yazarlarında görüldüğü gibi, genel tahlilini büyük ölçüde Brzezinski'ye dayandırdığı, bunu "emperyalist paylaşım" türünden birkaç Marksist kavramla bir adım geliştirmeye çalışmakla yetindiği dikkati çekiyor. Üstelik Avrasya bölgesinin öneminin mümkün olduğu kadar abartılması amacıyla zaman zaman Brzezinski'ye söylemediği şeyleri söyleterek. Örneğin şu pasajda: "ABD'nin eski savunma bakanlarından (J. Carter'ın ulusal güvenlik danışmanı) ünlü stratejist Z. Brezinski, önümüzdeki yüzyılda dünyadaki "büyük oyun"un, Ortadoğu'dan daha zengin petrol rezervlerine sahip olduğu anlaşılan Kafkasya'da oynanacağını belirtiyor. Brezinski, 'Gelecek yüzyılda Hazar Havzası'nı kontrol edenler gezegene de hakim olacaktır' diyor." Brzezinski'nin hem Orta Asya'yı, hem de Kafkasya'yı çok önemsediği su götürmez. Ama Kafkasya'nın "Ortadoğu'dan daha zengin petrol rezervlerine sahip olduğu"nun anlaşıldığını söylemiş olamaz, çünkü bu doğru değil! Hazar havzasının petrol rezervleri sadece Kuveyt'in rezervlerinden bile düşük! Brzezinski bu tür bir yanlışa düşseydi dahi, Avrasya broşürünün bu yanlısı tekrarlamaması gerekirdi. Ayrıca, Brzezinski'nin "gelecek yüzyılda Hazar Havzası'nı kontrol edenler gezegene de hakim olacaktır" demiş olması da zor. Çünkü Brzezinski bir bütün olarak Balkanlar'dan Orta Asya'ya uzanan "güvensizlik bölgesi"ni inceliyor. Argümanını da esas olarak petrol gibi ekonomik bir faktöre değil, jeostratejik unsurlara bağlıyor. Ama bütün bunlardan önemlisi, devrimci bir tahlilin bir ABD stratejistine bu denli bağımlı olması.

● Broşürün Türkiye'yi "bölgesel emperyalist" olarak nitelemesinin bilimsel bakımdan dayanıksız, politik bakımdan ise hedef şaşırtıcı olduğuna başka yerde değiniyoruz. [Bk. "Emperyalist Türkiye" mi ? çerçe-

ve yazısı.] Bu tez broşürün başlıca kusurlarından biriyle de yakından akraba: *Avrasya* broşürü, Türkiye'yi dünyanın merkezine yerleştirerek Türkiye soluna özel bir misyon biçmekle son derece tehlikeli bir iş yapıyor. Bu iki tez, bir dizi yanlış dayanağa yaslandırılıyor. Kafkasya ve Orta Asya'nın öneminin olduğundan daha büyük gösterilmesine yukarıda değinmiştik. Türkiye'nin önemi abartılırken bir yandan da Türkiye solunun misyonu ve bu misyona hazır oluşu abartılıyor. Örneğin şu bölüme bakalım: "İşte bu güç Türkiye'de hazırlanabilir. Çünkü; diğer bölge ülkelerindeki sosyalist parti ve hareketleri, işçi ve emekçi örgütlerini, küreselleşme karşıtı ilerici ve diğer sol güçleri bir bölge siyaseti etrafında buluşturacak birikim ve hareket yeteneğine Türkiyeli devrimciler sahiptir. Türkiye batının ve doğunun tarihsel, kültürel, felsefi, ideolojik, siyasal ve sosyal bakımdan aynı topraklarda buluştuğu benzersiz bir konuma sahiptir..." Birincisi, Türkiye devrimcileri bu kadar büyük işlerin öncüsü olacak birikim ve hareket yeteneğine sahip olsalardı, önce Türkiye toplumu içinde 28 Şubatçı, İslamcı ve faşist gericiliğe doğru kayışa karşı asgari de olsa bir barikat oluşturma becerisini gösterirlerdi! Politikada kolay çözümler yanılsaması çok zararlıdır. Bugün Avrasya bölgesinin bütün ülkelerinde sosyalist sol yaralıdır. Dolayısıyla toparlanma da zorlu ve sabır isteyen bir süreç olacaktır. İkincisi, Türkiye'yi Doğu ile Batı arasında benzersiz bir konumda göstermek tam bir ulusal yanılsamadır. Doğu/Batı sorunsalı, Rusya'dan Arap dünyasına dek birçok iklimde en az Türkiye'deki kadar güçlü yaşanmıştır. Kapitalizme geç gelen ülkelerin ortak yazgısıdır. Türkiye'ye özel bir misyon atfetmek için böyle ulusal istisna, eşsizlik, benzersizlik teorileri yaratmaktan kaçınmak gerekir. Nihayet yalın bir soru: nasıl oluyor da, Türkiye solu, bütün durgunluğu ve moralsizliği içinde bölgede öncü rolüne layık görülüyor da, bütün tarihsel deneyimi ve birikimiyle Rusya solu bu role en azından ortak gibi görülmüyor?

● Dünyada Avrasya'nın ve Avrasya'da Türkiye'nin merkezi konumunu kanıtlama telaşı, Avrasya broşürünü dünyanın başka bölgelerindeki çelişkileri ve devrimci potansiyeli küçümsemeye götürüyor. Birincisi, emperyalist Batı ülkelerinin işçilerinin artık devrimci potansiyellerini yitirdiği tezi, çoktan terkedilmiş olması gereken Maocu/Üçüncü Dünyacı bir önyargının günümüze uyarlanmış bir versiyonudur. Üstelik, 1945-75 arası dönemde sınıf mücadelesini eritme ve massetme yönünde etki yapan bir dizi kurumsal düzenlemenin Thatcher'dan sözde "Üçüncü Yol"a kadar burjuva iktidarlarınca tahrip edildiği günümüzde bu tez daha da az geçerlidir. Avrasya broşürü Batılı işçilerin küreselleşmenin olanaklarından yararlandığını belirtirken, günümüzde Batı'da yaşanan sınıf mücadelelerinden hiçbir şey anlamadığını ortaya koyuyor. İkincisi, dünyanın bir dizi başka

ülkesini ve bölgesini bir yana bıraksak bile, Avrasya'ya rakip olmaya potansiyel bir başka bölge daha vardır: Doğu ve Güneydoğu Asya. Hiç ayrıntıya girmeksizin, Çin'in gelişmesinin hem uluslararası düzeyde, hem de ülke içinde yarattığı muazzam çelişkiler, Tayvan sorunu, Güney/Kuzey Kore ilişkileri, daha yeni bir devrimci kabarış yaşamış olan Endonezya ve benzeri ülkelerin potansiyeli, broşürde bütünüyle gözden kaçırılmıştır. Bu konularda somut fikir farklılığı olabilir. Tehlikeli olan kendi ülkesinin hareketine özel bir kurtarıcılık misyonu (Mesihlik) yüklemektir!

● Nihayet, broşür devrimci Marksist Enternasyonal örgütlenme fikrini Kominterni Sovyet bürokrasisinin dış politika oyuncağı haline getiren Stalinist anlayışla özdeşleştirerek sosyalist hareketin tarihinden yanlış sonuçlar çıkarmaktadır. Geleceğin kitle Enternasyonali, Üçüncü ve Dördüncü Enternasyonallerin harcında yer alan anlayış temelinde, yani bir Dünya Partisi olarak kurulmadıkça, tarihin gidişini belirleyen büyük dönüm noktalarında (savaşlar, devrimler, karşı-devrimler) anarşik bir tepki göstermeye ve yozlaşmaya ya da dağılmaya mahkûm olacaktır. Broşür yazarlarının kendi parti deneyimlerinden gayet iyi bilmeleri gerektiği gibi, adem-i merkeziyetçilik demokrasi demek olmadığı gibi, merkeziyetçiliğin de anti-demokratik olması için bir neden yoktur!

Evet, Türkiye solu Avrasya'yı keşfediyor. Ama umulur ki, biraz daha ayağı yere bassın, biraz daha kendi kafasıyla düşünsün!

4. Şeytan üçgeninde Türkiye

Körfez Savaşı, Doğu blokunun çöküşü ve Sovyetler Birliği'nin dağılması, Türkiye'nin uluslararası sistemde tuttuğu yeri ve dış politikasını radikal biçimde etkileyen gelişmeler oldu. Soğuk Savaşın sona ermesiyle birlikte Türkiye bir "görev krizi" ile karşı karşıya kalmıştı. 1950'li yıllardan 80'li yıllara kadar Türkiye emperyalist Batı nezdindeki önemini Sovyetlere karşı NATO'nun uçbeyi rolünü üstlenme yoluyla sağlamıştı. Daha perestroyka dönemi ile birlikte, Türkiye'nin hâkim sınıfları ülkenin bu işlevinin önemini adım adım yitirmekte olduğunu farketmeye başlamışlardı. Dolayısıyla, Türkiye'nin uluslararası sistemle ilişkilerini yeniden düzenlemesi, yeni bir dış politika stratejisi çizmesi gerekli hale geliyordu. Sonuçta ortaya gerçekten yeni bir yaklaşım çıktı, ama Türkiye kendine gene emperyalist dünyanın uçbeyi rolünü seçti. Arada olan, cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren dış politikanın temel ilkesi olan "Yurtta sulh, cihanda sulh!" ilkesine oldu.

Cumhuriyetin ilk yıllarında benimsenen dış politika, dağılan Osmanlı İmparatorluğu'nun kurtarabildiği son toprak parçaları üzerinde kurulan yeni burjuva cumhuriyetinin, ne eski Osmanlı topraklarında, ne de Enver Paşa'nın Turancı düşlerle göz diktiği Orta Asya halkları üzerinde hiçbir hak iddia etmediğini bütün dünyaya ilan etmişti. Onyıllar boyu tekrar edile edile anlamsız ve içeriksiz bir formül haline gelen, herkesin ilkokul Kemalizmi olarak algıladığı "yurtta sulh, cihanda sulh" ilkesi, gününde gerçekçi bir içerik taşıyordu. Yurttaki sulh elbette Kürt halkının inkâr ve baskı politikasına tabi tutulmasına ve işçi hareketine göz açtırılmamasına dayanan bir "pasifikasyon" politikasının ifadesiydi. Cihanda sulh ise tam tamına, Kemalist cumhuriyetin başta emperyalist devletler, Sovyet Rusya ve Türkiye'nin komşuları olmak üzere, bütün dünyaya (elbette en başta Er-

menilere ve Yunanlılara) verdiği bir mesajdı: "Siz benim topraklarıma dokunmazsanız, ben de Balkanlarda ve Ortadoğu'da Osmanlı kalıntısı nüfusu ve Kafkasya ve Orta Asya'daki Türki kökene sahip halkları kışkırtmam, onların yaşadığı topraklar üzerinde hiçbir iddiada bulunmam." Yani bu politika tam bir statükoyu koruma politikasıydı, savunmacı bir politikaydı.

Türkiye Cumhuriyeti'nin dış politikası, Kemalist devletin kuruluşundan 90'lı yılların başına dek birçok değişiklik geçirmişti; ama bu ilke esas olarak geçerliliğini korumuştur. (Bunun istisnaları, 1939'da Hatay'ın ilhakı, Kore savaşı, 1958 Lübnan krizinde takınılan tutum ve 1974 Kıbrıs çıkartmasıyla adada fiilen Türkiye'nin protektorası olan bir sözde devletin yaratılmasıdır.) 70 yıllık dış politikanın bu statükocu çerçevesi, 90'lı yılların başında burjuvazinin başka diyarlarda nüfuz alanları yaratma, tavizler koparma, ekonomik avantajlar elde etme ve en önemlisi Yeni Dünya Düzeninde güçlü bir konum elde etme çabasının karşısında bir engel haline geldi. Önce İkinci Cumhuriyet hareketinin savunduğu "aktif" dış politika, zamanla bütün burjuva partilerince ve ideologlarınca, birbirinden ancak gölge farklarıyla ayrılabilen bir birörneklikle benimsendi. "Aktif" dış politikanın temel ilkesi, Türkiye'nin sınırları ötesinde yaşayan ve kendileriyle tarihsel, kültürel, dilsel vb. herhangi bir özel bağlantı kurulabilen bütün ülke ve halklar üzerinde bir nüfuz kurmaktır. Bu ülke ve halklar temel olarak ikiye ayrılır: Osmanlı'nın mirasından yadigâr olan devlet ve halklar (Boşnaklar, Arnavutlar, Makedonlar vb.) ve Türki kökenli, devlet ve halklar. Yani özetlenecek olursa yeni dış politika iki temel direk üzerinde yükselir: yeni-Osmanlıcılık ve pan-Türkizm. Bu politikanın uygulanabildiği coğrafya ise esas olarak Balkanlar, Ortadoğu, Kafkasya ve Orta Asya'dır.

Yeni dış politika aynı zamanda Türkiye kapitalizminin 24 Ocak ve 12 Eylül sonrası içine girdiği yeni evrenin ihtiyaçlarına cevap veriyor. Türkiye sermayesinin 1980 sonrasında içine girdiği yöneliş, tekelci sermayenin, hatta kısmen orta boy sermaye gruplarının faaliyet alanının değişmesine ve genişlemesine yol açmıştı. Sanayi sermayesi ve büyük ihracatçı tüccar sermayesi dış pazarlarda önemli mevziler ele geçirirken, en büyükleri finans kapital gruplarının birer yavru şirketi olan büyük inşaat şirketleri de çeşitli pazarlarda (önce Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da, sonra artan bir ölçekte BDT ülkelerinde) milyarlarca dolarlık ihaleler elde etmiştir. İşte Türkiye burjuvazisinin sınır ötesi faaliyetlerinin patlamalı biçimde gelişmesi, kârlı ihracat, yatırım ve ortak girişimlere duyulan ihtiyaç, petrol ve öteki

enerji kaynakları konusunda gelişen ihtiras, Türkiye'nin gündemine yayılmacı, hegemonyacı bir dış politikayı sokmuştur.

Türkiye'nin Osmanlı kalıntısı halklar ve Türki dünya üzerinde nüfuz kurma çabasının başlangıçta bir "görev krizi"nden kaynaklandığını belirtmiştik. Bu perspektif zamanla daha iddiali bir çerçeveye yerleşmiştir. Yeni politikanın amacı sadece Türkiye'nin emperyalist ülkeler nezdinde değerini yükseltmek değildir; Türkiye'yi Avrasya sisteminde merkezi bir yere yerleştirerek YDD çerçevesinde mümkün olan en güçlü konumu elde etmek, böylece özellikle Avrupa Birliği'ne mahkûm olmamak, bugün önemli bir amaç haline gelmiştir. 1990'lı yılların başından itibaren adım adım uygulamaya konulan bir politikayla Türkiye İsrail'le stratejik denebilecek bir ittifaka girmiştir. (Bu ittifakın stratejik denebilecek karakterinin ilginç bir göstergesi, ittifakın derinleşmesini sağlayan belirli anlaşmaların Refahyol hükümeti tarafından, gönülsüzce de olsa, imzalanmış olmasıdır.) Bu açıdan Türkiye'nin AB karşısındaki durumunun, 1997 Lüksemburg zirvesi sonrasında, henüz ABD/İsrail eksenli politikanın olgunlaşmamış olduğu 1987-1997 arasındaki dönemden farklı olduğunu kavramak önemlidir. Üyelik için resmi başvurunun yapıldığı 1987'den 1997'ye kadar geleceğini hemen hemen bütünüyle AB'ye bağlayan Türkiye burjuvazisi, 1997'de bu kulübün kapısında kalınca, Kafkasya ve Orta Asya politikası daha da büyük bir önem kazanmıştır. Yeni durum, elbette Türkiye'nin AB'ye sırt çevirmesi anlamına gelmez, ama ona mahkûm olmaktan kurtulmak için ABD/İsrail/Türkiye ekseninde Orta Asya'da bir nüfuz alanı yaratmayı ön plana alır.

Dışişleri Bakanı İsmail Cem bu yeni politikayı şöyle açıklıyor: "Biz, dış siyaset yaklaşımımızla, Avrupa'nın bir 'çevre ülkesi' konumuyla yetinmeyerek, Avrasya'nın 'merkez ülkesi' olmak tercihini yaptık (...) Türkiye'nin dış siyaset hedefi, artık, sadece Avrupa'nın bir çevre ülkesi olmak değil (...) Hedefimiz Avrasya'nın merkezi olmak." Burada biraz boş böbürlenme, biraz Avrupa'ya yönelik tehdit, biraz da kendi kişisel başarılarını öne çıkarma kaygısı var elbette. Ama geriye kalan, Avrasya'nın Türkiye'nin dış politikasında merkezi bir yere oturduğu gerçeğidir. İsmail Cem bir başka vesileyle şunları söylüyor: "Ben Türkiye'nin dış siyasetine tarih faktörünü getirip kattım. Bunu katmamak kadar zaten büyük yanlış olamaz (...) Şimdi bizim Türkiye olarak önümüzdeki en büyük dinamik birikim bizim tarihimiz. Bu müthiş bir olay ve biz bunun dış politikada kullanmamışız.' Yukarıda yazılanları hatırlayanlar, İsmail Cem'in iddialarının boş bi böbürlenme olduğunu hemen kavrayacaktır. "Türkiye'nin dış siyase

tine tarih faktörünü getirip katan" Turgut Özal'dır. İsmail Cem ve aradaki bütün dışişleri bakanları bu bakımdan Özal'ın birer tereke memuru gibi iş görmekten öte birşey yapmamışlardır!

"Tarih faktörü"ne, yani Osmanlı kalıntısı halklara ve Türki halklarla ortak bir tarihe ve dil benzerliğine dayanan dış politikanın doğal alanının Balkanlar, Ortadoğu ve Kafkasya ile Orta Asya'dan oluşan Türki dünya olduğunu yukarıda belirtmiştik. Tesadüfe bakın! Türkiye'nin etrafını çepeçevre saran bu bölgeler, YDD'nin en ağır istikrarsızlık sorunlarıyla boğuşan Avrasya bölgesi ile özdeştir! Yani Türkiye dünyanın en hassas, patlamalara en açık, çelişkilerin en yoğun olduğu bölgesinde, bir dizi halkı kışkırtmaya, bir dizi devleti nüfuzu altına alarak öteki bölgesel güçlerle çatışmaya yönelik, saldırgan, yayılmacı, hegemonyacı ve militarist bir politika izlemektedir. Avrasya politikasının nasıl bir macera olduğunu Türkiye'nin "tarih faktörü" ile dünyanın istikrarsızlık merkezinin haritada çakışmasından daha iyi anlatabilecek hiçbir şey yoktur. Türkiye'nin hâkim sınıfları ateşle oynuyorlar!

Bugün Türkiye'nin de içinde olduğu bir dizi ülkenin Balkanlarda, Ortadoğu'da ve Türki dünyada oluşturdukları ittifaklar, bir süre sonra sadece Balkanlarda değil, bütün bu coğrafyada bölgesel bir uluslararası savaşın çıkmasıyla sonuçlanabilecek bir tırmanmanın basamaklarıdır. Balkanlarda Türkiye, ABD'nin teşvikiyle, başta küçük Müslüman ya da Müslüman nüfusu olan devletler (Bosna, Kosova, Arnavutluk, Makedonya) olmak üzere, Bulgaristan ve Hırvatistan'ın da içinde olduğu bir ittifak zinciri ile, esas olarak yeni Yugoslavya'nın merkezinde yer alan Sırbistan ile Yunanistan'ın oluşturduğu ittifakın karşısında yer almıştır. Ancak sorun Balkanlarla sınırlı değildir. Bölgesel bir savaşın tarafları sanki saflarını adım adım belirlemektedirler. Yunanistan Türkiye'nin doğusunda Suriye, İran ve Ermenistan'la ciddi ilişkiler geliştirirken, Türkiye de Ortadoğu'da yeni biçimlenmekte olan bir odağın, İsrail ve Ürdün'le (ve muhtemelen başka Amerikancı Arap devletleriyle) birlikte mensubu haline gelmeye yönelmiştir. Nihayet kuzeydoğuda Türkiye'nin Azerbaycan ve Gürcistan'la ilişkisine karşılık Ermenistan Rusya Federasyonu ile sıkı bir ittifak içindedir. Daire Rusya Federasyonu'nun Ortadoğu'da İran, Irak, Suriye ile, Balkanlarda Yugoslavya ve Yunanistan ile, Güney'de ise Kıbrıs ile yakınlığı temelinde kapanıyor. Buna Türkiye'nin Kuzey Kafkasya halklarına, Rusya'nın ise Kürt hareketine gösterdiği ilgiyi eklerseniz, tablo bütün çıplaklığıyla ortaya çıkar: Balkanlar, Ortadoğu ve Türki dünyadan oluşan şeytan üçgeninde, Türkiye hâlâ

bir nükleer dev olan Rusya Federasyonu ile karşı karşıya kalmaktadır. Bir kez daha, Türkiye ateşle oynuyor!

Kuşkusuz, Türkiye'nin hâkim sınıfları bu serüvene, bütün bu tehlikeleri ABD'nin desteğiyle aşabileceklerini umarak giriyorlar. Çünkü şurası açıktır: Türkiye bu bölgede adım adım ABD'nin (İsrail'in ardından) en yakın müttefiki haline geliyor. Türkiye'nin bütün bölge düzeyinde uyguladığı politika ABD'ninkinin neredeyse bir izdüşümüdür, hatta yer yer onun politikasından daha saldırgan ve açık biçimler almaktadır. (Bu durumun istisnaları elbette Kıbrıs ve Irak'ın Kuzeyindeki Kürt varlığı sorunlarıdır.) Türkiye ABD'nin son on yılda YDD adına yaptığı bütün operasyonlarda onun destekçisi konumunda olmuştur. Ancak Türkiye hâkim sınıflarının hesaplamadığı bir nokta vardır: Rusya Federasyonu, hem Irak'tan, hem de yeni Yugoslavya'dan farklı olarak, büyük bir nükleer güçtür. Dolayısıyla NATO kuvvetleri (ya da tek başına ABD) ile Rusya arasında doğrudan bir savaş olasılığı, bütünüyle dışlanamasa bile, çok düşüktür. Bu durumda ABD'nin Rusya'yı, başka güçlerin kendisi adına vereceği "vekâleten savaşlar" ile uğraştırarak, askeri olarak yıpratmayı, diplomatik olarak bütün dünya nezdinde yalıtmayı, iç politikada genel olarak halkın moralini sarsmayı, ekonomik olarak askeri harcamalara boğmayı hedefleyeceğini görmek gerekir. Elbette bu "vekâleten savaşlar"ı verecek olanlar, başlangıçta muhtemelen Çeçenistan vakasında olduğu gibi Rusya'nın içinden ya da "yakın çevre"sinden güçler olacaktır. Ama ateş bir kere yandı mı yangın bütün bölgeyi sarabilir ve kutuplaşmanın kör mantığı, neredeyse herkesin iradesinden bağımsız olarak Türkiye'yi de savaşın içine çekebilir.

Türk Silahlı Kuvvetleri, bu tür bir olasılığa bilinçli olarak hazırlanmaktadır. TSK'nin modernizasyon planları bu hazırlığın en çarpıcı yönüdür. 2025 yılına kadar 150 milyar dolar tutarında bir silahlanma harcaması yapılacağı ilan edilmiş bulunuyor. Bu planın uygulaması başlatılmıştır. Uluslararası silah piyasasasının profesyonel dergisi *Arms Trade News Bulletin*'e göre, Türkiye 1994-98 arasında Tayvan ve Suudi Arabistan'dan sonra dünyanın üçüncü en büyük silah alıcısı ülke olmuştur. Bu eğilim günümüzde derinleşiyor: tamamlanma aşamasına gelen saldırı helikopterleri ihalesinin faturası 4 milyar dolar, 1000 Leopar tankı için planlanan harcama ise 7 milyar dolardır. (Karşılaştırma amacıyla, bu son rakamın, büyük reklamla özelleştirilen POAŞ'ın satış bedelinin sekiz katı olduğuna dikkat çekelim.) Bu silahlar resmi geçitlerde gösteriş için alınmadığına göre nerede kullanılacaktır?

Öte yandan, TSK, özellikle Kürt hareketine karşı 15 yıl boyunca verdiği savaş sırasında ciddi bir savaş deneyimi kazanmıştır. Buna, Türk birliklerinin Somali'de, Bosna'da, Kosova savaşında vb. yerlerde askeri faaliyetlere müttefik güçlerin yanında katıldığı gerçeğini eklemek gerekiyor. Türkiye'nin bu deneyim dolayısıyla emperyalistler açısından bir koçbaşı olarak kullanılmak istendiğine dair en açık ifade Kosova Savaşı'nın başlamasının hemen sonrasında bir İngiliz general tarafından dile getirildi. NATO bir kara savaşına karar verdiği takdirde, Türkiye'nin göndereceği birliğin hazır olduğu Ecevit tarafından açıklanmıştı. Sözü edilen İngiliz general, Türk ordusunun kara harekâtında ve gerilla savaşına karşı son yıllarda büyük deneyim kazanmış olduğunu, NATO'nun bu deneyimden mutlaka yararlanması gerektiğini belirtiyordu. Tıpkı gurkalar gibi! Gençler bilmeyebilir, "Gurka" Hindistan'ın kuzeyinde yer alan Nepal'de bir aşiretin adıdır. Bu aşiret savaşçılığıyla meşhur olduğu için, İngiliz emperyalizmi eskiden beri, ama günümüzde de bu aşiretin savaşçılarını özel bir birlik olarak örgütleyerek çeşitli cephelerde kullanmıştır, kullanmaktadır. Şimdi aynı İngiliz ordusunun bir generali Türk askerinin savaşçılığını övüyor. Türkiye gurkalaşmaktadır!

Ekonomik, politik ve askeri boyutlarının ötesinde Türkiye'nin yeni dış politikasının elbette ideolojik bakımdan da yarattığı güçlü dinamikler vardır. Bunlardan en önemlisine değinmekle yetinelim. Bu politika Türkiye içinde şovenizmin ve yer yer dini ideolojinin gücünü pekiştiriyor. 1990'lı yıllar tarandığında, neredeyse hiçbir yılın, bölgedeki bir çatışma yüzünden Türkiye'de ciddi bir şovenist yükseliş olmadan geçmediğini gösteriyor. 1990'da Azerbaycan'ın Sovyet birliklerince işgal edilmiş olması karşısında Türkiye toplumunda yaygın olarak gelişen şovenizm, sadece iki yıl sonra 1992'de bu kez Nahçıvan bölgesindeki çatışmalar karşısındaki tepkilerde billurlaştı. 1993'te Somali'ye müdahale eden müttefik güçlerin arasında Türk birliklerinin bulunmasından da fazla Çevik Bir'in müttefik kuvvetlerin komutanı olarak atanması ulusal gururun yeniden yükselmesine katkıda bulundu. 1993-95 yılları, Bosna savaşı dolayısıyla dini motiflerin ağır bastığı bir yayılmacılık havası ile geçti; toplum, Sırp kellesi kesen gazetecilerle övünecek kadar histeriye kapıldı. Bosna savaşı daha bitmeden bu kez de birinci Çeçenistan savaşı 1994-96 arası döneme damgasını vurdu; burjuva kamuoyu, üstelik Türkiye içinde olur olmaz eylemi "terörizm" diye sunmaya özel bir çaba göstermekte ısrarlı olduğu halde, Şamil Basayev'in bir kasabayı basıp sivil halkını rehin almasını, sonra ardında birçok sivil ölü bırakarak çekilme-

sini dahi göklere çıkardı. 1998-99 yılları ise Kürt kardeşlerimizi unutup evinden yurdundan olan Kosovalı Müslüman kardeşlerimize ağlamak ve Kosova Savaşı sırasında savaş çığlıkları atmakla geçti. (Elbette, Miloseviç yönetiminin Kosova Arnavutlarına uyguladığı etnik temizlik politikası kabul edilemez. Sosyalistler bu politikaya karşı uygun yöntemlerle elbette mücadele ederler. Burada işaret etmek istediğimiz, hâkim sınıf sözcülerinin ikiyüzlülüğüdür.)

Hâkim sınıfların bütün politik partileri ve medyası bunları yapınca, önce Refah/Fazilet'in, ardından da faşist MHP'nin güç kazanmasına neden şaşmalı?

Türkiye emperyalist mi?

Türkiye'nin daha Sovyetler Birliği dağılmadan önce bölgesel nüfuz ve hegemonyaya dayalı bir dış politikaya yönelmesi, bu politikanın 90'lı yıllar boyunca Ortadoğu, Balkanlar ve en önemlisi Türki dünyaya doğru askeri biçimler de alan bir yayılma ile derinleşmesi, solda Turkiye'nin emperyalist aşamaya geçtiği ya da geçmekte olduğu yolunda bazı görüşlerin ortaya atılmasına yol açtı. Bu teorinin mucidi Yalçın Küçük'tür. Son aylarda Devrimci Sosyalist Yön imzasıyla yayınlanan *Küreselleşmenin Aşil Topuğu: Avrasya* başlıklı broşür de bu yaklaşımı (bazı bakımlardan gölge farklarıyla birlikte) benimsiyor.

Bu yaklaşım, bilimsel olarak yanlış, politik olarak da sosyalistlerin görevlerini tanımlamak bakımından son derece zararlıdır. Burada bu teorinin derinlemesine bir eleştirisini yapmaya yerimiz yok. (Küçük'ün teorisi, Marx ile Lenin'i birbirinden kopartma ve Lenin'in kendi düşüncesini ciddi revizyonlara uğratma çabalarını da içeren bütünsel bir düşünsel gelişimin parçası olduğundan aslında daha ayrıntılı olarak çürütülmeyi hak eden bir niteliğe sahip.) Her iki gerekçelendirme çabasının iç çelişkilerini de bir kenara bırakmak zorundayız. Sadece Türkiye'ye "emperyalist" nitelemesini gerekçelendirmek üzere ileri sürülen ana noktaların sakatlığını ortaya koymakla yetineceğiz. Önce Küçük'ün daha teorik görünen gerekçelerine değinelim.

- *Türkiye kapitalizmi tekelci bir karakter taşır; tekelci düzen ülke coğrafyası dışına taşmak zorundadır. Türkiye 24 Ocak 1980 ertesinde dışa dönük bir ekonomiye yönelmiştir. Demek ki Türkiye emperyalisttir.* Bu argüman, hem en basit mantık kurallarına, hem de emperyalist çağın temel özelliklerine aykırıdır. (1) Emperyalizmin tekelci olması, her tekelci kapi-

talizmin emperyalizm olduğunu göstermez. Emperyalizm teorisi 20. yüzyıl başında geliştirilirken (Hilferding, Luxemburg, Buharin, Lenin), emperyalist ülkeler dışındaki ülkelerde kelimenin dar anlamında (yani üretim alanını ele geçirmiş) bir kapitalist üretim tarzı henüz gelişmemişti. 1930'lu yıllarda başlayan bir süreç içinde, ancak özellikle 1945-75 arası uzun genişleme döneminde, "Üçüncü Dünya" olarak anılan ülkelerin pek çoğunda kapitalizm bu dar anlamıyla hâkim üretim tarzı haline geldi. Bu ülkelerin hemen hepsinde kapitalizm daha baştan tekelci bir karakter taşıdı. Buna yol açan eşitsiz ve bileşik gelişme yasasıydı. Geri ülkeler ileri ülkelerin uzun bir tarihsel dönemde yaşadıkları bir sürecin bütün aşamalarından geçmek yerine sürecin ulaştığı sonuçları kendi geri yapılarıyla birleştiriyorlardı. Çünkü bu ülkelerde kurulacak sanayi işletmelerinin (ya da başka alanlardaki sermayelerin) dünya pazarında ayakta kalabilmesi büyük ölçekli sermaye yatırımını, dolayısıyla da ya devlet yatırımlarını, ya da tekelci grupların gelişimini gerekli kılıyordu. Bugün, Brezilya'dan Kore'ye, Güney Afrika'dan Hindistan'a, sayısız "Üçüncü Dünya" ülkesinde tekelci kapitalizm aynen Türkiye'deki gibi hâkimdir. (2) Emperyalist kapitalizmin dışa açılma ihtiyacına sahip olması, dışa açılan her ekonominin emperyalist olduğu anlamına gelmez. Dünya ekonomisinin gelişme evrelerinin bütünsel mantığına ve tekil ekonomilerde kapitalist gelişmenin evrelerine bağlı olarak emperyalizme bağımlı ülkeler de dışa dönük bir ekonomik yönelişe sahip olabilir ve olmuştur. Bugün Güney Kore sadece Türkiye gibi Arap ülkelerinde ya da eski Sovyet coğrafyasında değil emperyalist ülkelerde bile dış yatırım yapmaktadır. Brezilya, Arjantin, Meksika, Güney Afrika, Hindistan ve bir dizi Güneydoğu Asya ülkesi de, aynen Türkiye gibi, başka azgelişmiş ülkelere sanayi malı ihracatı yapıyor, hatta yatırım sermayesi ihraç ediyor. (3) Bütün bunlar göz önüne alındığında ortaya çıkıyor ki, bu teorinin ciddiye alınabilmesi için, Türkiye'ye uygulanması yetmez, bütün dünyaya uygulanması gerekir. Eğer Yalçın Küçük'ün tam anlamıyla Aristocu tanımı doğru olsaydı, bugün dünya nüfusunun yarısından fazlası emperyalist ülkelerde yaşıyor olurdu. Pek yakında dünya sadece emperyalist ülkelerden ibaret bir sistem haline gelecek olabilirdi!

● *Arap dünyasının petro-dolarları Türkiye sermayesinin ülke dışında müteahhitlik hizmetlerine girmesine yol açmıştır.* Bu argüman, müteahhitlik hizmetlerini gerçek anlamıyla sermaye ihracıyla aceleci bir tarzda özdeşleştirmektedir. İhaleler yoluyla ülke dışında verilen müteahhitlik hizmetlerinde hiçbir ciddi ölçekli sermaye ihracı yoktur. Genellikle olan, ev sahibi ülkenin sağladığı istihkak ve uluslararası sistemden elde edilen kredilerle işin bitirilmesi ve kârın Türkiye'ye transfer edilmesidir. Elbette, bir kâr transferi sözkonusu olduğuna göre, burada sermaye başka bir ülke-

de üretilen artı-değerden pay almaktadır. Ama bunun emperyalist sömürünün bir işareti kabul edilmesinin önünde iki sınır vardır: birincisi, çalıştırılan işçilerin önemli bir bölümü Türkiyelidir, yani sermaye ilişkisinin uluslararasılaşmasından ziyade, sömürü mekanı uluslararasılaşmaktadır (yani Türkiye sermayesi Türkiyeli işçiyi başka bir coğrafi mekanda sömürmektedir); ikincisi, burada Türkiye sermayesinin uluslararası faaliyetinde hiçbir kalıcılık yoktur.

● *BDT ülkelerinde müteahhitliğin ötesinde otel, eczaneler zinciri işletme gibi yatırımlar yapılmaktadır.* Burada izlenimci teorinin uç bir örneğini buluyoruz. Türkiye'nin emperyalistleştiği türünden politik bakımdan son derece önemli sonuçları olan bir iddia, kulaktan dolma yatırım bilgilerine yaslandırılıyor. Verilen örnekler de, çok önemsenen tekellerin değil, küçük ve orta ölçekli sermayenin, hatta küçük burjuva girişimlerin yapabileceği yatırımlar!

● Bütün bunlar gösteriyor ki, Küçük tekelci yapıdan emperyalizme geçerken bir noktayı atlamıştır: sermaye ihracı. Bunun yerine ekonominin ülke coğrafyasının dışına açılması gibi bulanık bir kavram yerleştirilmiştir. Oysa kendisinin de alıntılarla belirttiği gibi, emperyalist çağda belirleyici olan meta ihracı değil sermaye ihracıdır.

● Ne var ki, Türkiye kapitalizminin sermaye ihracına girişmesi dahi Türkiye'nin emperyalistleştiğini göstermezdi. Bugün 'Üçüncü Dünya'nın çokuluslu şirketleri üzerinde ciddi bir literatür vardır. Bu süreç Türkiye'ye özgü değildir, hatta Türkiye bu bakımdan birçok ülkeden daha geridedir. Bir ülkenin sermaye ihracının o ülkenin emperyalist karakterinin bir göstergesi olarak alınabilmesi için, o ülkenin dünya ekonomisinde öteki emperyalist ülkelerin üretken ve malî sermayesi karşısında bir rekabet gücüne sahip olması, onlara bağımlı olmaması gerekir. Oysa, Küçük'ün kendisinin de belirttiği gibi Türkiye uluslararası banka sermayesine (ve eklemek gerekir ki malî piyasalara) bütünüyle bağımlıdır. Ayrıca, Türkiye'nin tekelci sermayesi başından itibaren emperyalist ülkelerin tekelci sermayesine bağımlı biçimde gelişmiştir.

Devrimci Sosyalist Yön imzasıyla yayınlanan *Avrasya* broşüründe Yalçın Küçük etkileri sadece Türkiye'nin emperyalistleşmesi tezinde değil, başka konularda da (özellikle Türkiye'ye dünya devrimci süreci içinde biçilen özel misyonda) görülüyor. *Avrasya* broşürü, Küçük'ün Türkiye için kullandığı "ikinci sınıf emperyalist devlet" nitelemesinden bir ölçüde farklı biçimde, "bölgesel emperyalist güç" ya da "emperyalist bölge gücü" kavramlarını kullanıyor. Broşürün bu nitelemesini ve bunun teorik gerekçelerini kısaca ele alalım.

● Herşeyden önce, ileri sürülen iddiayi daha inanılır kılmak için

kullanılan "bölgesel emperyalist güç" kavramı kendi içinde çelişiktir. Dünyanın tekeller ve emperyalist güçler arasındaki paylaşımı ve yeniden paylaşımı sürecinin ekonomi ve politikanın başlıca sürükleyici dinamiği olduğu çağımızda, bir ülkenin emperyalist olması, dünya çapında iddiası olması anlamına gelir. (Bırakın Amerika'yı ya da Almanya'yı, Belçika ve Hollanda gibi ülkelerin sermayesinin dahi Latin Amerika'dan uzak Asya'ya, Afrika'dan Çin'e yatırımları vardır!) Bir ülkenin salt bir bölgeyle sınırlı bir güç olması mümkündür, ama bu durum o ülkeye "emperyalist' sıfatının verilmesini engeller.

- Broşürün Türkiye'yi emperyalist olarak nitelerken kullandığı gerekçelerin bir bölümü, ciddiye alınamayacak kadar hafiftir. Bunlar arasında en çarpıcısı, Turkiye ekonomisinin dünya ülkeleri arasındaki sıralamadaki yerine (toplam üretim ve kişi başına milli gelir bakımından) referans yapılmasıdır. Bu mantığa göre toplam üretim bakımından Türkiye'nin önünde ve hemen arkasında yer alan ülkelerin de (örneğin Hindistan, Brezilya, Güney Kore, hatta Çin Halk Cumhuriyeti!), kişi başına geliri Türkiye'den yüksek olanların da (örneğin Kuveyt!) emperyalist sayılmaları gerekir.

- Türkiye'de sanayinin belirli bir gelişmişlik düzeyine ulaştığı ve ülkenin "Üçüncü Dünya"yı terkettiği tezi, iki basit gerçeği göz ardı etmektedir: (1) Türkiye "Üçüncü Dünya"yı terketmemiştir, "Üçüncü Dünya" parçalanmıştır. Türkiye'nin durumunda ya da ondan daha ileride olan nice emperyalizme bağımlı ülke vardır. (2) Bundan dolayı, emperyalizmin hakimiyet tarzı ve emperyalizme bağımlılık yeni biçimler almıştır. Broşür, bu yeni bağımlılık ve tabiyet biçimlerinde yanlış biçimde emperyalistleşmeyi görmektedir.

- Türkiye'nin dünya ekonomisinin organik bir parçası olması da ilk ikisi kadar çürük bir gerekçedir. Kapitalizmin şafağından bu yana en geri ülkeler dahi bazı gelişme aşamalarında dünya işbölümünün organik bir parçası olagelmişlerdir. Hatta bunun en ileri biçimi, monokültür (tek tarımsal ya da mineral maddenin üretimi) yoluyla dünya ekonomisiyle bütünleşen geri ekonomilerdir.

- Broşür aynı zamanda Yalçın Küçük'ün tekelci kapitalizm argümanını da kullanıyor, ama kendisi Türkiye'de tekellerin başlangıçtan beri çokuluslu şirketlerin uzantısı olduğunu teslim ederek, her tekelci kapitalizmin emperyalist olmadığını, sadece emperyalizme bağımlılık biçimlerinin değişmiş olduğunu da itiraf ediyor!

'Emperyalist Türkiye" tezinin teorik bakımdan savunulabilecek bir yanının olmadığını görmüş bulunuyoruz. Ama bu tartışma hiç de akademik bir nitelik taşımıyor, yakıcı politik sorunlar konusunda alınacak tavrı belirleyecek bir nitelik taşıyor. Bundan dolayı teorik sorunlardan daha da

önemlisi, bu tezin politik bakımdan Türkiye sosyalizminin görevlerinin ve programının belirlenmesinde ciddi hatalara yol açacağı gerçeğidir.

● Türkiye emperyalist olsaydı, Avrasya ve özellikle Türki dünya üzerindeki iddialari hem gerçekçi olabilirdi, hem de ülkenin işçi sınıfı ve emekçilerine büyük bedellere mal olmak yerine onlara emperyalist aşırı sömürüden pay dağıtılmasını sağlayabilirdi. Oysa kendisi IMF'nin, uluslararası bankaların ve malî piyasaların eline bir dilenci gibi bakan bir ülkenin başka ülkelere para yardımı, askeri destek vb. çabasına girişmesindeki çelişkinin de gösterdiği gibi, Türkiye'nin kısıtlı olanakları çerçevesinde burjuvazi bu politikayı güdebilmek için işçilerin ve emekçilerin ekonomik kazanımlarına daha da saldırgan biçimde yaklaşacaktır. Türkiye sosyalistlerinin görevlerinden biri, işçi ve emekçilere bu nüfuz ve hegemonya politikasının getireceği ek ekonomik güçlükleri anlatmaktır.

Türkiye'nin "emperyalist' ya da "bölgesel emperyalist" olarak tanımlanması, yaşanan sürecin gerçek doğasının kavranmasına engel olarak görevlerin belirlenmesinde bir engel haline gelir. Türkiye emperyalistleşmemekte, gurkalaşmaktadır. Türkiye burjuvazisi ve devleti, geleceğini emperyalizmin Avrasya bölgesindeki politikasının kirli işlerini yürütmeye bağlamıştır. Bu yüzden, burjuvazinin bu politikasına karşı verilmesi gereken mücadele, aynı zamanda ve kopmaz biçimde, anti-emperyalist bir mücadele olmak zorundadır. Ama Türkiye'nin "emperyalist" olarak nitelenmesi, ABD ve AB emperyalizmine karşı mücadelenini önemini gölgelemekle kalmaz, olanaksız kılar. Emperyalist bir ülkenin sosyalistlerinin görevi başka ülkelerin emperyalizmine karşı anti-emperyalist mücadele değil, kendi emperyalizmlerine karşı mücadeledir. Aksi, sosyalistleri devrimci bir enternasyonalizmden sosyal-şovenizme sürükler!

5. Türk sorunu: Pan-Türkizmin üç dalgası

Bölünmüş bir ulusun birleşmesi mücadelesi, belirli anlarda tarihe yön veren en önemli faktörlerden biri olmuştur. Bunun en çarpıcı örneği elbette Polonya'dır. 19. yüzyıl boyunca toprakları üç büyük devlet (Çarlık Rusyası, Avusturya-Macaristan Hapsburg İmparatorluğu ve Almanya) arasında bölüşülen ve adı haritadan silinen Polonya, uzun süren bir ulusal mücadeleden sonra I. Dünya Savaşı ertesinde bağımsızlığını ve birliğini elde etmiştir. Bir başka örnek Vietnam'dır. II. Dünya Savaşı döneminde emperyalist güçlerce Kuzey ve Güney olarak bölünen Vietnam, aynı zamanda bir sosyal devrim süreci içinde, Fransa'ya ve ABD'ye karşı verilen savaş aracılığıyla 1975'te yeniden birleşmiştir. Günümüzde ayrı devletlerin topraklarında yaşayan halklara en iyi örnekler ise İrlanda ve Kürt halklarıdır.

Bölünmüş bir ulusun birleşmesi mücadelesi, değişik örneklerinde insanlığın daha iyi bir dünya mücadelesi açısından çok farklı anlamlar taşıyabilmiştir. Bu tür birleşme çabaları bazan ezilen sınıfların mücadelesi, demokratik kazanımlar, sosyalizm ve dünya devrimi açısından olumlu bir rol oynayabilir. Bazan da tersi sözkonusudur: verili güçler dengesinde bir ulusun birleşme çabası gericiliğin ve emperyalizmin değirmenine su taşıyabilir. Örneğin, 19. yüzyılda feodalizmin kalıntılarından kurtularak burjuva demokratik bir düzene geçme mücadelesi veren kıta Avrupasında Almanya ve İtalya'nın birliğinin sağlanması (ilki 1871, ikincisi 1859), bütün demokratlar ve Marksistler tarafından ilerici bir gelişme olarak selâmlanmıştır. Yukarıda anılan Polonya ve Vietnam örnekleri de aynı niteliği taşır. 1950'li ve 60'lı yıllarda ortaya çıkan ama başarısız kalan Arap birliği çabaları da göreli olarak ilerici bir adımdı. Buna karşılık, tarihte bir ulusu birleştirme çabasının gerici bir karakter taşıdığı çeşitli örnekler de görülmüştür. Örneğin, Yunanistan'ın, I. Dünya savaşı ertesinde, yüzlerce yıl önce yitirilmiş olan Anadolu'nun Rumların yaşamakta

olduğu bölgelerini yeniden ele geçirerek, ünlü "megalo idea" ("büyük fikir") doğrultusunda bir Büyük Yunanistan kurma girişimi, bir yandan Yunanistan'ı emperyalist güçlerin oyuncağı haline getirmiş, bir yandan da Batı Anadolu'nun hem Türk, hem de Rum halkına tarif edilmesi güç acılar yaşatmış, sonunda 1922 mübadelesi ile milyonlarca insanın evinden yurdundan kopmasına yol açmıştır. Bir başka örnek de, 1989'da Berlin duvarının çökmesinin ardından iki Almanya'nın birleşmesidir. Bu birleşme, günün konjoktüründe kapitalist Batı Almanya'nın bir işçi devletinin kazanımlarını cisimleştiren Doğu Almanya'yı yutması anlamına geldiğinden gerici bir politik gelişmeydi, karşı çıkılması gerekirdi.

Dolayısıyla, ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı ile bu hakkın kullanılması sonucunda ulaşılmak istenen politik hedef arasında çok titiz bir ayırım yapmak gerekir. Ezilen bir ulusun ilericileri, sosyalistleri, Marksistleri, bütün uluslar için olduğu gibi, kendi ulusları için de kendi kaderini tayin hakkını elbette savunacaklardır. Sınıf mücadelesi sloganlarının ardına sığınarak ezilen ulusun ulusal özlemlerini görmezlikten gelmek, ultra solculuk kılığında çoğu zaman sağ bir politikadır ve daha da önemlisi, sosyalist hareketin büyük halk kitleleriyle bağlarının kopmasına yol açar. Ancak ulusal sorunları gündemine almak ve ulusun kendi kaderini tayin hakkını savunmak başka şeydir, herhangi bir somut ulusal sorunun hangi somut program ve şiarlar temelinde çözüme kavuşturulacağını tartışmak başka birşeydir. Cezayir'in Fransa'dan ya da Hindistan'ın İngiltere'den ayrılarak bağımsızlığını elde etmesini savunmak ilericiliktir; 70'li ve 80'li yıllarda Güney Afrika'da apartheid rejiminin destek gücü konumuna düşen gerici bir önderliğe sahip Zulu kabilesinin ülkeden ayrılmasını savunmak gerici bir taleptir. Demek ki, ulusların kendi kaderlerini tayin hakkını savunmak beraberinde otomatik biçimde, ne bağımsızlık şiarını, ne de ayrı devletler çatısı altında yaşayan bir halkın birleşmesi talebini getirir. Biri ile öteki arasında hiçbir zorunlu bağıntı yoktur. İlerici ve sosyalist hareketin bu ikinci konuda, yani ulusal soruna ilişkin somut çözüm programı konusunda tercihlerini belirleyecek olan şey, hangi programın sınıf mücadelesinde işçi sınıfı ve emekçilerin lehine işleyeceğidir. Emperyalizm çağında, her programatik tercihin temel kıstası dünya sosyalist devriminin çıkarlarıdır. Bağımsızlık ve/veya birleşme, dünya devriminin ilerletilmesini sağlayacaksa savunulur, geriletecekse savunulmaz. Yani kıstas milliyetçi değil, enternasyonalist bir kıstastır.

Tarihte birleşme hareketlerinin gericiliği bakımından iki örnek

çarpıcı biçimde öne çıkmaktadır. Bunlardan daha eski olanı pan-Slavizmdir. Bu hareket özellikle 19. yüzyılda Avrupa'da gericiliğin kalesi olan Çarlık Rusyasının yayılmacı politikasının bir uzantısı olarak ortaya çıkmıştır. O günün somut uluslararası koşullarında Slav halklarının (Rusya, Ukrayna, Beyaz Rusya dışında Polonya, Çekler ve Slovaklar ve başta Sırplar, Hırvatlar ve Bulgarlar olmak üzere Güney Slavları) birleşmesi, Çarlığın despotik gericiliğinin Rusya'daki kalesinden Avrupa'nın doğusu ve güneyinde yaşayan çeşitli halklara doğru dalga dalga yayılmasından başka bir anlam taşımıyordu. (Buna karşılık, Bulgarlar dışındaki Güney Slavlarının birleşmesini sağ-

Türk mü, Türki mi ?

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte biz Türkiyelilerin ufkunun içine yepyeni bir dünya girdi. Dillerinde, farklı telaffuz edilse de, Türkçe'de kullanılan sayısız kelime. Kiminin köylerinin adı "yurt". Kiminin soyadlarında son ek olarak "oğlu" yerine "uli" yazıyor. Ve daha nice ortaklıklar. Sanki yıllardır kaybettiği, hatta varlığından dahi haberdar olmadığı bir kardeşi bulmuş bir insan gibi, Türkiye toplumunun bu yeni dünya karşısında gözleri kamaştı. Bu yeni keşfin, toplumun tarih bilgisi sınırlı çoğunluğunda bir şaşkınlık yaratmaması mümkün değildi. Türkiye'nin faşist geleneği, onyıllar boyunca, Türkiye insanının kulağını "dış Türkler" ya da "dünya Türklüğü" gibi terimlere zaten alıştırmıştı. Şimdi resmi söylem faşizmin geleneksel kategorilerini benimsiyor, bu yeni keşfedilmiş akrabaların da "Türkler" olduğunu söylüyor. Devlet bakanlarından biri "Türk dünyasından sorumlu" oluyordu. "Dünya Türk İşadamları Kurultayı" toplanıyor. Bütün bu eski Sovyet cumhuriyetlerine Türk devletleri deniyor. E, biz de elhamdülillah Türk olduğumuza göre hepimiz tek ulustan olmalıyız. Ara sıra bazı çatlak sesler "Türk" yerine "Türki" kullanacak kadar cibilliyetsiz ve kansız davranıyor. Bunlar "dünya Türklüğü"nün birliğine düşman olan bozguncular olmalı.

Anlaşılacağı gibi, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla bağımsızlığına kavuşan halkların (ve bugün Rusya Federasyonu sınırları içinde yaşayan benzerlerinin) "Türk" mü yoksa "Türki" mi olarak adlandırılacağı basit bir kelime seçimi sorunu değildir. Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yaşayan Türklerle Kafkasyalı ya da Orta Asyalı halkların aynı ulustan olup olmadıkları tartışmasıdır esas sorun. Bu konuda ırkçı yaklaşımların dışında kalmak isteyen aklı başında herkes "bir ve aynı ulus" tezini reddetme konusunda son derece dikkatli olmak zorundadır. "Tek ulus" tezinin dayanaklarının gözden geçirilmesi bunu ortaya koyacaktır.

layan Yugoslavya, bütün 20. yüzyıl tarihi boyunca Balkanlar ve Avrupa'da sınıf mücadelesi açısından ilerici, bazan da devrimci bir rol oynamıştır. Bu bize bir kez daha ulusal bağımsızlık ve/veya birlik sorununun yalnızca ve yalnızca somut koşullar temelinde ele alınabileceğini gösteriyor.)

Eğer 19. yüzyılda (geniş kıtasal anlamıyla) Avrasya'nın başındaki bela pan-Slavizm olduysa, 20. yüzyılın büyük felaketi de pan-Türkizm olmuştur. Türki halkları birleştirme sevdası, 20. yüzyıl boyunca üç dalga halinde ortaya çıkmıştır. (Üçüncü dalga içinde bulunduğumuz dalgadır, yani 21. yüzyıla taşmıştır.) Somut tarihsel veriler

- Herşeyden önce Türkiye Türkçesi ile Kırgızca'nın, Azerice ile Kazakça'nın aynı dilin farklı lehçeleri olduğu ileri sürülemez. Bugün bir Türkiye Türkü ile bir Kazak'ın anlaşması hemen hemen mümkün değildir. Bu konuda başlangıçta yaşanan komik bir olaya kısaca değinmek yararlı olur. 1992 yılının Mayıs ayında Ankara'da Türki devletlerin temsilcileriyle bir "Sürekli [?] Dil Kurultayı" toplanıyor. Kurultay'ın açılış konuşmasında, o zamanın Milli Eğitim Bakanı Köksal Toptan salonda bulunan öteki ülke temsilcilerine "birbirimizin dilini rahatça anlayabildiğimize" inandığını belirtiyor. Ve tabii herkes "aynı" (!) dili konuştuğundan, öteki ülkelerin bakanları çevirmensiz konuşuyorlar. Orada bulunan T.C. vatandaşları Azeri bakanın söyledikleri dışında hiçbirinin söylediklerinden birşey anlamıyorlar! Bütün bu dillerin aynı kökenden geliyor olması başka şeydir, bugün bunlara aynı dil denmesi başka şey. Tarihsel köken ortaklığı hiçbir biçimde dilleri aynı dil olarak görmenin gerekçesi olamaz. Latinceden türeyen Fransızca, İtalyanca, İspanyolca gibi dillerde de, küçük farklarla sayısız ortak sözcük vardır, sözdizimi ve dilbilgisi kuralları da büyük ölçüde aynıdır. Ama aklı başında kimse bu yüzden bunları aynı dil olarak nitelemeyi düşünmez. Bugün Türkiye'de konuşulan Türkçe, Türki dillerin Güneybatı (yani Oğuz) ailesinin (Türkmence, Azerice ve başka dillerle birlikte) bir üyesidir. O kadar.
- Üstelik dil ortaklığı ile aynı ulustan olmak arasında zorunlu bir bağıntı yoktur. Bir ulus birçok dil konuşabileceği gibi, farklı uluslar da aynı dili konuşabilirler. İsviçre ve Belçika'nın belirli bölgelerinde ve Fransa'da aynı dil konuşulur ama kimsenin aklına bu ortak dili kullananların aynı ulustan olduğunu söylemek gelmez. Aynı şey Almanya ve Avusturya için de geçerlidir, farklı bir biçimde Hırvatistan ve Sırbistan için de. Konumuza geri döndüğümüzde, çarpıcı bir gerçek ile karşılaşırız: Kırım Tatarcası ile Anadolu Türkçesi, bu sonuncusu ile Kazakça'dan çok daha büyük bir ortaklığa sahiptir!

temelinde kolayca görülebileceği gibi, pan-Türkizm her defasında hem uluslararası sistem açısından, hem "dünya Türklüğü" açısından, hem de Anadolu'da yaşayan Türk halkı açısından ikircikiz biçimde gerici bir nitelik taşımıştır.

Bilindiği gibi, pan-Türkizmin birinci dalgası, İttihat ve Terakki'nin önderi Enver Paşa ile sıkı sıkıya bağlıdır. Enver Paşa, 20. yüzyıl başının yükselmekte olan gücü Alman emperyalizminin nüfuz alanları ve sömürge arayışı içinde, İngiliz emperyalizminin ve Çarlık Rusyasının İslam dünyasındaki gücünü kırabilmek amacıyla güttüğü Osmanlı'yı Asya'ya saldırtma politikasına güvenerek 1913'ten 1922'ye

● Bütün dünyanın Türki halklarının ortak bir tarihe sahip olduğu iddiası da çok su götürür. Köken açısından Selçukluların ve Osmanoğullarının atalarının Oğuzlar olduğu, Anadolu'da Türkmen varlığının baştan itibaren yoğun olduğu doğrudur. Ne var ki, Anadolu'da yaşayıp kendini Türk olarak gören insanlar arasında kökenleri Balkanlara, Arap Ortadoğusuna, Ege adalarına, Kafkasya'nın farklı halklarına dayanan nice insan vardır. Zaten Orta Asya Türklerinin fizyonomisine biraz dikkatle bakan biri, bu insanların Anadolu Türklerinden çok Moğollara, hatta Doğu Asyalılara benzediğini nasıl farketmez? Modern tarihe gelince, Anadolu Türklerinin son yüzyıllarda yaşadığı tarihsel süreç ile Kafkas ve Orta Asyalı Türki halkların deneyimi arasında, ender olarak kesişen anlar dışında, ortak ne vardır ki?

● Kültür ortaklığı tezi de tam anlamıyla bir safsatadır. Elbette, Orta Asya şamanlığının Anadolu Müslümanlığı üzerindeki etkilerinden modern çağa kadar direnen göçebe hayat tarzına kadar, Türki halkları birleştiren birçok kültürel unsur mevcuttur. Ama ayrı yaşanan tarihlerin bu kültürel ortaklığı gölgede bırakacak bir ayrılığı da yarattığını, Anadolu Türklerinin günümüzde Kürtlerle, Ermenilerle, Rumlarla, Ortadoğu Yahudileriyle, Balkan halklarıyla, Araplarla ve Acemlerle çok daha fazla şeyi paylaştığını görmek için musikiden yemek adetlerine kadar birçok günlük kültürel pratiği hatırlamak yeterli değil midir? Bir tek örnekle yetinelim: "Türkler"in efsanevi içkisi "kımız", Anadolu Türkleri arasında pek az bilinen birşeydir. Ama Arapların "arak"ı ya da Yunanlıların "uzo"su Anadolu Türküne yabancı gelmez çünkü kendi kültürünün ürünü "rakı" ile yaklaşık aynı içkidir. Kim Anadolu Türklerinin ulusal içkisinin "rakı" değil de "kımız" olduğunu iddia edebilir? Yani kültür halkları yaklaştıracaksa, Anadolu Türklerini Orta Asya'dan çok Balkan ve Ortadoğu halklarına yaklaştırır.

● Anadolu Türkleri ile Orta Asya halklarının aynı ulus olmadığı açıktır, ama daha da öteye giderek söylemek gerekir ki bugün varolan Tür-

kadar, Doğu'nun Müslüman halklarını Osmanlı önderliğinde birleştirmenin hayali peşinde koşmuştur. Bu çaba iki farklı aşamada ele alınabilir. İlk aşamada, 1913 Babıâli baskını ile bütün iktidarı eline alan İttihat ve Terakki hükümeti, İngiliz ve Rus hakimiyeti altında yaşayan Müslüman halkları etkileyebilmek için Halife'den (yani padişahtan) cihad fetvası alarak I. Dünya Savaşı'na Almanya'nın yanında girmiştir. Kışkırtışmaya çalışılan Müslüman halklar içinde elbette 19. Yüzyıl boyunca adım adım Çarlık Rusyası'nın hâkimiyetine girmiş olan Türki halklar da vardır. Ancak Türki toplulukların sürdürdüğü yarı-feodal, göçebe, aşiret temelinde örgütlenmiş yaşam tarzı, tarihin bu aşamasında ulusal bir bilinçten ziyade İslamın etkili bir propaganda aracı olması sonucunu doğurmaktadır.

Osmanlı, bu dönemde Kafkasya, kuzey İran, Afganistan ve Hindistan'daki Müslümanları (Pakistan o aşamada Hindistan'ın içindeydi) kışkırtarak İngilizlere ve Ruslara karşı ayaklandırmayı hedefliyordu. İlk hedef Azerbaycan'dı. Bu heves, Doğu cephesinde Anadolu'nun çeşitli halklarından yaklaşık 80 bin askerin hayatını yitirmesiyle sonuçlanacaktır. Savaş sonunda Osmanlı, Ortadoğu'da elinde kalan toprakları yitirerek dağılmak bir yana, Anadolu'yu dahi yitirme tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktır.

ki halkların hiçbiri artık aynı ulusun mensupları olarak kabul edilemez. Ulus modern bir olgudur ve tarihsel ortaklıkların politik mücadelelerle etkileşimi sonucunda oluşur. 19. yüzyıl ve öncesinin bir ve bütünsel Türkistani artık bir uzak düştür. Türkistan geçmişte Sovyetler Birliği yönetimlerinin bölerek yönetme çabası sonucunda farklı parçalara ayrılmış olsa bile, bugün Özbek, Kazak, Azeri vb. uluslar artık birer gerçekliktir.

Sonuç olarak şu söylenebilir. "Dünya Türklüğü", kavramı, belirli halkların ırkçı bir temelde birleştirilmesini savunanların bütün bu noktaları ve başkalarını görmezlikten gelen ideolojik bir kavramı olmaktan öteye gidemez. Dünya Slavlarının birliğini savunmak nasıl tek bir ulusun birleşmesini savunmak değil, ırkçı bir politik bütünleşmeyi savunmaksa, Germen ırkının birliği fikri nasıl gerici ve ırkçı ise, "Dünya Türklüğü"nün tekliğini savunmak da öyledir. Ne yazık ki, Anadolu Türkleri bugünlerde, geçmişte yalnızca faşistlere ait olan bu görüşe resmi ideoloji tarafından inandırılıyor. Türki halklar elbette biribirleriyle ekonomik, kültürel, toplumsal alışverişten dolayı zenginleşeceklerdir. Ama bu Ermenilerle, Acemlerle ya da Kürtlerle alışverişlerinden nebze kadar daha değerli olmayacaktır. Gelecekte bütün bu halkların birliği Asya'da insanlığın ortak evinin temeli olacaktır.

İkinci aşama ise, Enver'in Sovyet ülkesindeki serüveninden oluşmaktadır. Anadolu'da önderliği İttihat ve Terakki'nin Mustafa Kemal kanadına kaptıran Enver Paşa, önce genç Sovyet devletiyle bir balayı yaşamış, ancak 1921'de Orta Asya'daki Basmacı isyanının önderliğini ele geçirerek Türki halkların Rusya'dan bağımsızlığı adına Sovyet devrimine karşı mücadele etmiş, ama 1922'de silah elde Sovyet ordusuyla çarpışırken hayatını yitirmiştir.

Pan-Türkizmin ikinci dalgası, II. Dünya Savaşı yıllarında ortaya çıkar. Bu ikinci dalganın kökleri Enverizme kadar uzanır. Basmacı hareketi söndükten sonra Sovyetler Birliği'ni terkeden bir dizi Turancı (örneğin Enver Paşa'ya danışmanlık yapmış olan Tatar kökenli Zeki Velidi Togan) iki savaş arasında pan-Türkizmin ideolojik sürekliliğini sağlamıştır. İkinci dalganın baş aktörleri ise Nihal Atsız ile daha sonra 60'lı yıllarda Türkiye'nin faşist hareketinin kurucusu olacak olan albay Alpaslan Türkeş'tir. Ama hareketin (en azından Azeri petrolüne göz diken) hükümetin ve silahlı kuvvetlerin içinde taraftarları da vardır. Bu ikinci dalga da Alman emperyalizminin amaçlarıy-

Turan nedir?

Türk ırkçıları Turan adlı ülkeyi hep çok yücelttiler. Sanki Siyonistler için İsrail neyse, Türkler için de Turan oydu: vaad edilmiş topraklar. İnsan bu kadar yüceltilen bir ülkeyi Türklerin esas vatanı sanabilir. Oysa gerçek çok farklıdır.

Turan, aslında sözü edilen bölgeye tarihte Türklerin verdiği bir ad bile değil. Bugün İran olan coğrafyada kurulmuş olan Pers İmparatorluğu yerleşik bir uygarlığa ev sahipliği yapıyordu. Turan, bu uygarlığın, ülkenin doğusunda ve kuzeydoğusunda yer alan büyük açıklıklarda yaşayan İranlı göçebe kabilelere verdiği bir ad. Yani ismi ilk kullananlar İranlı olduğu gibi, adlandırılan ülke de Türklerin değil İranlıların bir ülkesi.

Milattan sonra 7. yüzyılda Türkler buraya geldikten sonra da İranlılar bu bölgeye Turan adını vermeye devam ediyor. Türklerin bölgeye hakim olmasıyla birlikte, İran/Turan karşıtlığı daha da belirgin bir anlam taşıyor.

Birçok kadim uygarlık kendisi ile dış dünyayı ayırmak için kendi dışındaki halklara ad takmıştır. Yahudiler için Yahudi olmayanların adı "gentile"dir. İslam uygarlıkları kendi dışındakilere "kâfir" der. Eski Yunan ve Roma ise "barbar". Bunlar anlaşılır şeylerdir, ama kimsenin kendini "kâfir" ya da "barbar" diye anıp bundan övündüğü şimdiye kadar görülmüş değildir!

la uyum içinde gelişmiştir. Sovyetler Birliği'ni çökertme çabasında Türki halkları isyan etmeye kışkırtmayı hedefleyen Nazi Almanyası, Türk hükümet temsilcilerinin teşvikiyle, Nazi-Sovyet savaşında esir düşen Türki kökenli askerleri Sovyetlere karşı silahlandırmıştır. 1943'ten itibaren örgütlenen bu birliklerdeki Türki-Müslüman kuvveti, doruk noktasında 180 bin kişiye ulaşmıştır. 1944 sonuna dek bu askerlerin 65 bini hayatını kaybetmişti. Sovyet ordularının Naziler üzerindeki zaferi ile birlikte bu ikinci dalga da sona ermiştir. Bu ikinci dalganın bilançosu da açıktır: I. Dünya Savaşı'nda olduğu gibi yine onbinlerce asker bu uğurda canını vermekle kalmamış, Sovyetler Birliği'nin Türki halklarının bir bölümü bu yüzden, Stalin'in Büyük Rus şovenizmine yaslanan yeni politikası temelinde, topraklarından sökülerek Orta Asya'ya zorla göç ettirilmiştir.

Tarihi deşifre etmek, içinde yaşanılan günü kavramaktan daha kolaydır. Hem olaylar tamamlandıktan sonra zamanın sağladığı mesafe ve soğukkanlılık dolayısıyla; hem de olgunlaşmış, nihai biçimini almış olguların kavranması bilimsel açıdan daha kolay olduğu için. Öyleyse, içinde yaşadığımız üçüncü dalganın karakterini daha iyi kavrayabilmek için bir an durup ilk iki dalganın niteliğini çıplak biçimde ortaya koyan bir sentez yapmak yararlı olacak. İlk iki dalgayı üç kıstasla ele alalım: pan-Türkizmin uluslararası politikadaki konumlanışı; uğruna mücadele edilen Türki halklara ne getirdiği; dar anlamda Türkiye politikasına bıraktığı miras.

Uluslararası politika açısından bilanço yalındır: Enverizm, önce Alman emperyalizminin yayılmacı emellerine alet olmuş, ikinci aşamada ise 20. yüzyılın en ilerici tarihsel atılımı olan Ekim devrimine karşı savaşmıştır! II. Dünya Savaşı'nın pan-Türkizmi ise, bu kez 20. yüzyılın gördüğü en gerici hareketin, Nazizmin saflarında ve bürokratik olarak yozlaşmış dahi olsa Avrupa ve dünya işçi sınıfı açısından kapitalizme, emperyalizme ve faşizme karşı büyük bir kazanım olmayı sürdüren Sovyet devletini yıkmak için mücadele etmiştir Nazilerin yanında, Sovyetler Birliği'nin karşısında! Özet budur. Pan Türkizmin uluslararası politika ve dünya emekçilerinin çıkarı açısından ilk iki dalgada neyi temsil ettiği bundan daha açık olabilir mi ?

Türki halklar açısından bakılınca söylenebilecek şeyler iki yönlüdür. Birincisi, çok dolaysız bir anlamda pan-Türkizmin iki dalgas da uğruna mücadele ettiğini ileri sürdüğü Türki halklara büyük fela ketlere mal olmuştur. Gerek I. Dünya Savaşı'nda Doğu cephesindek girişim, gerekse II. Dünya Savaşı'nda oluşturulan Türk-Müslüma lejyonu onbinlerce gencin ölümüne yol açmıştır. İkincisi, her iki pan

Türkizm dalgası da, gerek Orta Asya'da, gerekse Türkiye'de tarihsel ilerlemenin karşısında yer almıştır. Enver'in pan-Türkist hayalleri, başarıya ulaşsaydı, Orta Asya halklarını sosyalizmden koparark, bir yarı-feodal düzene ve gerici bir dini ideolojiyle bütünleşmiş hanların despotluğuna mahkûm edecekti. Anadolu halkları açısından ise yurt işgaline karşı çarpışan ve sonunda modern bir burjuva cumhuriyetinin kuruluşuna önderlik edecek bir harekete karşı mücadele anlamına geliyordu. (Kemalist hareketin baskıcı yönleri ve tarihsel sınırları, Enverizme göre tarihsel üstünlüğünü ortadan kaldırmaz.) İkinci dalga ise, başarıya ulaşsaydı, Orta Asya için sosyalizme geçiş toplumundan faşist emperyalizme kölece bağımlı bir yarı-feodaliteye dönüş, Anadolu Türkiyesi için ise Almanya'nın kuklası tepeden inme bir faşizm anlamına gelecekti.

Pan-Türkizmin dar anlamda Anadolu Türkiyesine bıraktığı politik miras açısından bakıldığında, mesele yine son derecede yalındır. Turan düşünün peşinde koşmak anlamında Enverizm, Türkiye tarihinin birinci burjuva devrimi olan Jön Türk devriminin (1908) tarihe miras olarak bıraktığı en gerici yöndür. Enverizmin mirasının bu yönü bir örgüt adıyla simgesel olarak temsil edilebilir: bugünkü kontrgerillanın atası olan Teşkilat-ı Mahsusa (kuruluşu 1913). İkinci dalganın Türkiye'ye bıraktığı politik miras, 60'lı ve 70'li yılları, Teşkilat-ı Mahsusa'nın torunu kontrgerilla ile içiçe kana bulayan faşist harekettir, yani MHP ve Ülkü Ocaklarıdır. Özet olarak söylendiğinde, pan-Türkizmin ilk iki dalgası, uluslararası politika açısından da, Türki dünya açısından da, Anadolu halkları açısından da gerici bir karakter taşımıştır.

Bütün bunların ışığında üçüncü dalgaya gelebiliriz. Bu üçüncü dalga da, aynen ilk ikisi gibi, emperyalizm ve gericiliğe hizmet eden bir akımdır. Türkiye'de 1990'lı yılların başından itibaren yükselen ve bugün bütün burjuva kurumlarını saran pan-Türkizm, dünyayı "insan hakları ve demokrasi" ile perdelenmiş demir yumruğuyla yönetmeye ve çokuluslıların sözünü tek yasa haline getirmeye çalışan ABD'nin, Rusya'yı, Çin'i ve bütün Asya halklarını ezmek ve köleleştirmek için izlediği politikanın koçbaşıdır. İkincisi, bu politika ısrarla sürdürüldüğü takdirde Balkanlardan Orta Asya'ya kadar bütün Avrasya'yı bir yangın yerine çevirecek, çıkacak savaşlardaki kayıplar ilk iki dalganın kayıplarını gölgede bırakacaktır. Üçüncüsü, Türkiye açısından pan-Türkizm bugün ikircikiksiz biçimde faşist MHP'nin tarihinde ilk kez devleti bile eline geçirecek ölçüde güçlenmesi olasılığını yaratmaktadır.

Bugüne kadar yaşanmış olan gelişmeler de bu genel tahlili bütünüyle doğruluyor. Türkiye burjuvazisinin Türki dünyaya yönelik hegemonyacı politikasının ABD'nin İsrail/Türkiye ittifakıyla yürütmekte olduğu genel politikasına hizmet ettiği, yukarıda açıkça ortaya konulmuştu. Pan-Türkizm politikası, daha şimdiden Türki dünyaya darbeler ve savaşlar getirmiştir. Türkiye gizli servislerinin Mart 1995'de Azerbaycan'da, Şubat 1999'da ise Özbekistan'da başarısız darbeler düzenlemiş olduğu, artık sağır sultanın dahi duyduğu olaylardır. Birinci ve İkinci Çeçenistan savaşları ise, her iki tarafın da sivillere uyguladığı vahşi katliamlar aracılığıyla, bu coğrafyada geleceğin savaşlarının nasıl Balkanlardakini de aşan bir barbarlık dönemine yol açacağının habercisi olarak görülmelidir. Nihayet Türkiye politikası açısından pan-Türkizmin iki örgüte kan verdiği tartışmasız biçimde ortadadır: MHP ve kontrgerilla. Azerbaycan darbesinin altından Abdullah Çatlı, Özbekistan darbesinden de Enver Altaylı çıkmıştır. Türkiye burjuvazisi Türki dünya üzerinde hegemonya politikasını derinleştirdiği ölçüde faşizm ve kontrgerilla devleti kaçınılmaz biçimde güçlenecektir.

Tarihten ders almayı bilenler için yapılacak şey açıktır: Türkiye işçi sınıfı hareketi, bütün kitle örgütleri, sosyalist hareket, Kürt hareketi, bütün ezilenler, hatta salt demokrasi uğruna mücadele edenler, Türkiye'nin hâkim sınıflarının ve devletinin bu yönelişine karşı ayağa kalkmalıdır. Felaket "geliyorum" diyor. Bu toprakların pan-Türkizmden çektiği bunca acıdan sonra, soruna hâlâ gözlerini kapatanlar, ya aymazdır, ya da bütünüyle gericiliğe angaje olmuştur.

6. Emperyalizm ve ulusal sorun

Orta Asya ve Kafkasya'da önümüzdeki dönemde yaşanması muhtemel patlamalar, öncelikle bir dizi ulusal ve etnik iç ya da uluslararası savaş biçimini alacaktır. Yaklaşık son on yılın deneyimi gözden geçirildiğinde, emperyalizmin, ezilen ulus ve etnik grupların acılarını ve isyanını kendi amaçları doğrultusunda sömürmeyi temel bir silah haline getirmiş olduğunu saptamak için yeterince neden vardır. Yeni Dünya Düzeni'nin inşası sürecinin en büyük iki olayında, yani Körfez ve Kosova savaşlarında, emperyalizmin saldırısının hedefi olan devletin ezdiği halkların meşru özlemleri, bu halkların önderliklerinin de işbirliği temelinde, emperyalizm tarafından soğukkanlı biçimde manipüle edilmiştir. Körfez Savaşı ertesinde, Kürt sorununu bahane eden emperyalizm, Irak'ın topraklarının 36. paralelin kuzeyinde kalan büyük bir bölümünü bu devletin egemenliğinden koparmıştır. Kosova Savaşı'nda bütün Yugoslavya'nın yanısıra Kosova'nın kendisinin de bombalanmasının görünürdeki gerekçesinin Miloşeviç yönetiminin Kosova Arnavutlarına yaptığı baskı olduğu biliniyor. Yani emperyalizm günümüzdeki savaşlarını ezilen ulusların yaşadığı sorunlar temelinde haklı gösteriyor.

Aslında tarihe bakılınca burada yeni olan pek birşeyin olmadığı görülür. Emperyalizm bütün tarihi boyunca, düşmanı olarak belleği ülkelerin ezdiği halkların acılarını soğukkanlı biçimde sömürmüştür. İngiliz emperyalizmi bu bakımdan son derece ustaydı. Kendimize yakın bir örneği hatırlamamızda yarar var: Ortadoğu Arap dünyasının I. Dünya Savaşı döneminde Osmanlı boyunduruğundan "kurtuluşu", bu bölgede bir dizi İngiliz ve Fransız sömürgesinin ve bu emperyalist devletlere bağlı bir takım kukla rejimlerin oluşmasıyla sonuçlanmıştır. ABD başkanı Wilson'ın 1914'te ilan ettiği "14 Nokta" arasında yer alan ve örneğin Avrupa'da Hapsburg İmparatorluğu'nu

parçalamak için titizlikle uygulanan ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı, belli ki Arap halkı gibi "geri" uluslar için geçerli değildi! Arap Ortadoğusunun sömürgeci esareti iki dünya savaşı arasındaki dönemde büyük ölçüde devam edecek ve ancak II. Dünya Savaşı ertesinde rüzgârın dünya çapında sömürgeciliğin aleyhine dönmesi ve büyük sömürge imparatorluklarının çözülmesi bağlamında sona erecektir. O zaman bile Ortadoğu Arapları emperyalizmin çizmiş olduğu suni sınırlar tarafından bölünmüş bir geleceğe mahkûm olmuşlardır. Yani emperyalizmin Araplara getirdiği "kurtuluş", Arap ulusunun kendi kaderini tayin hakkıyla yakından uzaktan ilişkili değildir. Bir başka örnek Kürt sorunundan verilebilir. 60'lı yıllarda Irak'a karşı savaş veren Kürt hareketinin bütün geleceğini bağladığı ABD emperyalizmi tarafından nasıl terkedildiği ve yenilgiye uğradığı da hatırlardadır. Öyleyse tarihten ders çıkaracaksak, ezilen halkların kurtuluşu bakımından emperyalizme güvenilemeyeceği sonucuna ulaşmamız gerekir.

Oysa bugünün ideolojik dağınıklığı ve moralsizliği içinde, sosyalist hareketin ve ilericilerin saflarında emperyalizmin bugün verdiği savaşların gerçekten ezilen halkların çektikleri acıyı sona erdirmeyi, sözkonusu yörelerde insan haklarını ve demokrasiyi hâkim kılmayı hedeflediğine safdil biçimde inanan nice insan vardır! Gerçek hiç de böyle değildir. Irak'ı ele alacak olursak, Amerikan yanlısı Barzani önderliğinin Güney'in Kürtleriyle Kuzey'inkileri karşılıklı olarak biribirine kırdırma ve Kürt mücadelesini frenleme politikasının maşası haline gelmiş olduğunu kolayca hatırlayabiliriz. Üstelik, Güney Kürtleri bugün dahi, Körfez Savaşı'nın üstünden on yıl geçmiş olmasına rağmen ne idüğü belirsiz bir politik birimle yetinmek zorundadır. ABD'nin Türkiye ile ittifakı, Güney'in Kürtlerine kendi kaderlerini tayin hakkını tanımasına engel olmaktadır. Yarın Saddam Hüseyin devrilirse ya da düşük bir ihtimalle de olsa emperyalizmle uzlaşmayı becerebilirse, Güney'in Kürtlerinin onun ya da bir başka Iraklı generalin insafına terkedilmesi şaşırtıcı olmayacaktır!

Bosna ve Kosova vakaları daha da vahim bir tablo arz ediyor. Ünlü Dayton Anlaşması temelinde Bosna'da 1995 yılında oluşturulan yönetim, ancak bir sömürge olarak anılabilir. Dayton'un oluşturduğu "anayasa"ya göre, "devlet"in doruğunda (Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından atanan) bir Yüksek Temsilci yer alır. Yüksek Temsilci, bir sömürge idaresinin başındaki Genel Vali'nin yetkilerine sahiptir: askeri konuların dışındaki bütün konularda nihai karar hakkı (yani veto hakkı) ondadır. Bosna "devleti"ni oluşturan iki

hükümetin (Hırvat ve Müslümanların ortak federasyonunun Bosna Sırplarının hükümetinin) bütün kararlarını iptal edebilir. Bu yetki kâğıt üzerinde kalmamış, seçimler dahil birçok işlem gerçekten iptal edilmiştir. Yüksek temsilci'ye bağlı bir "Komiser", yabancı ülkelerden devşirilmiş bir polis gücünü yönetir. Askeri olarak Bosna NATO işgali altındadır. NATO dışı ülkelerin de asker verdiği 60 bin kişilik bir "Barış Gücü" NATO'nun birleşik komutası altında çalışmaktadır.

Ancak uluslararası sömürgecilik yönetim ve güvenlik alanlarıyla sınırlı değildir. Ekonomi alanı da emperyalizmin uluslararası kuruluşlarına verilmiştir. Bosna'nın Merkez Bankası'nın guvernörü IMF tarafından atanır. Aynen Yüksek Temsilci gibi, Merkez Bankası guvernörünün de Bosna-Hersek'in ya da komşu bir devletin vatandaşı olamayacağı hükme bağlanmıştır. Üstelik Merkez Bankası normal bir merkez bankasının işlev ve yetkilerinden de yoksun kılınmıştır. Bosna'ya bir Para Kurulu uygulaması dayatılmıştır: yani ülkenin para biriminin miktarı zorunlu olarak döviz girişine bağlanmıştır. Dayton Anlaşmasına göre, Merkez Bankası, "ilk altı yıl boyunca (...) para yaratma yoluyla kredi sağlayamaz."

Nihayet, bir işçi devleti geçmişinden gelen Bosna'nın kamu sektörünün yönetimi ve özelleştirilmesi, Kamu İşletmeleri Komisyonu'na verilmiştir. Bu komisyonun çalışmalarını Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD) yönlendirecek, başkanını da bu kurum atayacaktır.

Dayton anlaşması, aynı zamanda, gayet demokratik biçimde, Bosna halklarına, onlara danışmaya hiç gerek görmeden, bir de anayasa hediye etmiştir!

Kosova, Bosna'nın açtığı yoldan yürümüştür. Aslında, bu tür bir sömürgeciliğin, Bosna'da test edildikten sonra yaygınlaşacağının işareti, Kosova Savaşı'nın daha başından itibaren, Kosova'nın geleceğinin bir Birleşmiş Milletler "protektora"sı olarak ilan edilmiş olmasıyla verilmiştir. "Protektora" sözcüğü "himaye edilen ülke" anlamına gelmektedir ve "sömürge" statüsüne göre bir basamak üstte olsa da bağımsız bir devletle hiç bir ilişkisi yoktur. Elbette, bu arada, Birleşmiş Milletler'in Kosova konusundaki iki yüzlülüğüne dikkat çekmek gerekir: bu konuda alınmış olan 1244 sayılı karar, bir yandan Kosova'dan bir "uluslararası protektora" olarak söz etmekte, bir yandan da Yugoslavya'nın toprak bütünlüğünü ve egemenliğini teyid etmektedir! Burada, Bosna'dan farklı olarak, artık sömürgeciliğin sadece cismi yoktur, ismi de vardır!

Kosova da, aynen Bosna gibi, bir Yüksek Temsilci tarafından yönetilmektedir. (Ancak bu kez Yüksek Temsilci'yi atayan BM değil

AB'dir.) Komutasını NATO'nun oluşturduğu 45 bin kişilik bir askeri gücün işgali altındadır. Polis gücü yine başka ülkelerden devşirilmiş bir uluslararası güçtür. (Bunun istisnası, Pentagon'un şımarık çocuğu Kosova Kurtuluş Ordusu UÇK'nın demilitarizasyonu sonucunda oluşturulan Kosova Birliği'dir.)

Kosova'ya atanan görevlilerin kimliği ilginçtir. NATO birliklerine komutan olarak atanan İngiliz generali Michael Jackson, 70'li yıllarda, Kuzey İrlanda'nın başkenti Belfast'ta; tarihe "kanlı Pazar" olarak geçecek olan bir olayda, Katolik İrlanda milliyetçilerinin barışçıl bir gösterisi sırasında askerlerine sivil halkın üzerine ateş açma emri vererek onlarca insanın ölümüne yol açan komutandır. Avrupa Birliği ise Yüksek Temsilciliğe sosyal demokrasinin mümtaz şahsiyetlerinden Bernard Kouchner'i atamıştır. Kouchner geçmişte Guyana Valiliği yapmıştır. Fransız emperyalizminin hâlâ muhafaza ettiği sömürgelerden birinin valiliğini yapmış olması, Kouchner'in Kosova Yüksek Temsilciliği'ne seçilmesinde sömürge valiliği deneyiminin rol oynadığını gösteriyor. İkincisi, son dönemde dünyanın en büyük soykırımının Fransa'nın desteği ile gerçekleştirildiği Afrika ülkesi Ruanda'da, aynı Kouchner Fransız operasyonlarına insani bir örtü örtme görevini üstlenmiş biridir.

Bu durumda, Kouchner'in göreve atandıktan sonra Alman Markını Kosova'nın "ulusal parası" ilan etmesine şaşmak mümkün mü? Kosova, Yugoslavya'nın davetli olmadığı Balkan İstikrar Paktı toplantısında temsil edilmiştir. (İşin bu yanı BM'in kendi kararında yazılı olan "Yugoslavya'nın toprak bütünlüğü ve egemenliği" vaadini ne kadar ciddiye aldığını gösteriyor!) Ama bir Fransız vatandaşı olan Kouchner tarafından temsil edilmiştir! (İşin bu yanı da Kosova'nın sömürge statüsünde olduğunu gösteriyor!)

Bosna ve Kosova örnekleri, iki bakımdan çok önemlidir. Bu iki ülkede kurulan uluslararası sömürgeler bize geleceğin ipuçlarını veriyor. Emperyalizm yeni bir sömürgecilik türü geliştiriyor: çok-taraflı ya da küresel sömürgecilik. 19. yüzyıl sonu, tekil emperyalist devletlerin, birbirleriyle yarış içinde, dünyanın çeşitli bölgelerinde kendilerine bağlı sömürge idareleri kurmasına tanık olmuştu. 20. yüzyıl sonunun "küreselleşme" çağı da kendine uygun bir sömürgecilik türü yaratıyor: emperyalist devletlerin hep birlikte yönetecekleri sömürgeler. Bu yönetim tarzı, "küreselleşme" ideolojisine ve politikasına en uygun tarzdır. Yoksul ülkelerin "ulus devleti"nin gerçekten bir engel olamayacağı, buna karşılık emperyalist güçlerin "serbest piyasa"nın kuralları içinde rekabet ettiği bir durumu yaratmaktadır.

İkincisi, Bosna ve Kosova örnekleri, ulusal kurtuluşları için emperyalizme bel bağlayan önderliklere sahip halklar için muazzam bir ders içeriyor. Dün Bosna'nın Müslümanları, bugün Kosova'nın Arnavutları ulusal bağımsızlığın kendilerine emperyalizm tarafından hediye edileceği umuduna kapılmışlardı. Bunun yerine elde ettikleri bir sömürge statüsüdür! Dünyanın her yanındaki ulusal hareketlerin ibretle incelemesi gereken örneklerle karşı karşıyayız!

Son on yılın deneyiminin bu değerlendirmesinden sonra, Orta Asya'nın ve Kafkasya'nın somutluğuna geri dönebiliriz. Bu bölgede çatışmanın tarafları, büyük bir ihtimalle, bir yanda Rusya Federasyonu, öteki yanda ise başta Türki kökenliler olmak üzere Müslüman halklar olacaktır. Rusya Kafkasya'da yaklaşık 170, Orta Asya'da ise yaklaşık 130 yıldır ezen ulusun devleti konumundadır. Bu durum, çok daha yumuşak biçimlerde, devrimin ilk yılları dışında Sovyet döneminde de devam etmiştir. Yani, Orta Asya/Kafkasya bölgesinde açıkça bir ezen/ezilen ulus mücadelesi karşısındayız. Üstelik bu çatışmalar, Çeçenistan savaşının şimdiden gösterdiği gibi, muhtemelen vahşi biçimler alacaktır. Öte yandan, emperyalist basın ve onu izleyerek Türkiye medyası, Rus askeri güçlerine ve Rusya'nın insan hakları ihlâllerine ilişkin kınamalara bol bol yer verecektir. Putin muhtemelen "yeni Hitler" titrini, Saddam ve Miloşeviç'ten devralacaktır.

Sosyalistler elbette savaş suçlarını ve sivil halka uygulanan katliam, etnik arındırma, tecavüz vb. uygulamaları şiddetle kınayacaklardır. Aynı zamanda, bu ezilen ulusların haklarını savunacaklar, kendi kaderlerini tayinde özgür olmalarını talep edeceklerdir. Ama yarın Rusya ile Türki ve/veya Müslüman halklar arasında Çeçenistan'ın dışında savaş çıkarsa, bu savaşın gerçek doğasını iyi kavramak gerekiyor. Çünkü bu savaşların konusu bu halkların uzun süredir maruz kaldıkları büyük baskıdan kurtarılması değildir. Aynen Körfez Savaşı'nın amacının Kuveyt ya da Kürtlerin kurtarılması ya da son savaşın hedefinin Kosova'nın Arnavutlarını kurtarmak olmadığı gibi. Bu savaşlar emperyalizmin çıkarları uğruna "vekâeten" sürdürülen savaşlar olacaktır. Amaç, Rusya'yı kuşatmak, küçültmek, hatta parçalamak olacaktır. Amaç, Rusya'yı "yakın çevresi"nde bulunan doğal kaynaklardan yoksun kılmak olacaktır — ama bu kaynakları bölgenin ezilmiş halklarına iade etmek için değil, Chevron, BP-Amoco, Mobil gibi emperyalist şirketler huzur ve istikrar içinde kârları ceplerine indirebilsinler diye. ABD ya da NATO açısından, bu çatışmalara müdahale etmek ve Irak'ta ya da Yugoslavya'da yaptığı gibi, "akıllı" bombalarını Rusya'nın hastanelerinin, ana okullarının ya da yol-

cu trenlerinin üzerine bırakmak son derece zor olacaktır. BM'in onayı zaten sözkonusu olamaz çünkü Rusya Güvenlik Konseyi'nin üyesidir. Ama bundan çok daha önemlisi, askeri gücünü ne kadar yitirmiş olursa olsun, Rusya'nın hâlâ dünyanın ikinci büyük nükleer gücü olmasıdır. Yine de, emperyalizm ister müdahale etsin, ister etmesin, Kafkasya'dan Orta Asya'nın derinliklerine kadar, bir dizi yeni küresel sömürgenin oluşturulması yüksek bir olasılıktır.

Dolayısıyla, bu savaşları hiçbir biçimde ulusal kurtuluş savaşları olarak görmemek gerekir. Sosyalistlerin görevleri hiçbir biçimde emperyalist savaş aygıtının propagandasını papağancasma tekrarlamak olamaz. Ne de (örneğin Bosna savaşı sırasında nice sosyalistin yaptığı gibi) savaşın politik karakterine bakmaksızın faaliyetlerini birer insan hakları kuruluşunun faaliyet tarzına indirgemek olabilir. Sosyalistlerin görevleri büyük ölçüde kendi ülkelerinde yoğunlaşacaktır. Emperyalist ülkelerin sosyalistleri, savaşın ardındaki yayılmacı dinamiklerle, kendi çokuluslu şirketlerinin gözü doymak bilmeyen kâr hırsıyla, ABD ya da AB'nin dünyayı paylaşma mücadelesiyle, kendi emperyalist ordularının militarist aygıtıyla uğraşmalıdır. Türkiye'nin sosyalistleri, bütün bölgenin büyüklü küçüklü Türki ya da Müslüman halklarını emperyalizmin fedailiğine kışkırtan pan-Türkizmle mücadele etmelidir. Rusya'nın sosyalistleri ezilen ulusların haklarının inkârına karşı mücadelede baş rolü oynamalıdır. Bütün bunlara rağmen savaş çıkarsa, ilk görev emperyalistlerin müdahalesine karşı çıkmaktır. Geriye, bölge için geliştirilecek somut talepler temelinde yürütülecek bir mücadele kalıyor. Bu konuya son bölümde döneceğiz.

Kürt hareketi, Kosova, Avrasya

Emperyalizmin "küreselleşme" döneminde izlediği politikalar, ulusal hareketler için oldukça kafa karıştırıcı bir nitelik taşıyor. Tutarlı anti-emperyalist bir çizginin ideolojik temelini sağlayabilecek tek mihenk taşı olan Marksizmin pusulası olmaksızın, günümüzün uluslararası politikasının karmaşık dehlizlerinden geçerek ışığa çıkmak kolay değil. Ulusal hareketler Marksizmden uzaklaşarak burjuva ideolojisinin hegemonyasına yaklaştıkça ya da sözde gerçekçilik adına haritasız, pusulasız bir pragmatizmin aldatıcı çekiciliğine kapıldıkça, hem önderlik ettikleri halkların çıkarlarına aykırı bir yola giriyorlar, hem de onyıllar boyu verilen mücadelelerin,

dökülen kanın boşa gitmesine razı oluyorlar.

Dönemin ulusal hareketler açısından en kafa karıştırıcı yönü elbette emperyalizmin uygun gördüğü her yerde ulusal sorunları kaşıması. Bunun son örneği olan Kosova, birçok ulusal hareket açısından pusulanın iyice şaşmasına yol açtı. Örneğin, 1975'ten beri Endonezya'nın sultası altında inleyen Doğu Timor'da ulusal kurtuluş hareketinin önderliği bir süreden beri kaderini emperyalizmin (Birleşmiş Milletler himayesi altında) sunduğu çözüme bağlamıştı. Kosova'nın ardından bu teslimiyet doruğuna ulaştı: 1999 Eylülünde, Birleşmiş Milletler gözetimi altında yapılacak bağımsızlık referandumu öncesinde ulusal hareket, herşeyi bütünüyle Birleşmiş Milletler'in inisyatifine bıraktı. Bu teslimiyet Endonezya ordusunun perde arkasından örgütlediği bağımsızlık karşıtı çetelerin cüretini arttırdı: referandum öncesinde bağımsızlık yanlıları sayısız saldırıda korkutuldu, dövüldü, katledildi. Referandumda Doğu Timor halkı ezici bir çoğunlukla bağımsızlık lehinde oy kullanınca, çeteler işi iyice azıtarak bir kitle kırımına girişti. Bütün bu süre boyunca, yıllardır silahlı bir mücadele vermekte olan ulusal hareket ve önderi Gusmao özsavunmayı örgütlemek yerine "uluslararası topluluk"tan, yani emperyalizmden yardım bekliyordu. Sadece altı ay önce Yugoslavya'nın egemenliğini ayaklar altına almış olan emperyalist kamp ise Güneydoğu Asya'daki önemli müttefiklerinden Endonezya'nın egemenlik haklarını hatırlamış, müdahale için katliami örgütleyen Endonezya'nın iznini bekliyordu. Sonunda Endonezya basınca dayanamadı ve bölgede Amerikan emperyalizminin baş müttefiki rolüne soyunan Avustralya'nın yönetiminde bir "uluslararası barış gücü" yönetimi devraldı. Aldı da ne oldu? Yaklaşık altı ay önce bağımsızlığı yönünde tercih belirtmiş olan Doğu Timor halkı günümüzde bir uluslararası işgal gücünün yönetiminde yaşıyor. Doğu Timor, Bosna ve Kosova'nın ardından dönemin üçüncü "küresel sömürge"si haline geldi. "Ulusal para"sı Amerikan doları!

Bütün bunların ışığında, Kürt hareketinin de Kosova konusunda büyük bir kafa karışıklığına düşmüş olmasını hoşgörü ile karşılamak mümkün değil. Hareket, Kosova savaşı sırasında doğru bir tavırla emperyalist saldırıya karşı çıkarken, savaştan sonra tavır değiştirdi. Sözcüler sık sık şöyle demeçler vermeye başladı: "ABD öncülüğündeki çokuluslu güçler ülkelerdeki sorunların çözümünde önemli roller" oynamış; "NATO çeşitli ülkelerde sorunları bir bir çözüyor" vb. vb. Sorunu çözülen bu ülkerin hangileri olduğunu da açıklıyor sözcüler: Kosova, Filistin, Doğu Timor. Şu soru bile sorulabiliyor: ABD Kosova'da çözdü, Türkiye'de neden çözmüyor? Anti-emperyalizm gibi ilkesel meseleleri bir yana bırakalım. Kosova'da çözümün sömürge statüsü olduğunu biliyoruz. Kürt hareketi bir

küresel sömürge için mi mücadele verdi bunca yıl?

Aslında Kürt hareketinin sorunun çözümünü emperyalist müdahaleye bağlayabilen bu yaklaşımı, hareketin Avrasya sorununda son dönemde aldığı tavırla da tutarlı. Kürt sorununun çözümü ve barış, Türkiye'nin "bölgede güçlü devlet olması"nın, "21. yüzyılda büyük devlet haline gelmesi"nin hizmetine koşulmaktadır. Ya da HADEP'in bir aşamada çeşitli köşe yazarlarına yolladığı mektupta belirtildiği gibi, bu cografyada "hatırı sayılır devlet olmanın birinci yolu da kendi içinde toplumsal barışı sağlamış olmaktan geçer" denebilmektedir. Kısacası Kürt hareketi, emperyalizmin ve Türkiye devletinin Orta Asya planlarına destek vaad etmektedir. Yine anti-emperyalizm türünden ilkesel meseleleri bir yana bırakalım. Türkiye "dünya Türklüğü"nün liderliğine soyunduğu takdirde doğacak Türk şovenizminden en büyük zararı Kürtlerin göreceği gün gibi açık değil mi? Türkiye, Orta Asya yollarında savaşa girerse faturanın en büyük bölümünün genç Kürt köylülerine çıkacağı belli değil mi?

7. Yaklaşan fırtına

Yukarıda, Kafkasya/Orta Asya bölgesinde altüst oluşlara yol açabilecek temel eğilimleri incelemiş bulunuyoruz. (Bk. 3. ve 4. bölümler) Elbette sadece bu temel eğilimlerden hareketle yakın dönemde ciddi çatışmalar olacağı öngörüsünde bulunmak mümkün değildir. Ne var ki, son zamanlarda ufukta görülmeye başlayan bir dizi kara bulut, yaklaşmakta olan bir fırtınadan söz etmek için verilerin artık birikmeye başladığını gösteriyor. Bir dizi olgu, yukarıda ele alınmış olan çelişkilerin artık olgunlaşmakta olduğunu ortaya koyuyor. Sosyalistler bu olguları görmezlikten gelirlerse, uzun vadede bedelini ağır biçimde ödeyeceklerdir.

Bu olguları belirli başlıklar altında ele almak mümkündür: Asya'da ana hatları ortaya çıkmakta olan bir dizi ittifakın safları belirlemeye başlaması; emperyalist müdahale eğilimlerine ideolojik ve politik bir itilim kazandıran "Annan doktrini"; Rusya politikasında ve ABD-Rusya ilişkilerinde 1998 ekonomik iflasıyla başlayan, Kosova ve ikinci Çeçenistan savaşlarıyla derinleşen rüzgâr dönüşü; Amerika'nın bazı müttefiklerinde son dönemde ortaya çıkan önemli politik gelişmeler; ve son aylarda Kafkasya/Orta Asya bölgesinde yaşanan bir dizi uğursuz gelişme. Bunlara teker teker kısaca değinelim.

- 90'lı yılların ilk yarısında ABD'nin izlemekte olduğu "Önce Rusya" politikasına ve Yeltsin'in emperyalizmle kurduğu yakın dostluğa rağmen, Rusya, özellikle 90'lı yılların ikinci yarısında, Asya'nın bazı başka güçleriyle ABD önünde bir karşı-ağırlık oluşturacak bir ilişki tarzını aramaya yönelmiştir. Rusya ile Çin ilk kez 1996'da birlikte küresel ölçekte tek-yanlı "hegemonya" sağlama çabalarını kınayan bir açıklama yapmışlardı. O günden bu yana Asya'nın bu iki devi arasındaki ilişki başka ülkeleri de kapsayacak biçimde genişletilerek "Şanghay beşlisi" olarak anılan bir grubun oluşmasına temel olmuş-

tur. Bu gruba henüz bir "ittifak" denemez. Ancak Rusya, Çin, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan'dan oluşan bu beşlinin varlığı ABD'ye bir uyarıdır. Grup, Kosova Savaşı ertesinde Ağustos 1999'da yapılan son Bişkek toplantısında açık bir biçimde "çok kutuplu bir dünya"nın kurulması için çağrı yapmıştır. Kosova Savaşı Rusya ile Çin'i kaçınılmaz biçimde birbirine yaklaştırmıştır. İlki bütün bu tahlil boyunca ele alınan ulusal sorunların, ikincisi ise Sinkiang ya da Tibet gibi sorunların yarın kendilerini Yugoslavya'nın konumuna sürüklemesinden kaygılanmaktadır. Kosova Savaşı sırasında Çin Büyükelçiliğinin bombalanması ve daha sonra bunun kasıtlı olarak yapılmış olduğunun ortaya çıkması bu kaygılara kuşkusuz katkıda bulunmaktadır. "Şanghay beşlisi"nin yapısı, BDT içindeki saflaşmayı ortaya koymak bakımından da ilginçtir. Çin dışındaki dört BDT üyesi bir bloku oluştururken (bunlara Rusya'nın yakın mütefikleri olan Beyaz Rusya ve Ermenistan'ı da katmak gerekir), GUUAM'da bir araya gelen Gürcistan, Ukrayna, Özbekistan, Azerbaycan ve Moldova (bir de aslında bu bloka çok yakın duran Türkmenistan) Amerikan yanlısı bloku oluşturmaktadır. Böylece, BDT üyeleri 6-6 ikiye bölünmüş, bu topluluk içinde bir kutuplaşmanın temeli atılmış olmaktadır.

Pan-Türkizm politikası faşizmi güçlendiriyor!

Faşist MHP bugün tarihindeki en güçlü dönemini yaşıyorsa, bu bir raslantı değildir. 90'lı yıllarda Türkiye politikasına damgasını vuran bir dizi faktör, MHP'nin yelkenlerini şişirmiştir. Bu faktörlerin arasında, hâkim sınıfların MHP'den Kürt hareketine ve Refaha karşı bir barikat olarak yararlanma yaklaşımı büyük bir rol oynamıştır. Ama bugün derinleşerek devam eden bir faktörü hiç gözden kaçırmamak gerekir. Türkiye hâkim sınıflarının ve devletin Türki devletler üzerinde nüfuz ve hegemonya kurmaya yönelik politikası, dün olduğu gibi, bugün ve yarın da faşizmin değirmenine su taşıyacaktır.

- Türkiye'nin geleceğini "dünya Türklüğü" üzerine yapılan planlara dayandırmak, bu politikanın ideolojik çerçevesi olarak (Kürtlere karşı zaten kışkırtılmış olan) koyu bir şovenizmi de beslemek anlamına gelir. Bu durumda, Türk milliyetçiliğinin en şoven versiyonunu savunan MHP'nin yaratılan ortamdan yararlanarak etkisini hızla yaymasına olanak sağlanmış olur.

- Kitlesel bir şovenist histerinin yanısıra, Turan yönelişi aynı zamanda MHP'nin fikirler savaşında da büyük bir koz kazanması anlamına gelir. Türkiye'de "dünya Türklüğü" davasını altmış yıldır savunan, albay

Türkeş'in faşist MHP'si olmuştur. Bugün bütün burjuva politikacıları ve aydınları, sermaye ve devlet ideolojik bakımdan MHP'nin saflarına katılmış gibidir. Bu MHP'ye büyük bir ideolojik ve moral güç kazandırmaktadır.

● Türki dünyaya yönelik hegemonyacı politika, 90'lı yılların başından itibaren (başka faktörlerle birlikte) MHP'ye devlet içinde artan bir ağırlık verilmesine yol açmıştır. 1992 yılında kurulan Demirel-İnönü'lü DYP-SHP koalisyonu, MHP'ye neredeyse koalisyonun gizli üçüncü ortağı gibi davranmıştır. Türkeş, hiçbir resmi sıfatı olmadığı halde, Türki devletlere yapılan gezilere taşınmıştır. Demirel ve İnönü, Türkeş'in düzenlediği "alternatif Nevruz"da demir döverek Ergenekon efsanesini canlandırmaya katkıda bulunmuşlardır. Çiller ve Karayalçın, Türkeş ile birlikte "laiklik mitingleri"nde boy göstermiştir. MHP'nin devletin gizli servisleri, kontrgerilla ve Özel Tim içinde örgütlenmesine devlet ve öteki politik partiler hayırhah yaklaşmışlardır. Nihayet, 1999 seçimlerinde MHP saygın bir parti muamelesi görerek burjuvazinin desteğiyle koalisyon ortağı olarak hükümete alınmıştır.

● Türki dünya üzerinde nüfuz ve hegemonya kurma çabası, yayılmacı ve militarist karakteriyle kontrgerillanın da güçlenmesine katkıda bulunduğu ölçüde MHP'nin eline oynamaktadır. Azerbaycan ve Özbekistan darbeleri kontrgerillanin Türki alandaki faaliyetleri açısından ancak buzdağının görünen ucudur. Kontrgerillayla yakın ilişkisi içinde MHP bu faaliyet yoğunluğundan büyük bir güç elde etmektedir.

Türkiye'de faşizm artık bir iktidar ortağıdır. Bunun yarattığı dev tehlike hiçbir biçimde göz ardı edilmemelidir. Türki dünya üzerinde nüfuz ve hegemonya politikası, faşizmin bugünkü konumundan daha da ileri geçerek kendi diktatörlüğünü ilan etmesinin yolunu döşeyen faktörlerden biri haline gelebilir. Böyle bir olasılık, elbette, ancak çok karmaşık ve özgün politik süreçler aracılığıyla gerçekleşebilir. Özellikle de silahlı kuvvetlerin faşizme ilişkin tavrı burada belirleyici bir rol oynayacaktır. Ama tehlikeyi küçümsemek işçi sınıfının, emekçilerin ve bütün ezilenlerin geleceğini ağır bir ipotek altına sokmak anlamına gelir.

Faşizmle mücadelenin yöntemlerinden biri de pan-Türkizm ile mücadele olmak zorundadır.

● İkincisi, Birleşmiş Milletler'in (BM) 1999 sonbahar dönemini açış konuşmasında genel sekreter Kofi Annan, NATO'nun uluslararası hukuku çiğneyerek başlattığı Kosova Savaşı'nın anıları henüz taze iken, emperyalist müdahalelere açık bir davetiye çıkarmıştır. Bildiğimiz gibi, "küreselleşme" kavramı ulus devletlerin sonunu ilan eder. Dolayısıyla, o güne kadar uluslararası politik arenada hiç

olmazsa görünürde temel düzenleyici ilke olarak kabul edilen "ulusal egemenlik" ilkesinin saldırı altında kalacağı, daha "küreselleşme" taarruzunun yükselişinin ilk anından itibaren belliydi. Gerçekten de 90'lı yıllar boyunca bir uluslararası müdahale hukuku tartışılmaya başlandı. Bu eğilim, Kosova Savaşı sırasında emperyalizm yanlısı bütün ideologların insan haklarının ulusal egemenlikten üstün olduğu yolunda biteviye tekrarladıkları bir nağmede doruğuna ulaştı. Ama yine de kimse BM hukukunun bu yönde değiştirilmesini önermeye cesaret edemiyordu. Çünkü sonuç olarak BM Şartının belkemiği, bugün bu denli aşağılanan ulusal egemenlik kavramıydı. "Annan doktrini" işte bundan dolayı bu kadar büyük bir sarsıntı yaratacaktı. Doktrinin özü yalındır: "küreselleşme" ve uluslararası işbirliği eski biçimiyle ulusal egemenliği geçersiz hale getirmiş, "bireyin egemenliği"ni güçlendirmiştir. Öyleyse, bir devlet insan haklarını ihlal ediyorsa, "uluslararası topluluğun" bu devletin içişlerine "müdahale hakkı" doğar. Bu müdahale gerektiğinde askeri bir biçim de alabilir. Üstelik Annan, BM Şartının sınır ötesi hakların tanınmasını yasaklamadığını da iddia etmektedir. Tabii "sınır ötesi hakları" müdahale hakkı olarak yorumlamayı unutmadan. ABD başkanı Bill Clinton Genel Kurul'a hitaben yaptığı konuşmada, Annan'ın yaklaşımını desteklemiş ama bu ilkenin her durumda uygulanamayacağı konusunda bir uyarı yapmıştır. Clinton'un kaygısının sırrı şudur: ABD elbette kendi mütefiklerinin içişlerine müdahale edilmesini istemez! Yani, ilke sadece emperyalizmin düşman bellediği ülkelere uygulanacaktır. Bu durumda, emperyalist ülkeler dışında kalan bütün dünyanın Annan doktrinini İngiliz emperyalizminin 19. yüzyılda uyguladığı "gambot politikası"nın yüce terimlerle tatlandırılmış biçimde yeniden ısıtılmış bir versiyonu olarak görmelerine şaşırmak mümkün değildir. Ama Annan doktrini emperyalizmin müdahale politikalarında ne denli cüretkâr hale geldiğinin iyi bir göstergesidir.

● Üçüncüsü, Rusya politikasında ve Rus-Amerikan ilişkilerinde rüzgâr dönmüştür. Bu değişim, 1998 Ağustosunda Rusya ekonomik iflas ilan edince başlamış, Kosova Savaşı esnasında NATO ile Rusya arasındaki gerginlikle ve eski KGB ajanı Putin'in başbakanlığa getirilmesiyle hızlanmış ve Rusya'nın ikinci Çeçenistan savaşında benimsediği sert politikayla iyice derinleşmiştir. Rusya'nın dünyayla, özellikle ABD ile ilişkilerinde yeni bir dönem açılıyor. Gorbaçov'un ve Yeltsin'in Amerikan emperyalizmi karşısında yaklaşık 15 yıldır sürdürmekte oldukları teslimiyetçi politika artık politik yelpazenin sağından da solundan da ağır bir şekilde eleştirilmekte, bunun

yerini dünya politikasında çok daha bağımsız bir konuma dayanan bir politika almaktadır. Rusya'da tarihsel eğilimlere bağlı olarak, bir de gerçek bir sosyalist hareket var olmadığı için, bu bağımsızlık eğilimi güçlü bir şovenizmle elele yürümektedir. Putin günümüzde bunun baş temsilcisidir. Rusya'nın politikasındaki bu rüzgar değişikliği, ABD'nin Rusya'nın "yakın çevresi" içinde olan Hazar havzasını "ulusal çıkar bölgesi" olarak ilan etmesine bir tepki olarak görülmelidir. Rus-Amerikan ilişkilerinin kötüleşmesinin en çarpıcı belirtilerinden biri geçtiğimiz Kasım ayında İstanbul'da yapılan AGİT toplantısında Clinton ile Yeltsin arasında yaşanan söz düellosu ve *Hürriyet* gazetesinin yazdığı doğruysa Rusya cumhurbaşkanının alçak sesle küfür etmesidir. Ama AGİT toplantısı sırasında yaşanan bir başka gelişme bu sembolik atışmadan çok daha önemlidir. Bakü-Ceyhan protokolünün imza törenine, bölgenin ilgili ülkelerinin cumhurbaşkanlarının yanısıra ABD başkanı Clinton da "tanık" olarak katılmıştır. Bakü-Ceyhan'ın esas amacının Hazar havzası petrolleri üzerinde Rusya'nın hakimiyetini engellemek olduğunu yukarıda belirtmiştik. Clinton'un imza törenine katılarak Rusya'ya yolladığı mesaj açıktır: Rusya Türki devletleri enerji konusunda kendi çıkarlarıyla uyumlu davranmaya zorladığı takdirde, karşısında Amerika'nın gücünü bulacaktır!

● Dördüncüsü, Amerika'nın bazı müttefiklerinde son dönemde yaşanan dramatik politik gelişmeler, ABD'nin Kafkasya/Orta Asya bölgesinde ve/veya Ortadoğu'da önemli olaylar öncesinde cephe arkasını güçlendirmekte olduğunu düşündürmektedir. Bunlardan biri Pakistan'da 1999 Ekiminde yaşanan askeri darbedir. Bu darbe birden fazla açıdan büyük önem taşır. İşin iki boyutuna değinmekle yetinelim. Birincisi, Pakistan Orta Asya'nın güneyinde yer alan ülkeler arasında ABD'nin tek güvenilir müttefikidir. Haritada batıdan doğuya bir tarama, İran, Taliban Afganistanı, Hindistan ve Çin'in ABD için hiç de güvenilebilir ülkeler olmadığını gösteriyor. Darbe ABD açısından bir "cephe arkasını sağlamlaştırma" operasyonu olarak görülebilir. İkincisi, sol liberallerin bu dönemde uluslararası sistemin artık darbelere tahammülü olmadığı konusundaki yaygın yanılsaması bu olayda tuzla buz olmuş, ABD, hatta Avrupa, hükümetiyle, basınıyla darbeyi ilk gününden desteklemiştir. Clinton'ın Mart ayı içinde bu ülkeye yaptığı ziyaret de bu desteğin açık bir ifadesidir. Bu açıdan, Pakistan darbesi, zaten rejim krizini atlatamamış olan Türkiye'nin, Orta Asya/Kafkasya bölgesinde maceralara kalkıştığı takdirde aynı tehlikeyle karşılaşabileceği konusunda da bir uyarı olarak

kaydedilmelidir. ABD'nin müttefikleri arasında son dönemde çarpıcı bazı gelişmelerin yaşandığı öteki ülke ise Türkiye'dir. PKK önderi Abdullah Öcalan'ın, her aşamasında ABD'nin aktif bir rol oynadığı bir dizi gelişme sonucunda Türkiye'ye teslim edilmesi ve 1997 Lüksemburg zirvesinden sadece iki yıl sonra, durumda hiçbir ciddi değişiklik yaşanmadığı halde, AB'nin Türkiye'yi Helsinki'de aday üyeliğe kabul etmesi uluslararası sistem açısından bakıldığında çok önemlidir. İlk gelişme, Bakû-Ceyhan önündeki büyük bir engelin aşılması ve Türkiye'nin başka askeri girişimler için elinin serbest kalması anlamını taşıyor. İkincisi ise Clinton'un Türkiye ziyareti öncesinde ve sırasında bu ülkeye atfettiği önem ve ülkenin G-20 grubuna dahil edilmesi ile birleştirildiğinde, emperyalizmin Türkiye'yi Türki halklarla kurduğu ilişkiler, yani, Avrasya politikası açısından ne kadar önemsediğini ortaya koyuyor.

● Nihayet, Kafkasya/Orta Asya bölgesinde Kosova savaşı sonrasında ardı ardına yaşanan bazı gelişmeler yakın gelecek için iyiye alâmet olarak kabul edilebilecek cinsten değildir. Son aylarda bir bütün olarak bölgede gerilimi arttıracak bir dizi olay yaşanmıştır. Ağustos 1999'da İslami Çeçen gerillaları Dağıstan'da yeni bir savaş başlatmaya çalıştılar. Bu girişim başarısız kalsa da, Moskova ve başka Rus kentlerinde patlayan ve yüzlerce sivilin ölümüne yol açan bombalama eylemleriyle birleşince, Eylül ayında ikinci Çeçenistan savaşının başlamasıyla sonuçlandı. Ekim ayında, Ermenistan'da yaşanan parlamento baskınında başbakan ve bir dizi önde gelen devlet görevlisi öldürüldü. Bu katliamı gerçekleştirenlerin amaçları konusundaki belirsizlik hâlâ ortadan kalkmış değil. Kasım ayında İstanbul'daki AGİT toplantısında yukarıda sözü edilen Clinton-Yeltsin söz düellosu yaşandı ve Bakû-Ceyhan protokolü imzalandı. Bu yılın Ocak ayında ise Süleyman Demirel Tiflis'e yaptığı ziyarette, Gürcistan, Azerbaycan ve Türkiye'nin (ve ileri bir aşamada, şimdilik Rusya'nın yakın müttefiki olan Ermenistan'ın) bir Kafkas İstikrar Paktı imzalamasını önerdi. Paktın adı dahi Kosova Savaşı'ndan sonra emperyalistlerin gözetiminde imzalanan Balkan İstikrar Paktı'nı çağrıştırıyor. Eğer tarihsel ve coğrafi nedenlerle Rusya'nın son yüz elli yıldır Kafkasya'da bir güç olarak kabul edilmiş olduğu ve Balkan İstikrar Paktı'nın esas olarak Yugoslavya'yı yalıtmak amacıyla imzalandığı hatırlanırsa, Demirel'in önerdiği Kafkasya paktının da Rusya'yı yalıtmak istediği sonucuna varmak fazla bir spekülasyon olmaz. Demirel'in bu öneriyi Amerika'ya danışmadan yaptığını düşünmek ise safdillik olur.

Bütün bu faktörler bölgedeki çelişkilerin ağır ağır ama belirgin

bir biçimde olgunlaştığını gösteriyor. İkinci Çeçenistan savaşı aslında yangının başladığını söylemek için yeterli olabilir. Ama yangın bütün bölgeye yayıldığında olacaklar düşünüldüğünde, bu savaş bölgenin tarihinde önemsiz bir episod olarak dahi kalabilir.

Sol Kemalizmin faşizme dilekçesi

"Başbuğ" Türkeş, ölümünden önce toplanan son MHP kongresinde (1996) şu mısraları okumuştu:

Dört nala gelip uzak Asya'dan
Akdeniz'e doğru bir kısrak başı gibi uzanan
Bu memleket bizim!

Türk "milliyetçiler"inin gözünde onyıllardır "vatan haini" olan komünist Nazım Hikmet'in dizelerini faşizmin tarihsel önderinin ağzından bir faşist kongrede duymak ilk bakışta şaşırtıcı idi. Ne var ki, açıklaması hiç de zor değildi. Bunun için biraz geriye gitmek gerekiyor.

1992 yılının 21 Mayıs günü, "sol" Kemalizmin "duayen"i İlhan Selçuk *Cumhuriyet* gazetesindeki köşesinde şu satırları yazıyordu:

"Haydi gelin, elimizi vicdanımıza koyalım, 21inci yüzyıla 8 kala Anadolu'da yeniden coştuğumuzu, Turan özlemlerinin yüreğimizi yaktığını itiraf edelim. Suç değil bu! Tersine, 'Adriyatik'ten Çin'e dek' inanç, dil, kültür ortaklığını paylaşan toplumların bütünleşmesi, küçülen dünyada kaçınılmaz bir gelecek olarak görünüyor...

"1918'de, Bakû'den dönmüş, Hazer Denizi'nin ötesine geçememiştik; bu kez de tarih yineleniyor mu? Hayır. Biz tarihin yinelendiğine değil, yenilendiğine inananlardanız."

Aradan birkaç gün geçince, Selçuk ölçüyü kaçırdığını düşünmüş olmalı ki, 25 Mayıs'ta köşesinde bu kez "Tehlikeli Hevesler" başlıklı bir yazı yayınlıyordu. Tehlikeli heveslerin ne olduğu yazıda gayet açık seçik tanımlanıyordu: Enver Paşa'nın başarısız girişiminden "yetmiş yıl sonra bugün Misak-ı Milli sınırlarını aşan hevesler gittikçe güçleniyor." Kimdi bu tehlikeyi yaratan?

Bu sorunun cevabını bulmak için bir on gün daha beklemek gerekiyordu. 6 Haziran 1992'de Selçuk konuya yeniden dönüyordu:

"Turan canlanabilir mi? 21inci yüzyıla doğru dünya küçüldü... Batı'yla içiçe yaşıyoruz. Orta Asya'yı evimizin dışına sürmek çağdaşlaşmanın gidişatına aykırı düşmez mi? Ermenistan ya da İsrail diasporalarıyla

bütünleşecekler; ama Türkiye'nin Turan'la bütünleşmesi 'ideolojik amaçlı panTürkizm' sayılacak. Olmaz öyle şey. Tarih yinelenmez, yenilenir. Bu kez Türkistan'a Enver Paşa gibi Bolşeviklerle savaşmak için gitmiyoruz. Eğer Türki toplumlar 1917 devriminin kazanımlarıyla cemaat dönemini aşıp laik toplum düzeyine ulaşabilmişlerse, Turan'ın gerekli altyapısı oluşmuş demektir."

Tehlikeyi kimin yarattığı gün gibi ortadaydı. Onyıllardır Kemalizmin temkinli ve muhafazakâr Anadolu Türk milliyetçiliğini Enver Paşa'nın iddiali pan-Türkizmine karşı savunmuş olan İlhan Selçuk, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte Kemalizmden Enverizmin ya da daha genel adıyla pan-Türkizmin saflarına geçmişti! İlhan Selçuk'un bu atılımı tek başına yaptığı düşünülmesin. Selçuk "sol" Kemalizmin bir numaralı ideologudur. Günümüzde benzer bir yönelişi, "sol" Kemalizmin daha sıradışı temsilcisi Atilla İlhan, bu kez Sultan Galievcilik kisvesi altında savunuyor. Kemalizm sağıyla soluyla pan-Türkizme angaje olmuştur!

Pan-Türkizmin sol adına savunulacak hiçbir yanı olmadığı bu broşürde ayrıntısıyla gösterildi. Burada "sol" Kemalistlere sadece şu başlıkları hatırlatalım:

- Nasıl pan-Türkizm birinci ve ikinci dalgalarında Alman emperyalizminin genel stratejisinin bir alt başlığı idiyse, bugün de Amerikan emperyalizminin Rusya'yı kuşatma ve gerekirse çökertme stratejisinin bir uzantısıdır. "Sol" Kemalistler ABD/İsrail/Türkiye ekseninde yürütülen bu politikaya angaje olurken anti-emperyalizmlerini ne çabuk unuttular?
- Hani Kürt sorunu her gündeme geldiğinde sınıf politikasını hatırlatıyordu Kemalistler? Pan-Türkizmin sınıf politikasıyla tek ilişkisinin, ABD finans kapitalinin hizmetinde Türkiye tekelci sermayesinin uluslararası politikası olması olduğu açık değil mi? Bütün hakları inkâr edilen Kürtlerin sorunlarının gündeme getirilmesi neden sınıf politikasından bir sapma oluyor da, Türklerin birliği gibi ırkçı bir politika doğru oluyor?
- Hani Türkiye Cumhuriyeti'nin laikliği büyük bir kazanımdı? İlhan Selçuk nasıl oluyor da, dil ve kültürün yanısıra "inanç ortaklığını paylaşan toplumların bütünleşmesi"nden söz ediyor? "Sol" Kemalizmin simge ismi merhum Uğur Mumcu, nasıl oluyor da 1990 Azerbaycan olayları sırasında Türk halkı ile Azerbaycan halkı arasında "din, dil ve kültürel bağların varlığı"na yaslanıyor? Türkiye Cumhuriyeti'nin, din bağlarını dış politikasının temeli haline getirmesi o çok yüceltilen Kemalist laiklikle nasıl bağdaştırılıyor?

Tabii insan bir kez bu adımı atar ve tarihsel rakibi faşizmin tezlerine katılırsa, gerisi de çorap söküğü gibi gelir. Eğer şovenizm yapmak istiyorsanız, bunu sizden iyi yapacaklar vardır, onlarla dirsek temasına geçmek

zorunda kalırsınız. İlhan Selçuk, 90'lı yılların ikinci yarısında MHP'yi sistematik olarak desteklemiştir. Şu satırlar da İlhan Selçuk'a aittir:

"Şeriatçılık ve bölücülük yükseldikçe, MHP güç kazanacaktır... Toplumun doğa yasası bu..."

Bunda MHP'nin Kürt mücadelesi karşısında bir barikat olarak görülmesi, dünün Refah Partisi'ne, bugünün Fazileti'ne karşı bir müttefik olarak bellenmesi kadar, pan-Türkizmin "sol " Kemalizmi faşizm ile yakınlaştırması da rol oynamıştır. Selçuk kendisi, MHP'nin yükselişinin nedenlerinden birinin "Turan özlemlerinin, Sovyetler'in çökmesinden sonra toplumda güçlenmesi" olduğunu açık açık belirtmiştir. Bugün de 28 Şubat'ın kurdurduğu MHP'li koalisyonun baş destekçileri arasında *Cumhuriyet* gazetesi yok mu?

Bu durumda 'başbuğ" Türkeş'in Nazım'a el uzatmasına neden şaşmalı? Türkeş ve MHP stratejistleri Kemalist "sol"un kendilerine verdiği dilekçeyi okumuşlardır. Faşizmin 70'li yıllardaki cinayetlerinin yarattığı yalıtılma etkisini kırarak bu sözde 'sol"un da desteğini almak istemektedirler. Türkeş aynı kongredeki konuşmasında Nazım'dan şiir okumadaki amacını açık seçik ele veriyor: "Sağcısıyla solcusuyla bütün milliyetçileri MHP saflarına davet ediyorum." Türkeş solculara davet çıkarıyor! İşte Kemalizmin geldiği yer!

8. Uluslararası solun acınacak hali

Orta Asya/Kafkasya bölgesinde yaklaşan fırtına konusunda uluslararası sola büyük görevler düşüyor. Ne yazık ki, Yeni Dünya Düzeni'nin inşa sürecinin en önemli iki episodunda, Körfez Savaşı ile Kosova Savaşı esnasında gösterdiği performans, uluslararası soldan bu bölgenin altüst oluşu karşısında da çok umutlu olmamak gerektiğini ortaya koyuyor. Bu durumu bir dizi temel noktaya değinerek kısaca ele alalım.

- Körfez Savaşı'nda da sicilleri pek parlak olmayan sosyal demokratlar, Kosova Savaşı'nın esas mimarı sayılabilirler. Birçok sosyalist haklı olarak Kosova Savaşı'nın "sosyal demokrasinin savaşı" olduğunu belirtiyor. Haklılar çünkü Kosova Savaşı esnasında Avrupa Birliği'nin en büyük dört üyesinin başbakanları sosyal demokrattı (İngiltere'de Blair, Fransa'da Jospin, Almanya'da Schröeder, İtalya'da eski "komünist", yeni sosyal demokrat D'Alema). Böylece, 20. yüzyılı 1914 yılında I. Dünya Savaşı patlak verdiğinde her ülkede kendi emperyalistlerini destekleyerek proletarya enternasyonalizmine ihanetle açan sosyal demokrat partiler, 21. yüzyılı emperyalist bir savaşı yöneterek karşılamışlardır!
- Bu savaşta yeni olan, Yeşiller hareketinin de ilk kez emperyalizmin ve militarizmin emrine girmesidir. Bunun en çarpıcı örneğini Almanya'da görmek mümkündür. Bu ülkede sosyal demokrasinin koalisyon ortağı olarak ilk kez iktidara gelen Yeşiller savaşı sonuna dek desteklemişlerdir. Koalisyon hükümetinde dışişleri bakanlığı görevini üstlenmiş olan Yeşillerin lideri, kendi partisinin savaş karşıtı militanlarınca "Kriegsminister", yani "Savaş Bakanı" olarak adlandırılmış ve çürük domatese tutulmuştur. Yeşillerin tarihsel kökeninin anti-militarizm, nükleer silah karşıtlığı ve barış hareketinden kaynaklandığı hatırlanırsa, bu gelişme çarpıcıdır. Türkiye'de de Alman Ye

şillller hareketinin "militarizmin karşısında en etkili barikat olduğu" konusunda yanılsamalara sahip olanlar, Kosova savaşı ile birlikte birşeyler öğrenmiş olmalıdırlar.

● Sosyal demokrasinin ve Yeşillerin solunda yer alan büyük sosyalist ya da komünist partilerin Kosova Savaşı karşısında çizdiği tablo eşitsizdir. Bir yanda, Almanya'nın Demokratik Sosyalizm Partisi (PDS) ya da Yunanistan Komünist Partisi (KKE) gibi kararlı bir anti-emperyalist ve savaş karşıtı politika sürdüren partiler vardır. (KKE militanları savaşın hemen öncesinde Yunanistan üzerinden bölgeye sevkedilmekte olan NATO askeri araçlarını fiziksel olarak engellemişlerdir.) Öte yanda ise, Fransız Komünist Partisi (FKP) ya da İtalya'da Komünist Yeniden Kuruluş Partisi'nden (Rifondazione) kopan

Emperyalist savaşlar karşısında Türkiye solu

Türkiye solunun tarihsel evriminde anti-emperyalist mücadele belirleyici bir rol oynamıştı. Solun Türkiye'de kitleselleştiği 60'lı yıllar aynı zamanda anti-emperyalist mücadelenin de doruğuna eriştiği dönemdi. Bugünkü sosyalist akımların çoğunun başlangıçta temel ideolojik harcı ve politik hedefi emperyalizmle mücadeleydi. Bu yüzden, solun 90'lı yıllarda genel olarak emperyalizm, özel olarak emperyalist savaşlar konusunda ortaya koyduğu tablo insana iyice acıklı geliyor.

Dünya soluyla birlikte Türkiye'nin solu da 90'lı yıllarda dört emperyalist savaş karşısında aldığı tavırla sınav vermiş oldu. Bunlardan birincisi 1990-91 Körfez krizi ve savaşıydı. Bu savaşta solda beş farklı tavırdan söz edilebilir. Bunlardan birincisi, Saddam' n bir diktatör oluşundan, Kürt düşmanı ve Halepçe katliamının faili oluşundan ve Kuveyt'i işgal etmesinden dolayı, ABD önderliğindeki emperyalist ittifak ile Irak arasında eşit mesafede durmayı seçmiştir. Devrimci Yol geleneği bu politikayı "it dalaşı" olarak, Kürt hareketi ise "ne veba, ne kolera olarak" özetlemişti. Emperyalizm ile bağımlı bir ülkeyi, yani ezen ile ezileni aynı kefeye koyan bu pozisyon, anti-emperyalist görevleri yerine getirmekten kaçınmak anlamına geliyordu. Bu ilkine oldukça benzeyen ikinci bir tavır, "bu savaş bizim savaşımız değil" olarak özetleniyordu. İlkinden farkı gerçek dünyadan bu kibirli ve başdöndürücü kopuşu savaşın işçi sınıfı sorunlarıyla ilgili olmadığı gerekçesine bağlamasıydı. Bu tavır için anti-emperyalizm neredeyse ilkesel olarak yoktu. Çünkü Irak açısından savaşın aynı zamanda sınıf mücadelesinin bir veçhesi olması demek mücadelenin sosyalist bir mücadele

İtalyan Komünistleri gibi ikiyüzlü politika izleyenler vardır. Bu iki parti sözde NATO'nun savaşma karşı çıkmakla birlikte, NATO üyesi iki ülkenin hükümet ortakları olarak, yani savaş kabinelerinin üyeleri olarak, görevlerine devam etmeyi kendilerine yedirebilmişlerdir.

● Güçler dengesi olduğu gibi devam ettiği takdirde Avrupa solunun, eski Stalinist partiler çevresinde kurulmuş olan "çoğulcu sosyalist" partilerinin (İspanya'da Birleşik Sol, İsveç'te Sol Parti, Yunanistan'da Sinaspismos) emperyalist savaşların yanına geçmesi maalesef sadece zaman meselesidir. (İtalyan Rifondazione bu konuda muhtemelen bir istisna oluşturacaktır. Alman PDS ise çelişik bir görünüm arzediyor. Partideki hâkim eğilim burjuva toplumuna gittikçe daha fazla adapte olma yönündedir. Ama yukarıda da belirtildiği gi-

haline gelmesi demektir. Geriye dolaysız olarak sınıf mücadelesi olmayan hiçbir anti-emperyalist görev için yer kalmaz. Üçüncü tavır ezberciliğin bir ifadesiydi: madem Lenin I. Dünya Savaşı'nı "devrimci bozgunculuk" şiarıyla karşılamıştı, bu sefer de aynı tavır alınmalıydı. Lenin'in devrimci bozgunculuğu iki eşit güç, yani iki emperyalist kamp arasındaki savaşta benimsediği, emperyalistlerle mazlumlar arasındaki savaşlarda mazlum açısından devrimci savunmacılığı desteklediği kolayca unutulmuştu. Bu yaklaşım da ilk ikisi gibi ezenle ezilen arasında eşit bir mesafede duruyordu. Onlardan farkı her iki tarafta da devrimcilere aktif bir politika önermesiydi. Dördüncü tavır, bu üçüne göre tam öteki uçtaydı: Saddam'ı destekliyor, emperyalist ittifaka karşı çıkıyordu. Bu tavır emperyalizme karşı "milli" burjuvaziyle işbirliği politikasının yeni koşullarda sürdürülmesiydi. Nihayet, devrimci Marksistler emperyalist savaşa karşı çıkıyor, ama bir önceki tavırdan farklı olarak Saddam'a politik destek vermeyi reddediyorlardı. Burada proleter devrimci bir anti-emperyalist çizgi dile geliyordu.

Onyılın ikinci sınavı Yugoslavya savaşlarıydı (1991-95). Solun çok önemli bir bölümü, bu savaşlar sırasında, gerek burjuva basınının ve kamuoyunun basıncının, gerekse uluslararası solun hatalarının etkisi altında federal Yugoslav devletini ve Sırpları suçlu, karşısındakileri de mazlum gördü. Bunu politik gerekçelere dayandıranlar olduğu gibi, sadece Sırpların öteki uluslarara tek yanlı olarak uyguladığı ileri sürülen mezalime bağlayanlar da oldu. Bu ikinci tavrın savaşı politikanın devamı olarak değil, insani bir sorun olarak ele almakla yetindiği ve böylece Marksist kıstasları bütünüyle terkettiği ortadadır. (Mezalim elbette kınanacaktır, ama savaşta haklı ile haksızı ayırmak için mezalim bir kıstas olarak kullanılamaz.) Bosna savaşında bu yaklaşım Müslüman yanlısı, Sırp karşıtı bir politikaya dö-

bi, Kosova Savaşında benimsenen politika, PDS'i Almanya'nın bütün öteki büyük politik güçlerinden farklılaştırmıştır.) Bu partilerde büyük bir tahribat yapan sol liberalizm anti-emperyalist bilinci köreltirken, post-modernizm ise "farklılık" politikası yaklaşımıyla ulusal, etnik, bölgesel, kültürel meselelere aşırı bir önem kazandırmaktadır. Emperyalizmin güncel taktiğinin karşısına aldığı güçleri bu sorunlar üzerinden vurmak olduğu göz önüne alınırsa (dün Irak, bugün Yugoslavya, yarın Rusya), "çoğulcu sosyalist" partilerin yakın gelecekte pusulayı şaşırmaları muhtemeldir. Bu partilerin çekirdeğinin eski Stalinist partilerden oluştuğu hatırlanırsa Rusya sözkonusu olduğunda durum daha da vahim hale gelecektir: kendi Stalinist geçmişlerinden duydukları utanç ve "demokratik kamuoyu"na artık değişmiş olduklarını kanıtlama telaşı, bu partileri emperyalizmin Rusya karşısındaki politikasını desteklemeye itecek ek bir faktör olacaktır.

- Kosova Savaşı sosyalist harekette bir başka "ilk"in tarih sah-

nüştü. (İstisnalar yok değildi.) Bu politika, NATO 1995 yılında Bosna Sırplarını bombalamaya başlayınca karaya oturdu. Sol daha önceki politikasıyla, NATO saldırısı karşısında kalan Sırpları savunmanın araçlarını yitirmişti!

Üçüncü sınav, Türkiye solu için son derece önemliydi, çünkü 1998 yılında ABD ve İngiltere Irak'ı doğrudan doğruya İncirlik Üssü'nden hareketle bombalamaya başlamışlardı. Burada 1991 Körfez Savaşı'nın hayaletleri geri gelecek, solun bazı kesimleri Saddamcı görünme korkusuyla şiar olarak "ne Sam, ne Saddam"ı seçeceklerdi. Ezilen bir halkın ülkesi Türkiye topraklarından saldırıya uğrarken, enternasyonalizmi temel düstur yapması gereken sosyalistler o ülke halkına dönüp "onlara karşıyız ama size de karşıyız" diyordu. Emperyalizm ile mazlum arasındaki eşit mesafe tavrı bir kez daha hortlamıştı.

Kosova Savaşı karşısındaki tavrın, bütün 90'lı yıllar boyunca anti-Sırp bir önyargı edinmiş Türkiye solu için doğru bir tavır olması zordu. Yine de solun bir bölümü suskun kalırken bir bölümünün ise emperyalist müdahaleye karşı çıktığı görüldü.

Sonuç olarak sosyalist hareketin önemli bir bölümü, sivil toplumculuğun etkisi altında anti-emperyalist dürtülerini büyük ölçüde yitirmiş durumdadır. Sözde bir "tarafsızlık" saplantısı hâkim yaklaşım haline gelmiştir. Önümüzdeki dönemde bu bölgede yaşanacak savaşlara ilişkin doğru bir tavrın solda tartışılması geleceğin yolunu açacaktır.

nesine çıkmasına yol açmıştır: NATO'nun 50 yıllık tarihinde ilk kez sosyal demokrasinin solunda yer alan bir dizi sosyalist aydın emperyalizmin bu askeri aygıtına açık biçimde destek vermiştir. NATO taraftarlarının bu politikayı savunmak için ileri sürdüğü bütün dayanakların çürük olduğunu kanıtlamanın yeri burası değil. Bu daha önce başka yayınlarımızda yapıldı. Bir tek şey söylemekle yetinelim: NATO yandaşları, savundukları politikayı Miloşeviç'in Kosova Arnavutlarının haklarını ayaklar altına almasına dayandırdıkları ölçüde, bu tavırlarıyla Yeni Dünya Düzeni'nin ve Annan doktrininin bütünüyle tutsağı olduklarını kanıtlamış oluyorlar. NATO yandaşlığı bu kişi ve çevrelerin sosyalizmle bir ilgilerinin kalmadığının, emperyalist-kapitalist düzenin saflarına geçmiş olduklarının açık kanıtıdır.

● Nihayet devrimci sola ve uluslararası devrimci Marksist harekete geliyoruz. Tablo maalesef bu alanda da çok iç açıcı değildir. Hareketin bazı bileşenleri, 1982 yılında yaşanan Malvinas/Falklands savaşında yanlış tavır almıştı. Bu savaş emperyalist İngiltere ile emperyalizme bağımlı bir ülke olan Arjantin arasında bir savaştı. Arjantin'in o dönemde bir askeri diktatörlükle yönetiliyor olmasının devrimci Marksistlerin belirlemesi gereken politika ile zerre kadar ilişkisi yoktu; savaş, Arjantin'in burnunun dibindeki bir takımadalar dizisine geçmişte el koymuş olan emperyalist İngiltere'nin bu ganimeti muhafaza etmek için başlattığı bir savaştı. Dolayısıyla bu savaş karşısında (örneğin İngiliz Militant grubu gibi) "tarafsız" kalmak mümkün değildi; desteklenmesi gereken taraf (askeri diktatörlüğe hiçbir politik destek verilmeksizin) Arjantin'di. 1991 Körfez Savaşı esnasında, uluslararası devrimci Marksist hareketin hemen hemen bütün bileşenleri, bazı yerel yalpalamalara ve aşırı yumuşak formülasyonlara rağmen, doğru tavır aldılar. Yugoslavya savaşları sırasında, postmodernist solun ve "demokratik kamuoyu"nun etkisi altında, devrimci Marksizmin birçok bileşeni (örneğin Birleşik Sekretarya ve LİT) emperyalizmin politikasıyla çelişmeyen bir politika izledi. Sanki Yugoslavya savaşları bütünüyle bu ülkenin iç sorunlarından kaynaklanıyordu ve emperyalizmin burada herhangi bir çıkarı ve politikası yoktu. Ancak iş gelip 1995'te NATO'nun Sırpları bombalamasına dayanınca, emperyalizmin işin içinde olduğunu yadsıma olanağı kalmadı. İşte bu aşamada Birleşik Sekretarya içinde son derece ilginç bir tartışma oldu. Bu uluslararası örgütün hayattaki en yaşlı ve deneyimli önderi İtalyan Livio Maitan (aslında başka konularda kendisi de oldukça sağ pozisyonlar savunmakla birlikte), Fransız seksiyonunun gazetesi *Rouge*'a bir yazı yazarak Fransız yoldaşlarını NATO'nun

Bosna Sırplarını bombalamasına hayırhah bakmakla suçladı! Kosova Savaşı ile birlikte Birleşik Sekretarya dahi Yugoslavya meselesinin emperyalistlerin ilgi alanına girdiğini kavrayarak bombalamaya karşı ilk günden itibaren tavır aldı. Ama bu kez de yukarıdan adalet dağıtan bir tavırla ortayolcu "Ne NATO, ne Miloşeviç!" şiarını benimseyerek! (Birleşik Sekretarya, Doğu Timor olaylarında da, ulusal kurtuluş hareketini özsavunma mücadelesine çağırmak ve uluslararası işçi ve sosyalist hareketi Endonezya'yı yalıtacak eylemlere davet etmek yerine, Birleşmiş Milletler çatısı altında oluşturulan emperyalist gücün müdahalesini destekleyerek devrimci Marksist politikadan bir adım daha uzaklaşacaktı.) Öteki hareketler Kosova konusunda kabaca bakıldığında daha doğru bir tavır benimsemekle birlikte, soruna oldukça soyut biçimde yaklaştılar. Örneğin bu hareketlerden bir teki bile, Kosova'nın Arnavutluğun yanı başında olduğunu ve bu yüzden sorunun basitçe Kosova Arnavutlarının kendi kaderini tayin hakkına indirgenemeyeceğini, burada "Büyük Arnavutluk" ülküsünün de devrimci politika belirlenirken göz önüne alınması gerektiğini farketmedi. Avrupa'da yaşanan bir savaş konusundaki bu soyutluk ve bilgisizlik, Orta Asya ya da Kafkasya gibi, işçi hareketinin ve sosyalist hareketin güçlü olduğu ülkelerde pek az tanınan yöreler sözkonusu olduğunda çok daha büyük sakıncalara gebedir.

● Nitekim, ikinci Çeçenistan savaşı karşısında uluslararası devrimci Marksist hareketin bazı kanatları tarafından benimsenen yaklaşım, bu hareketler sorunun ayrıntılarına vakıf olmak için hiçbir çaba göstermediklerinden dolayı, son derece soyut olmuş, bir bakıma politik örgütler olarak değil insan hakları kuruluşları gibi tepki vermişlerdir. Eğer insan Çeçenistan'ın ve Dağıstan'ın bölgenin jeopolitik yapısı içinde nasıl bir yer tuttuğunu hiç araştırmazsa, bu savaş karşısındaki tavrının Rus ordusunun sivil Çeçenlere karşı yaklaşımını kınamaktan ve Çeçenlerin ve Dağıstanlıların ulusal özlemlerini desteklemekten ibaret olması anlaşılır birşeydir. Elbette Rus savaş aygıtının özellikle sivil Çeçen halkına uyguladığı vahşet ve genel olarak savaş suçları kınanmalıdır. (Bu durumda bile tutarlılık, İslamcı Çeçen gerillalarının yüzlerce sivil Rus insanını bombalarla soğukkanlı biçimde ortadan kaldırdıkları için kınanmasını gerektirir. Ama tuhaf biçimde bu tür kınamaya pek rastlanmamaktadır.) Ama sorun bundan ibaret değildir. Bölge konusunda bir nebze daha somut bilgi, durumun en azından daha karmaşık olduğunu düşünmek için yeterli olacaktır. Bakû'yü Karadeniz'deki Novorossisk limanına bağlayan (ve "erken petrol" sevkiyatının iki yolundan biri olan) eski petrol boru

hattı Çeçenistan'dan geçer. Çeçenistan'da ilk savaşın sona ermesinin ardından üç yıl gibi kısa bir süre geçtikten sonra ikinci bir savaşın başlamış olmasının bu olguyla bağıntısı olmadığını düşünmek safdillik olur. Hele insan 1994-96 savaşından sonra Çeçenistan'ın fiilen bağımsız bir cumhuriyet haline gelmesi karşısında Rusya'nın Bakü-Novorossisk boru hattını Çeçenistan yerine Dağıstan'dan geçirmeyi planlamakta olduğunu bilirse, bu konuda kuşkularının artması doğaldır. Ve ne raslantıdır ki, Çeçenistan'da hâkim olan Vahhabi İslamcı güçlerin "Urus gavuruna karşı kurtuluş mücadelesi" Ağustos 1999'da, yani Bakû-Ceyhan protokolünün imzalanmasından yalnızca üç ay önce birden bire Dağıstan'a sıçramaktadır. (Dağıstan'daki alevlenmenin Çeçenistan'daki hareketin bu cumhuriyete transplantasyonu yoluyla başladığı biliniyor. Yani bu alevlenme Dağıstan'ın bağrından kaynaklanan yerli bir hareketin değil, Çeçen mücadelesinin Dağıstan'a ihraç edilmesinin bir ürünü. Bu olgu zamanlama meselesinin planlı olduğu hipotezini güçlendiriyor.) Bütün bu bilgilerin ışığında, herhangi bir sosyalistin Çeçen ve Dağıstan sorunlarının arı anlamda ulusal sorunlar olduğunu, Hazar havzası petrolü konusundaki mücadele ile bir ilişkisi olmadığını söylemesi, eğer budalalık değilse safdillikten başka birşey olmazdı. Aslında, Çeçen ve Dağıstan savaşları konusundaki en makul açıklama, bunların ABD'nin kendi müttefikleri aracılığıyla kışkırttığı savaşlar olduğudur. Birinci Çeçen savaşına Türkiye'nin desteği hatırlardadır. Avrasya feribotunun kaçıranların burnunun dahi kanamadığını (aynı eylemi soldan birileri yapsa "teröristler"olarak anılacaklarını ve "çıkan çatışmada ölü ele geçirilecekleri-ni" tahmin etmek zor değildir) ve daha sonra cezaevinden "iyi saatte olsunlar" tarafından kaçırılmış olduklarını unutmamak gerekir. Halen sürmekte olan ikinci Çeçen savaşında ise önderliğin Vahhabi tarikatına mensup olduğu Batı ve Türkiye basınında defalarca dile getirilmiştir. Ama Vahhabilik Suudi Arabistan'ın İslam dünyasında üstünlük kazanmak amacıyla desteklediği resmi tarikatından başka nedir ki ? Üstelik, Çeçen gerillaların iki komutanından birinin yerli halktan değil Ürdünlü olduğu da biliniyor. ABD'nin müttefiklerini önce Çeçenistan'da, ardından da Dağıstan'da bir savaş başlatmaya teşvik etmesinin amacı, Rusya topraklarından geçecek bir petrol boru hattının güvenliğinin garanti edilemeyeceğini AIOC'a ve üye şirketlere kanıtlamaktır. Türkiye'de aynı tür risklerin kaynağı olabilecek PKK'nin aynı yıl içinde köşeye sıkıştırılmış olması, önderinin idam tehlikesiyle yaşıyor olması, madalyonun ters yüzüdür. ABD, jeostratejik nedenlerle daha düşük maliyetli boru hatları yerine Bakû-Cey-

han'ı desteklemekte, AIOC'u da bu konuda "ikna etmeye" çalışmaktadır. Bu yorum doğruysa, uluslararası devrimci Marksist hareketin Rus-Çeçen savaşında Çeçenlerin yanında yer alması, savaşın görünmeyen azmettiricisi ABD'yi tablonun dışında bırakması bütünüyle yanlıştır.

Burada tartışılan mesele, anti-emperyalizmin dünya solunda bir programatik ilke olarak ayakta kalıp kalmaması olduğu için yakıcı bir önem taşımaktadır. Bu yüzden bütün ülkelerin sosyalistleri ve devrimci Marksistleri bu yakıcı soruna dikkat ve özenle eğilmek zorundadır.

Sosyalist İşçi ve Avrasya

Türkiye solu Avrasya'yı yeni yeni keşfederken, bazıları da bu konunun önemsenmesine karşı çıkıyor. Devrimci Marksizm alanı içinde yer alan *Sosyalist İşçi* de bunlardan biri. Yoldaşlarımız maalesef Avrasya sorununa yaklaşımda kendi uluslararası akımlarının Marksizminin bazı klasik zaaflarını yeniden sergiliyorlar: sınıf mücadelesini politikanın öteki boyutlarından soyutlayarak ele alma eğilimi; Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'da onlarca yıl boyunca varlığını sürdüren ve 20. yüzyıla damgasını vuran bürokratik işçi devletlerini "devlet kapitalizmi" olarak niteleme; ulusal sorunlara gereken önemi vermekten kaçınma.

- *Sosyalist İşçi*'ye göre, Avrasya konusu medyanın yoksul halkı kandırmak için işlediği, şovenizmin ise kitlesel güç kazanmak için kullandığı bir konudur. Gerçek dünyada bunun ötesinde bir önem taşımaz. İnsanın böyle bir sonuca varması için, ya (enternasyonalist bir hareket olan *Sosyalist İşçi* için mümkün olmayan biçimde) dünyadan haberdar olmaması ya da bütün olgulara gözlerini kapaması gerekir. Elinizdeki broşürde ortaya konulan bütün olguları burada yeniden ele almak elbette sözkonusu değil. Ama bazı örnekler seçerek soralım: ABD'nin Kafkasya bölgesini "ulusal çıkar alanı" ilan etmesi Türk medyasının ve şovenizminin bir propagandası mı? BDT'nin biri Amerikancı, öteki Rusya etrafında kümelenen iki kampta kutuplaşması Türk medyası için yapılmış bir jest mi? Azerbaycan'da ve Özbekistan'da düzenlenen başarısız darbeler sadece göz boyamak için mi? Daha küçüklerini bir kenara bıraksak bile Bosna, Kosova ve Çeçenistan savaşları Türk şovenizmi güçlensin diye mi verildi? Bu soruları çoğaltmak mümkün. *Sosyalist İşçi*'nin herşeyi medyaya atfetmesi insana yoldaşlarımızın gerçekten "medyanın ilahi gücüne tapınma ihtiyacı" duyduğunu düşündürüyor. Ama tabii mesele başka. Çünkü Avrasya'daki

çalkantı, Kafkasya ve Orta Asya'da yaklaşan fırtına *Sosyalist İşçi*'nin şablonunu bir kez daha bozuyor. Yoldaşlar gerçekleri bunun için görmek istemiyorlar.

● İşin özü şurada yatıyor: Avrasya sorunu, temelde, Balkanlar'dan Orta Asya'ya kadar uzanan bölgede kapitalizmin onyıllar boyu ilga edilmiş olduğu ülkelerde günümüzde bir kapitalist restorasyon yaşanmakta oluşundan kaynaklanıyor. Emperyalizmin Doğu Avrupa ülkelerine ve Sovyet cumhuriyetlerine yönelik dinamiği ikili: bir yandan, emperyalizm bir bütün olarak kapitalist restorasyon sürecinin derinleşmesini sağlamak ve sürekliliğini güvence altına almak amacını güdüyor; bir yandan da, emperyalist güçler kendi aralarında bu alan üzerinde bir nüfuz ve paylaşım mücadelesi veriyor. *Sosyalist İşçi* ise, 1989-91 çöküşü öncesinde gerek Sovyetler Birliği'ni, gerekse Doğu Avrupa'yı "devlet kapitalisti" olarak nitelemiş olduğu için, bu coğrafyada bu kadar büyük çalkantıların yaşanabileceğini kabul etmek istemiyor. Emperyalizmin bu bölgede zaten hâkim olduğu, dolayısıyla bir hâkimiyet mücadelesine gerek olmadığı görüşü de, Avrasya'nın "stalinizmin artıklarından beslenenler için yeni 'umut' kapıları açan bir merkez işlevi" gördüğü iddiası da bunun ifadeleri.

● Buna bir de anti-emperyalist mücadeleyi sosyalist mücadeleye indirgemeye, ulusal sorunları küçümsemeye yatkın bir soyut sınıf mücadelesi anlayışı eklenince, *Sosyalist İşçi* kendini yakın gelecekte bu devasa coğrafyanın ve onun bir parçası olan Türkiye'nin yaşayacağı çalkantılara müdahale etmenin araçlarından yoksun bırakıyor. Oysa Türkiye hâkim sınıflarının emperyalizmin yedeğinde sürdürmekte olduğu hegemonyacı ve yayılmacı politika, işçi sınıfını ve emekçileri dolaysız biçimde ilgilendiriyor. Birincisi, Türk şovenizmi faşizmi güçlendiriyor ve işçi sınıfı için büyük bir tehdit yaratıyor. İkincisi, Türkiye'nin ekonomik olanaklarını artan ölçüde bu alana kaydırması ve askeri bakımdan büyük bir yığınak yapması, emekçi sınıfların ekonomik bakımdan yaşayacağı sıkıntıların daha da artması anlamına geliyor. Üçüncüsü, Türkiye'nin dahil olabileceği savaşlar öncelikle emekçi sınıflar için ölüm ve yoksulluk demek. İşçi sınıfını daha dolaylı olarak yakından ilgilendiren bütün öteki politik sorunlar bir yana bırakılsa bile, bu faktörler devrimci bir sınıf politikasının Avrasya sorununa gereken ciddiyetle yaklaşması için yeterlidir. Şablonlarına takılıp kalanlar, kendi yanlış teorilerini zorladığı için gerçek dünyada olup bitene gözlerini kapayanlar, yaşayan sınıf mücadelelerine müdahalenin olanaklarından yoksun kalırlar.

9. Türk sorunu karşısında devrimci Marksist bir program

Türkiye solunun Avrasya sorununu öneminin çok gecikmeli biçimde kavradığını, kavradıktan sonra da sorunun tahlilini işin kolayına kaçarak, yeterince derinleşmeden yaptığını yukarıda görmüştük. Ancak sorun burada kalmıyor. Solun çeşitli bileşenleri, aralarında genel sorunlara yaklaşım bakımından farklar ne olursa olsun, bu yakıcı politik sorun karşısında bir politika geliştirmekten uzak kalıyorlar. (Bu konuda elbette pan-Türkizme destek veren ya da yakın duran politik hareketleri, en başta "sol" Kemalizmi bir kenara bırakmak gerekir. Onların politikası Türkiye devletinin ve ister istemez ABD emperyalizminin politikasıdır.) Solun burjuvazinin ve devletin politikasına eleştirel yaklaşan bileşenlerinin bütün önerdiği, Avrasya halklarıyla dayanışmadır, biraz daha ileri gidildiğinde birlikte mücadele ve örgütlenmedir. Bu politika değildir, salt propaganda düzeyinde kalmaya mahkûm bir yaklaşımdır. Türkiye solunun bir yandan Rus, bir yandan da Özbek ya da Tatar işçi hareketine ve sosyalistlerine "birlikte mücadele edelim" demesi hemen şu soruyu gündeme getirecektir: ne için birlikte mücadele? Sadece emperyalizme karşı mücadele çağrısı, yüzlerce yıldır ulusal temelde karşı karşıya gelmiş işçi ve emekçileri bir araya getirmek için yeterli değildir. Çünkü emperyalizm bugün bölgeye tam da bu ulusal sorunları temel alarak girmeye hazırlanmaktadır. En önemlisi, "Türk sorunu" önümüzdeki dönemde Türkiye'nin, bölgenin ve bütün dünyanın gündemine bütün ağırlığıyla gelecektir. Bu soruna cevabı olmayan bir politik hareket Türkiye'de de, uluslararası planda da politika yapamaz. Dolayısıyla, Avrasya bölgesinin sosyalistleri bu konuda ciddi biçimde politika yapacaklarsa, bütün Avrasya bölgesini kapsayan bir programatik yaklaşım geliştirilmesi gereklidir.

Böyle bir program kaçınılmaz olarak uluslararası bir nitelik ta-

şıyacaktır. Çünkü sorun her yönüyle uluslararası bir karakter taşımaktadır ve ancak uluslararası bir programatik yaklaşım temelinde çözüme kavuşturulabilir. Öyleyse, bu tür bir program nihai biçimine ancak uluslararası düzeyde, bütün bölgenin, hatta dünyanın sosyalistlerinin katkılarıyla kavuşturulabilir. Bizim aşağıda önereceğimiz programatik unsurlar, Türkiye solunda ve uluslararası planda bu tür bir tartışmaya bir katkı olarak okunmalıdır.

Sosyalistlerin, ister tekil ülke çapında, ister uluslararası düzeyde programatik bir yaklaşım belirlerken titizlikle kaçınmaları gereken şeylerden biri, soruna soyut biçimde yaklaşmaktır. Ele alınan sorun ya da alan ne olursa olsun, program bunun somut ve ayırıcı özellikleri mutlaka göz önünde bulundurularak hazırlanmalıdır. Elbette program genel teorik kavrayışın ve ilkelerin bir eylem kılavuzuna dönüştürülmesi demektir. Ancak soyut ilkeler gerçek hayat içindeki mücadelede kendi başlarına bir işe yaramazlar. İlkeler, her konuda, ele alman sorunun somutluğunu kavrayan bir eylem diline tercüme edilmek zorundadır. Öyleyse, önce 21. yüzyıl başında genel olarak Avrasya bölgesinin, daha özgül olarak Türki dünyanın politik hayatını somut olarak çerçeveleyen koşulları özetlemekte yarar vardır.

- Bu bölgenin dünya sistemi içindeki yerini belirleyen temel faktör, buradaki bürokratik işçi devletlerinin çökmesi sonucunda bir kapitalist restorasyon sürecinin yaşanmakta oluşudur. Dolayısıyla, bölgedeki politik mücadele herşeyden önce uluslararası çapta süregiden bir sınıf mücadelesinin ürünüdür. Bu mücadelede, sözkonusu ülkelerin işçi sınıfları ve emekçileri büyük ölçüde emperyalizmin, bu ülkeler içindeki restorasyonist hareketlerin ve milliyetçiliğin ideolojik ve politik hegemonyası altındadır. Bu yüzden bölgenin sosyalistleri sabırla ele alınması gereken zorlu bir görevle karşı karşıyadır.
- Emperyalizm bir bütün olarak, Yeni Dünya Düzeni'nin kurulmasında kilit rolü taşıyan bu bölgede kapitalist restorasyonu derinleştirmek, restorasyon sürecini yaşayan ülkeleri emperyalist sistemle ekonomik ve politik olarak bütünleştirmek ve bu sayede restorasyonun yarıda kalması, hatta sürecin geri çevrilmesi tehlikesini engelleyecek bir istikrar sağlamak amacındadır. Bu genel amacın gerçekleştirilmesi, Yugoslavya örneğinde görüldüğü gibi, emperyalist sistemin bölgesel hegemonyasının yerleştirilmesi çabaları önünde bir engel oluşturan ülkelerin baskı altına alınması, hatta parçalanması için çalışılması sonucunu doğurabilir. Tarihsel, ekonomik, kültürel, askeri vb. bir dizi faktör nedeniyle, Rusya Federasyonu bugün em-

peryalist hegemonyanın karşısında bir engel gibi görülmeye başlanmıştır. Emperyalizm ile Rusya arasında çelişkiler birikmekte, süreç bir patlama noktasına yaklaşmaktadır.

- Yeni Dünya Düzeni'nin kurulması sürecinin on yıllık deneyimi, emperyalizmin karşısına aldığı ülkelerdeki ulusal sorunları sömürmeyi temel taktik haline getirmiş olduğunu göstermektedir. Çarlık Rusyasının ve Sovyet bürokrasisinin Rus hâkimiyetine dayanan politikasının geriye bıraktığı miras dolayısıyla, bugün Bağımsız Devletler Topluluğu'nda bir araya gelen uluslar arasında derin bir güvensizlik mevcuttur. Özel olarak, enerji kaynakları bakımından büyük zenginliği yeni yeni keşfedilmeye başlanan Orta Asya ve Kafkasya'nın Türki halkları yüzelli-ikiyüz yıldır Rus hâkimiyeti altında yaşadıktan sonra Rus karşıtı milliyetçi propagandaya duyarlı bir konumdadır. Emperyalizm bu durumu sömürmeye hazırlanmakta, bunun ön hazırlıklarını yapmaktadır. Bu, önümüzdeki dönemde Türki halkları dünya politikasının önemli bir unsuru haline getirmektedir. Öte yandan, Rusya ile Türki halklar arasındaki ezen/ezilen ulus ilişkisini göz önüne almayan hiçbir politikanın başarı şansı yoktur.

- Rusya ile çelişkisini çözmek açısından açık bir savaş emperyalizmin en son başvuracağı çare olmak zorundadır, çünkü Rusya, kapitalist restorasyonla birlikte askeri olarak da gerilemekle birlikte, hâlâ dünyanın en önemli nükleer güçlerinden biridir. Bu yüzden emperyalizm, özellikle ABD emperyalizmi, bölgedeki faaliyetini bir dizi müttefik aracılığıyla uygulamaya koymaya yönelmiştir. Bu müttefikler arasında önde gelen eksen İsrail/Türkiye ittifakıdır. Türkiye'nin Türki halklarla tarihsel bağlarına yaslanan bu politika, bölgenin Rusya'dan sonra en büyük iki askeri gücünü de bir araya getirmektedir. Emperyalizm aynı zamanda GUUAM ülkeleri zinciriyle BDT içinde de bir kutuplaşmaya yönelmektedir.

- Emperyalizmin Türki dünya üzerindeki planlarında kullanmaya yöneldiği ikinci eksen Suudi Arabistan'dır. Bu ülkenin resmi dinsel hareketi olan Vahhabilik Türki dünyada yaygın bir faaliyet gösteriyor. Daha genel olarak İslam dinine dayalı faaliyet Türki dünyada belirli bir önem taşıyor. İran'ın bölgenin önemli ülkelerinden biri olması, emperyalizmi, onun etkisini sınırlamak amacıyla kendisine bağlı "ılımlı İslam"a önem vermeye yöneltiyor. Fethullah Gülen cemaatinin (Balkanlar'ın yanısıra) Kafkasya ve Orta Asya'da yürüttüğü eğitim faaliyetini bu temelde kavramak doğru olur. Türkiye devletinin Kemalist çekirdeği, bütün İslami hareketlere olduğu gibi Fethullahçılara da kuşkuyla yaklaşmakla birlikte gelecekte, kendi denetiminde

tutabildiği ölçüde, "ılımlı İslam"ı kullanmaktan kaçınmayacaktır. Dolayısıyla bölge ile ilgili mücadelenin eksenlerinden biri de İslamcılık sorunudur.

- Türki dünya üzerindeki mücadelede büyük önem taşıyan bir başka güç daha vardır: Çin. Asya'nın bu devi, hem eski Sovyet Orta Asyası ile komşudur ve hızlı ekonomik büyümesi çerçevesinde Orta Asya ve Kafkasya'nın enerji kaynaklarına ihtiyacı vardır; hem de tarihsel Türkistan'ın doğusu onun hâkimiyeti altındadır (Sinkiang eyaleti). Dolayısıyla, Türki dünyada milliyetçilik ya da din temelli bir dalga Çin'i de doğrudan doğruya ilgilendirir. Öte yandan, "Türk sorunu" Doğu Türkistanlı Türki halkın sorunları da göz önüne alınmaksızın nihai bir çözüme ulaştırılamaz.

- Bölgedeki mücadeleleri karmaşıklaştıran bir başka faktör de emperyalizmin uluslararası politikasının baş mimari ABD ile Avrupa Birliği emperyalizmi arasında hem ekonomik nedenlerle (Rusya ve Çin'in dev pazarları, Kafkasya ve Orta Asya'nın zengin enerji kaynakları), hem jeopolitik nedenlerle gelişmekte olan paylaşım mücadelesidir. Bu mücadelede her ne kadar ABD rakipleriyle karşılaştırılamayacak bir üstünlüğe sahip olsa da, AB özellikle İran'a, Arap dünyasına ve Kürt sorununa farklı yaklaşımlarıyla hem Ortadoğu'da, hem de Türki dünya üzerinde etkisini arttırmanın yöntemlerini aramaktadır. Ancak özellikle Abdullah Öcalan'ın Türkiye'ye teslim edilmesiyle sonuçlanan süreçte açıkça görüldüğü gibi, Avrupa emperyalizminin ABD'ye karşı manevra gücü şimdilik son derece sınırlıdır. 1999 yılı içinde temeli atılan yeni Avrupa ordusunun gelişmesine bağlı olarak bu durum değişebilir, ama kısa vadede emperyalizmin Avrasya bölgesinde izleyeceği somut politikalarda ciddi bir çatlak beklemek için fazla bir neden yoktur.

- Türkiye burjuvazisi ve devleti ABD'nin (ve şimdilik onun ardında saf tutmuş olan Avrupa Birliği'nin) genel olarak Avrasya'ya, özel olarak da Türki dünyaya ilişkin politikasına bütünüyle angaje olmuş, kendi geleceğini ve Yeni Dünya Düzeni'ndeki yerini buna bağlamıştır. Bunun anlamı, önümüzdeki yıllarda Türkiye'de ekonomik gelişmenin seyrinin, bütün politik mücadelelerin ve savaş/barış sorunlarının bütünüyle Türki dünyada ve genel olarak Avrasya'da yaşanacak olaylara tabi olacağıdır. Bu yöneliş aynı zamanda Türkiye'de şovenizmin, faşizmin, militarizmin ve kontrgerillanın güçlenmesi yönünde ağır bir basınç yaratmaya adaydır.

İşte Türkiye'nin sosyalistleri, bu koşullar altında, sorunun bü-

tün verilerini göz önüne alan bir program temelinde, bu son derece tehlikeli gidişe müdahale etmek göreviyle karşı karşıyadır. Bu tablodan çıkarılacak ilk ve temel ders açıktır: Türkiye işçi sınıfının, emekçilerinin ve bütün ezilenlerin karşı karşıya kaldığı bu sorunun tek çözüm yolu enternasyonalist temellerde mücadele etmektir. Türkiye'nin işçileri, Rusuyla Kazakıyla, Gürcüsüyle Özbekiyle, Ermenisiyle Azerisiyle, İranlısıyla Türkmeniyle, bütün sınıf kardeşlerine kucak açmadıkça, yaklaşan fırtınanın önünde durmak mümkün değildir. Emperyalizmin stratejisi bütün bölge çapında belirlenmiştir. Öyleyse, işçi sınıfı ve müttefiklerinin cevabı da ilk elde bölgesel, nihai olarak dünya çapında olmak zorundadır. Yani, Türkiye solu için enternasyonalizm bir ilke sorunu olmaktan çok öteye, şimdi ekmek gibi, su gibi, soluduğu hava gibi vazgeçilmezdir. Sol artık ulusal dar bakışını bütünüyle geride bırakmak, enternasyonalist temellerde bir politika ve örgütlenme geliştirmek zorundadır.

Bu tür bir politikanın ana hatlarını bir ilk yaklaşımla şöyle çizmek mümkündür.

- Emperyalizmin Türki dünya üzerinde nüfuz ve hegemonya kurma çabasına karşı kararlı ve ikirciksiz bir mücadele verilmelidir. Emperyalizmin bölgeye ekonomik (petrol, doğal gaz, altın), politik (ittifaklar zinciri) ve olası askeri her türlü müdahalesine karşı kesin bir tavır alınmalıdır. Anti-emperyalist bir politika, Türkiye solunun gündeminde hak ettiği yere yeniden kavuşmalıdır. Bunun somut anlamı, hem ABD emperyalizmine, yani en başta NATO'ya, hem de Avrupa Birliği ile bütünleşmeye karşı açık biçimde mücadele verilmesidir.
- Türkiye burjuvazisinin bütün politik güçlerinin ve silahlı kuvvetlerin, emperyalizmin bölgedeki koçbaşı rolünü de üstlenerek sürdürmekte olduğu Türki dünya üzerinde nüfuz ve hegemonya kurma politikasıyla açıktan ve öncelikli biçimde mücadele edilmelidir. "Kitleler bizi anlamaz, yabancılaşırız" korkusuyla sürdürülecek mahçup bir politika, "eğer biz yapmazsak, alan faşistlere ve İslamcılara kalır" türünden ilkesiz yaklaşımlar, şovenizmi daha da güçlendirerek gelecekte içinden çıkılamaz bir durum yaratmaya katkıda bulunur.
- Rusya'nın Türki âlemde iki yüzyıldır bir ezen ulus hâkimiyeti sürdürmüş olduğu gerçeğine gözlerini kapatmayan bir yaklaşımla Türki ulusların kendi kaderlerini tayin hakkını tanıyan bir politika sürdürülmelidir.
- Buna karşılık, Türki dünyada (Kürdistan'da Barzani hareke-

tinin, Kosova'da UÇK'nın durumunda olduğu gibi) emperyalizm ya da bölgedeki müttefikleri (Türkiye, İsrail, Suudi Arabistan) tarafından finanse edilen/desteklenen "ulusal" ya da "köktendinci" hareketlerin sözkonusu ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı sorununu çözemeyeceği, bunları Rusya'nın boyunduruğundan kurtarırken emperyalizme köle yarı-sömürgeler, hatta Bosna ve Kosova'da görüldüğü gibi küresel sömürgeler haline getireceği göz önüne alınarak bu tür hareketler desteklenmemeli, emperyalizmin bu tür etnik sorunları kışkırtarak yürüttüğü parçalama politikasına arka çıkılmamalıdır.

- Bu tür hareketlere karşı Rusya'nın başlattığı bastırma operasyonları ve/veya savaşlar karşısında (Çeçenistan örneğinde olduğu gibi) Rusya'nın işçi sınıfına ve emekçilere hitap eden, katliamlara karşı çıkan, o ulusların kendi kaderlerini tayin hakkını hatırlatan, ancak kendini emperyalistlerden bütünüyle ayıran, emperyalistlerin iki yüzlülüğünü ve bu coğrafya üzerindeki emellerini her an teşhir eden bir politika sürdürülmelidir.

- Daha genel olarak, Türki dünyanın şu ya da bu ölçüde birleştirilmesine yönelik pan-Türkizm politikası 20. yüzyıl boyunca tekrar tekrar görüldüğü gibi dünya politikasında gerici bir rol oynadığı ve bugün de oynamakta olduğu için, bu ulusların kendi kaderini tayin hakkının etnik/dini/kültürel temellerde bir çözümle, birleşik bir "Türkistan"la ("Turan" düşüyle) taçlandırılması politikasına karşı çıkılmalı, Türkiye'de olduğu gibi Türki dünyada da (işçi hareketi ve/veya devrimci/sosyalist hareketlerle diyalog içine girilerek) pan-Türkizmin doğası teşhir edilmelidir.

- Bu politikanın bir sonucu olarak, yukarıda sözü edilen gerici ve emperyalizm yanlısı ulusal hareketlerin dışında kalan, henüz örneği görülmemiş olmakla birlikte bir potansiyel olarak dışlanmaması gereken anti-emperyalist her türden milliyetçi ve/veya komünist harekete dahi, bütünüyle bağımsız bir dizi devletçik peşinde koşmanın işçilerin ve emekçilerin çıkarına olmadığını anlatmaya çalışmak gerekir. Bugünkü Bağımsız Devletler Topluluğu'nda Rusya'nın hâkim konumu reddedilmeli, ancak bu türden büyük politik birimlerin, Rusya'nın hâkim ulus konumundan kurtarılmak kaydıyla ve uluslar arasında eşit bir işbölümü temelinde, en azından ekonomik bütünleşmenin getireceği avantajlar dolayısıyla, Türki halkların emekçilerinin lehine olduğu vurgulanmalıdır.

- Özellikle Kafkasya'da içiçe yaşayan milliyet ve halkların varlığı göz önüne alındığında, bütünüyle bağımsız devletlerin (Balkanlardakinden de daha kötü) etnik arındırma ve katliamlarla sonuçlana-

cağı hatırlanarak, bölge halklarının zorla göç ettirilmesini reddeden bir temelde bir **Kafkas halkları federasyonu** savunulmalıdır.

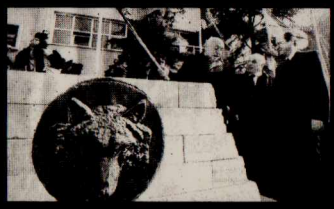
- Türki dünyanın Rusya'dan ve Çin'den koparılmasının, bu halkların emperyalizme tutsak düşmesi tehlikesini yoğun biçimde yaratacağı göz önüne alınarak, ama öte yandan Rusya ve Çin ile Türki halkların ilişkisinin bir ezen/ezilen ilişkisi olduğu unutulmaksızın, bu ikilemin çözümünün ancak proletarya enternasyonalizmine dayanan (ve Rusya, Çin, Kafkasya ve Türki dünyayı kapsayan, başka katılımlara açık) bir **Kuzey Asya Sosyalist Devletler Konfederasyonu** çerçevesinde çözülebileceğinin propagandası yapılmalıdır. (Marksizmin klasik "federasyon" şiarının yerine burada "konfederasyon" fikrinin savunulması, örneğin Avrupa'dan farklı olarak, Kuzey Asya'daki halkların ekonomik bakımdan çok farklı gelişme düzeylerinde ve kültürel bakımdan son derece heterojen olmalarından ve bundan dolayı ancak uzun bir ekonomik, kültürel vb. bütünleşme sürecinden sonra gerçek bir kaynaşmaya gidebileceklerinden dolayıdır.)
- Bu hedefle tutarlı olarak Rusya'da ve BDT içinde yer alan Türki devletlerde proletarya iktidarının yeniden tesisi savunulmalıdır. Çin'de ise açıkça restorasyonist ve emperyalizm yanlısı yeni bir rejimin kurulmasına karşı çıkılmakla birlikte, bugün sosyalizme geçiş toplumunu içten içe çürütmekte ve kapitalizmin restorasyonu yolunda adımlar atmakta olan bürokrasinin devrilmesini ve proletarya önderliğinde Çin emekçilerinin hâkimiyetinin kurulmasını sağlayacak bir politik devrim desteklenmelidir..
- İran rejimi proleter açıdan (ve elbette kadınların ezilmesinin aldığı ileri biçimler dolayısıyla) mahkûm edilirken, Amerikan emperyalizminin İran'a açtığı cihada karşı çıkılmalı, Türkiye'de Batı emperyalizmi yanlısı sözde laik politik güçlerce yaratılmaya çalışılan İran düşmanlığıyla mücadele edilmeli, İran rejiminin muhalifleri (örneğin Mücahidin) emperyalizmle ilişkileri temelinde değerlendirilmeli, Türkiye'nin İran aleyhtarı faaliyetlerin üssü haline getirilmesi politikasına karşı çıkılmalıdır.
- Türkiye'de pan-Türkizme karşı verilecek mücadele şu ayaklar üzerine oturtulmalıdır: (1) Bu politika Türkiye'de emperyalizmin hâkimiyetini pekiştirir. İşçi ve emekçilerin aleyhine bir ekonomi politikasının perçinlenmesine ve yabancı sermayenin sömürüsüne destek olur. Ayrıca askeri harcamaların büyük ölçüde arttırılmasına yaslandığı için işçi ve emekçilerin yoksullaşması yönünde ek bir etki yapar. (2) Bu yaklaşım aynı zamanda Türkiye'yi emperyalizmin askeri haline getirir. Rusya ile karşı karşıya kalması tehlikesini doğu-

rur, emperyalizmin "vekâleten savaşlar"ında felaketlere sürüklenmesine yol açar. (3) Bütün yirminci yüzyıl tarihi (Enver Paşa, II. Dünya Savaşı dönemi) bu politikanın Türkiye'yi felaketlere sürükleyecek bir politika olduğunu kanıtlamıştır. (4) Bu politika ABD-İsrail-Türkiye üçlü ittifakı çerçevesinde yürütüldüğü için (su sorunu gibi başka faktörlerin de katkısıyla) Türkiye'yi Arap dünyasıyla düşmanlaştırır, İran'la karşı karşıya kalmasına yol açar. (5) Bu tür bir politika Türkiye içinde öncelikle faşizmi besler, en uç noktada bir faşist diktatörlük tehlikesi yaratır. (6) Bu politika daha genel olarak şovenizmi besleyeceği için Türkiye'nin içinde ulusal sorunu/sorunları körükler, özellikle Kürt sorununda yeniden patlamalara yol açar. (7) Azerbaycan ve Özbekistan'daki başarısız darbe girişimlerinin de ortaya koyduğu gibi, bu politika kontrgerillaya yaslanmak ve onu güçlendirmek zorundadır. (8) Bu politika aynı zamanda "ılımlı İslam" türünden Amerika yandaşı İslamcı hareketlerin güçlenmesine, "din kardeşlerimiz" edebiyatı çerçevesinde devletin politikasının kısmen dini esaslara göre belirlenmesine yol açar.

- Türkiye'de yaşayan ve Rusya'ya karşı mücadeleye destek vermeye özellikle yatkın Kafkasya, Orta Asya ve Tatar kökenli nüfus içinde (mümkün olduğu takdirde kendi dernekleri aracılığıyla) bu tür bir politikanın zararlarının anlatılması için özel bir çaba gösterilmelidir. Bu çabada yukarıda sayılan ve Türkiye'nin bütün işçi ve emekçilerini ilgilendiren faktörlerin yanısıra özellikle şunlar üzerinde durulmalıdır: (1) Bu tür bir bağımsızlık mücadelesi, Kafkas halkları ve diğerleri için büyük kitle kırımlarına yol açar. (2) Türkiye içinde Türk şovenizmini kabartarak Kürtlerin yanısıra Çerkeslerin, Gürcülerin vb. de aleyhine olur. (3) Çözüm, anti-emperyalist temellerde bir Kafkas halkları federasyonudur.
- Yukarıda anlatılanlar, Türkiye'nin iç politikasında da hangi güçlere karşı ağırlıklı bir mücadele verilmesi gerektiğini ortaya koyar: 28 Şubat müdahalesi, faşizm ve kontrgerilla.
- Türkiye'nin Kuzey Asya Sosyalist Devletler Konfederasyonu'na mı, Avrupa Sosyalist Federasyonu'na mı, Balkan ya da Ortadoğu Sosyalist Federasyonlarına mı katılması gerektiği daha uzun vadeli bir tartışmanın konusu yapılmalıdır.

Bunlar son derece zorlu görevlerdir. Ama bu görevlerin yerine getirilmemesi halinde, yakın gelecekte Türkiye işçi ve emekçilerinin kendilerini şovenist bir histeri dalgasının, muhtemel savaşların ve belki de askeri ve/veya faşist bir diktatörlüğün gerçeğiyle karşı karşı-

ya bulmaları ihtimal dahilindedir. Gün, yaklaşan fırtınaya karşı örgütlenme günüdür. Hem de sadece ülke çapında değil. Türkiye'nin sosyalistleri, bütün bu görevlerin altından ancak enternasyonalist bir örgütlenme temelinde, dünyanın bütün yörelerinden işçi sınıfı sosyalistlerini bir araya getiren bir dünya partisi çerçevesinde çözüm bulabileceklerdir.

İşçi Mücadelesi kitap dizisinin ilki olarak yayınlanmakta olan *Kızıl Elma, Kanlı Elma- Avrasya'da Yaklaşan Felâket ve Türkiye* kitapçığı son derece önemli bir soruna tam zamanında parmak basıyor. Elinizdeki metnin önemi, sadece dünya politikasının temel eğilimlerini ve çelişkilerini bilimsel bir tahlile tabi tutarak Türkiye'nin içinde yer aldığı bölgenin patlamaya hazır bir barut fıçısı haline gelmiş olduğunu ortaya koymasından ve Türkiye'nin hâkim sınıflarının bu barut fıçısının üzerine ellerinde alev alev yanan bir meşaleyle yürümekte olduklarını saptamasından gelmiyor. Bu çalışmanın en önemli yanı, "Türk sorunu" olarak adlandırdığı zorlu meseleye enternasyonalist bir programatik çözüm önermesinden geliyor. Kısaca özetlenirse, bugün Türki dünya, başta Amerika olmak üzere emperyalizmin ulusal sorunları kendi hâkimiyetini sağlamak üzere kışkırtmaya hazırlandığı bir alandır. Bu yüzden bugün Türki dünyanın birliğini savunmak emperyalizmin paralelinde bir politika izlemek anlamına gelir. Buna karşılık, Kafkasya'nın ve Orta Asya'nın, daha da ötede Rusya Federasyonu'nun iç bölgelerinin Türki ve Müslüman halkları yüzlerce yıldır Rus hâkimiyetinde yaşamış ezilen uluslar oldukları için ulusal hakları uğrundaki meşru çabalarını da görmezlikten gelmek mümkün değildir. *Kızıl Elma, Kanlı Elma*, bu ikilemin aşılmasını mümkün kılacak bir programatik yaklaşımı Türkiye'nin ve bölgenin sosyalistlerinin tartışmasına açmak bakımından ciddi bir yenilik içermektedir. Sunulan programatik yaklaşımın doruk noktası proleter enternasyonalizmiyle bütünüyle tutarlıdır: ulusların kaynaşmasının yolunun ezilen ulusların kendi kaderlerini tayin hakkından geçtiği gerçeğini bütünüyle tanıyan bir yaklaşımla önerilen, Rusya, Kafkasya, Çin ve Türki devletlerin oluşturacağı, başka katılımlara açık bir Kuzey Asya Sosyalist Devletler Konfederasyonu.

İşçi Mücadelesi Tartışma Defterleri 1

ISBN 975-8143-50-6

978-975-8143-50-6